

Instandhoudingsdoelstellingen voor de Europese Vogelrichtlijngebieden (SBZ-V)

“2.1 Westkust”, “3.2 Poldercomplex” en “3.3 Het Zwin”

en

de kandidaat-Europese Habitatgebieden (SBZ-H)

*“BE2500001 (1-33) Duingebieden inclusief IJzermonding en
Zwin” en “BE2500002 (1-31) Polders”*

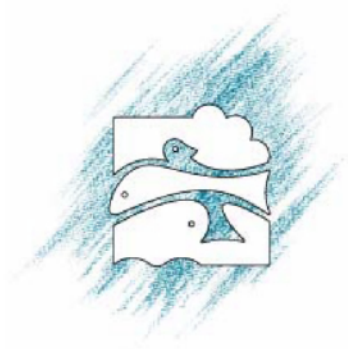
Geert Spanoghe, Kris Decler, Anny Anselin

Verslag van het Instituut voor Natuurbehoud 2003.12

*Onderzoek uitgevoerd aan het Instituut voor Natuurbehoud
in opdracht van Afdeling Natuur*

Instituut voor Natuurbehoud
Kliniekstraat 25, 1070 Brussel

Inhoud

1. Inleiding	5
1.1 Voorafgaande opmerkingen bij de uitvoering van de opdracht.....	5
A. Vogelrichtlijngebieden: Algemene juridische achtergrond	5
B. Habitatrictlijngebieden: Algemene juridische achtergrond	5
C. Het Natura 2000-netwerk	7
1.2. Omschrijving van deze opdracht.....	7
2. Doelsoorten en doelhabitats	9
2.1. Vogelrichtlijngebied 2.1 Westkust.....	9
2.2. Vogelrichtlijngebied 3.2. Poldercomplex	9
Broedvogels van Bijlage I.....	9
Broedvogelsoorten van Bijlage I die na 1990 niet met zekerheid tot broeden kwamen	12
Internationaal belangrijke aantallen (wintervogels/doortrekkers).....	12
Evaluatie Vogelrichtlijngebied Poldercomplex	14
2.3. Vogelrichtlijngebied 3.3 Het Zwin.....	17
Broedvogels van Bijlage I.....	17
Exoten en/of halfwilde broedvogels van Bijlage I.....	18
Broedvogelsoorten van Bijlage I die na 1990 niet meer tot broeden kwamen.....	19
Internationaal belangrijke aantallen (wintervogels/doortrekkers).....	19
2.4. Habitatrictlijngebied BE2500001 (1-33) Duingebieden inclusief IJzermonding en Zwin	22
2.5. Habitatrictlijngebied BE2500002 (1-31) Polders	25
3. Ecologische randvoorwaarden voor de instandhouding van Doelhabitats & Doelsoorten	27
3.1. Instandhoudingsdoelstellingen voor habitats van Bijlage I in de kandidaat-Europese Habitatgebieden (SBZ-H) ‘BE2500001’ en ‘BE2500002’	27
1130 Estuaria.....	29
1140 Bij eb droogvallende slikwadden en zandplaten	30
1310 Eenjarige pioniersvegetaties van slik- en zandgebieden met <i>Salicornia</i> spp. En andere zoutminnende soorten	35
1320 Schorren met slijkgrasvegetatie (<i>Spartinion maritimae</i>)	36
1330 Atlantische schorren (<i>Glauco-Puccinellietalia</i>)	36
2110 Embryonale wandelende duinen	38
2120 Wandelende duinen op de strandwal met <i>Ammophila arenaria</i> (“witte duinen”)	41
2130* Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie	45
(“grijze duinen”)	45
2150* Atlantische vastgelegde ontkalkte duinen (<i>Calluno-Ulicetea</i>)	49
2160 Duinen met <i>Hyppophæ rhamnoides</i>	51
2170 Duinen met <i>Salix repens</i> ssp. <i>argentea</i> (<i>Salicion arenariae</i>)	53
2180 Beboste duinen van het Atlantische, continentale en boreale gebied.....	56
2190 Vochtige duinvalleien.....	58
3140 Kalkhoudende oligo-mesotrofe wateren met benthische <i>Chara</i> spp. vegetaties	61
6340 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland (en van montane en alpiene zones)	63
91 E0* Alluviale bossen met <i>Alnus glutinosa</i> en <i>Fraxinus excelsior</i> (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>)	65
3.2. Instandhoudingsdoelstellingen voor vogelsoorten van Bijlage I van de Vogelrichtlijn.....	68
Roerdomp.....	70
Woudaapje	71
Kwak.....	72

Kleine Zilverreiger.....	74
Ooievaar.....	76
Lepelaar.....	78
Kolgans.....	80
Toendrarietgans.....	81
Kleine Rietgans.....	82
Brandgans.....	83
Smient.....	84
Slobeend.....	85
Wintertaling.....	86
Bruine Kiekendief.....	87
Grauwe Kiekendief.....	89
Porseleinhoen.....	90
Kwartelkoning.....	91
Kluut.....	92
Zwartkopmeeuw.....	93
Grote stern.....	94
Visdief.....	95
Dwergstern.....	96
IJsvogel.....	97
Blauwborst.....	98

3.3. Instandhoudingsdoelstellingen voor soorten van Bijlage II & IV van de Habitatrictlijn:	99
Nauwe Korfslak <i>Vertigo angustior</i>	101
Zeggenkorfslak <i>Vertigo moulinsiana</i>	103
Kruipend Moerasscherm <i>Apium repens</i>	106
Kamsalamander <i>Triturus cristatus</i>	107
Rugstreepdief <i>Bufo calamita</i>	108
Boomkikker <i>Hyla arborea</i>	109

4. Prioritaire soorten en habitats in geval van onverenigbaarheid. 111

4.1. Overlap Vogelrichtlijngebieden met Habitatrictlijngebied ‘BE2500001 (1-33) Duingebieden inclusief IJzermonding en Zwin’:	111
--	------------

4.2. Overlap Vogelrichtlijngebieden met Habitatrictlijngebied ‘BE2500002 (1-31) Polders’:	112
---	------------

5. Soortenfiches van soorten van Bijlage I van de Vogelrichtlijn.. 113

Roerdomp.....	114
Woudaapje.....	115
Kwak.....	116
Ooievaar.....	118
Lepelaar.....	119
Rietgans.....	120
Kleine Rietgans.....	121
Kolgans.....	122
Brandgans.....	123
Slobeend.....	124
Smient.....	125
Wintertaling.....	126
Bruine Kiekendief.....	127
Grauwe Kiekendief.....	128
Blauwe Kiekendief.....	129
Slechtvalk.....	130
Porseleinhoen.....	131
Kwartelkoning.....	132
Kluut.....	133
Steltkluut.....	134
Kemphaan.....	135

Zwartkopmeeuw	136
Grote Stern.....	137
Dougalls Stern.....	138
Noordse Stern.....	139
Visdief.....	140
Dwergstern.....	141
Velduil	142
Ijsvogel.....	143
Blauwborst.....	144

***Bibliografie* .....** 145

Bijlage Kaarten van Habitats Bijlage I van de Habitatrictlijn

1. Duinhabitats De Panne-Oosduinkerke
2. Duinhabitats Oostduinkerke-Middelkerke
3. Duinhabitats Middelkerke-Oostende
4. Duinhabitats Bredene-Wenduine
5. Duinhabitats Blankenberge-Heist
6. Duinhabitats Heist-Knokke

7. Habitattypes Polders Oostende
8. Habitattypes Uitkerke-Zeebrugge
9. Habitattypes Polders Zeebrugge-Knokke

10. Alluviale Bossen

1. Inleiding

1.1 Voorafgaande opmerkingen bij de uitvoering van de opdracht

A. Vogelrichtlijngebieden: Algemene juridische achtergrond

In 1979 werd door de Europese Gemeenschap de Richtlijn 79/409/EEG inzake het behoud van de vogelstand uitgevaardigd, beter bekend als de ‘Vogelrichtlijn’. Het doel ervan is de instandhouding van alle natuurlijk in het wild levende vogelsoorten op het Europese grondgebied van de lidstaten te bevorderen. Volgens artikel 4 van deze Richtlijn moeten er speciale beschermingsmaatregelen getroffen worden voor de leefgebieden van een aantal vogelsoorten, vermeld in de zogenaamde Bijlage I van de richtlijn. Bovendien moet men ook de rui-, overwinterings- en rustplaatsen van een aantal trekvogelsoorten (o.a. watervogels en ganzen) beschermen. Ook **buiten** deze beschermingszones moeten de lidstaten zich inzetten om de vervuiling en verslechtering van de woongebieden (habitats van de soorten) te voorkomen.

In Vlaanderen werden in 1988 in uitvoering van deze richtlijn een aantal speciale beschermingszones, kortweg Vogelrichtlijngebieden (SBZ-V) genoemd aangeduid. Door het Instituut voor Natuurbehoud werd zeer actief meegewerkt bij het tot stand komen van de officiële erkenning van deze gebieden. In een rapport werd de keuze van elk gebied uitvoerig gestaafd en werd aanvullende informatie verstrekt over te beschermen habitats, reeds bestaande bescherming, gebruik en knelpunten (VAN VESSEM & KUIJKEN, 1986). De kaarten werden opgesteld door het voormalige AROL.

Het Besluit van de Vlaamse Executieve van 17.10.1988 wijst ‘Speciale Beschermingszones’ aan in de zin van artikel 4 van Richtlijn 79/409/EEG (de Vogelrichtlijn). In het totaal werden er in Vlaanderen 23 gebieden met een totale oppervlakte van 101.806 ha aangeduid. We kunnen ze onderdelen in 2 categorieën, de integraal beschermde en de niet-integraal beschermde. Van de 23 gebieden zijn er 7 waarin alle habitats beschermd zijn (integraal), terwijl bij de 16 andere, **naast** de gebieden die volgens het Gewestplan ofwel als Natuur-, Bos-, Bosgebied met ecologische waarde of Reservaatgebied zijn aangeduid, slechts bepaalde habitats beschermd worden. Door een recente wijziging (aanvulling) van het BVE op 20.09.1996 werd het habitat ‘poldergraslanden en hun microreliëf’ bijgevoegd voor ‘IJzervallei’, ‘Het Zwin’ en ‘Poldercomplex’.

B. Habitatrictlijngebieden: Algemene juridische achtergrond

Op 21 mei 1992 werd de Europese Richtlijn 92/43/EEG, inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (zogenoemde ‘Habitatrictlijn’), uitgevaardigd. Deze richtlijn heeft tot doel de biodiversiteit in de lidstaten te behouden en streeft naar de instandhouding én het herstel van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna die hiervan deel uitmaken. Volgende uitvoeringsmaatregelen dienen door elk lidstaat getroffen:

- ‘Speciale Beschermingszones in het kader van de Habitatrictlijn, de zogenaamde Habitatrictlijngebieden, kort SBZ-H’ worden aangeduid, die deel zullen uitmaken van een Europees ecologisch ‘Natura2000-netwerk’. Bij de aanduiding van de zones dient men rekening te houden met de criteria die opgenomen zijn in de Bijlagen I, II en III van de richtlijn (zie verder). In deze zones dienen de lidstaten vervolgens passende maatregelen te treffen om de bescherming, de instandhouding en het herstel van habitats en soorten waarvoor de gebieden werden aangewezen te verzekeren. Voor de uitvoering van plannen of projecten

die negatieve gevolgen (kunnen of zullen) hebben voor het gebied is een aparte procedure voorzien (art. 6). Voor instandhouding en herstel van de beschermingszones kan eventueel op Europese co-financiëring beroep gedaan worden (art. 8). Om de 6 jaar dienen de lidstaten een verslag op te maken over de toepassing van de instandhoudingsmaatregelen, op basis waarvan de Europese Commissie een passende evaluatie kan uitvoeren (art. 9).

- Een reeks dier- en plantensoorten worden strikt beschermd (Bijlage IV van de richtlijn).
- Maatregelen worden genomen ten aanzien van de exploitatie en het onttrekken aan de natuur van een aantal dier- en plantensoorten (Bijlage V van de richtlijn).

De belangrijkste maatregel is uiteraard de aanduiding van Speciale Beschermingszones. Bij de afbakening ervan dient elke lidstaat rekening te houden met volgende criteria en randvoorwaarden:

- Bijlage I van de richtlijn geeft een lijst van habitattypes, waarvan sommige door de Europese Commissie als 'prioritair' zijn aangeduid. Als wetenschappelijke leidraad voor de afbakening is door de Europese Commissie (DGXI) een 'Interpretation manual of European Union Habitats' opgemaakt.
- Bijlage II geeft een lijst van plant- en diersoorten (exclusief vogels), waarvan sommige als 'prioritair' zijn aangeduid.
- Bijlage III geeft bondig diverse wetenschappelijke selectiecriteria voor de onderlinge beoordeling van mogelijke beschermingszones. Deze criteria hebben vooral te maken met de mate van representativiteit, de oppervlakte, de mate van instandhouding en de herstelmogelijkheden van de habitattypes. Voor de populaties van soorten dient gelet op de omvang en dichtheid van de populaties, de mate van instandhouding van de habitats van de soort en hun herstelmogelijkheden en de mate van isolatie van de populatie.
- De afbakeningen dienen te gebeuren op een wetenschappelijke basis.
- De European Topic Centre on Nature Conservation (Parijs) evalueert de voorstellen van elke lidstaat en kijkt in hoeverre binnen elke biogeografische regio voldoende oppervlakte van elk habitatype en voldoende populaties van soorten zijn afgebakend. Vlaanderen ligt voor het grootste deel in de 'Atlantische Biogeografische Zone'; de regio van Voeren is gelegen in de 'Continental Biogeografische Zone'.

In 1996 werd een eerste voorstel van Speciale Beschermingszones voor Vlaanderen bij de Europese Commissie aangemeld. De evaluatie toonde echter aan dat voor een aantal habitats en soorten onvoldoende oppervlakte was aangeduid. De herziening en uitbreiding van de gebieden, zoals goedgekeurd door de Vlaamse regering op 4 mei 2001, kwam tot stand op een wetenschappelijke wijze:

- de voorstellen werden opgemaakt en wetenschappelijk onderbouwd in een samenwerkingsverband tussen diverse instanties: AMINAL afd. Natuur en afd. Bos en Groen, Instituut voor Bosbouw en Wildbeheer en Instituut voor Natuurbehoud. Hierbij is rekening gehouden met de algemeen aanvaarde wetenschappelijke principes over de uitbouw van ecologische netwerken en duurzame ontwikkeling en behoud van ecosystemen, onder andere het streven naar bij voorkeur grote, samenhangende entiteiten, het belang van mogelijkheden

voor natuurherstel- en natuurontwikkeling en de noodzakelijke buffering voor duurzame instandhouding en het functioneren van deze ecosystemen. In de praktijk werden de bufferzones steeds minimalistisch afgebakend. Concentraties van bebouwing werden zo veel mogelijk uit de afbakening geweerd.

- De afbakeningen zijn gedigitaliseerd op een kaartschaal van 1/10.000.
- De politieke goedkeuring van de kaarten gebeurde na overleg met en advies van diverse andere administraties: AMINAL afd. Land, Administratie Land- en Tuinbouw, Administratie Natuurlijke Rijkdommen en Energie, Administratie Waterwegen en Zeewezen, Administratie Wegen en Verkeer en AROHM Afdeling Ruimtelijke Planning.
- Een onafhankelijke wetenschappelijke toetsingscommissie, onder leiding van Prof. Dr. R. Verheyen (UA), heeft de uiteindelijke kaartvoorstellen 'bevestigd', vooraleer deze aan de Vlaamse regering werden voorgelegd.

De totale oppervlakte die door Vlaanderen momenteel als SBZ-H bij de Europese Commissie is aangemeld bedraagt 101.891 ha, verdeeld over 38 gebieden. De Beslissing van de Vlaamse Regering van 4 mei 2001 vervangt dan ook deze van 14 februari 1996.

De aanwijzing van de SBZ-H gebeurde voor 44 habitattypen van Bijlage I, waarvan 8 prioritaire, en 22 soorten van Bijlage II (lijsten toegevoegd achteraan).

C. Het Natura 2000-netwerk

De 'Vogelrichtlijngebieden' en de uiteindelijke aangewezen 'habitatrictlijngebieden' vormen samen Natura 2000, een netwerk van beschermde gebieden over de hele Europese Unie. De ecologische samenhang van het netwerk zou verder moeten worden verzekerd door een adequaat beheer van verbingsgebieden - gelijkaardig met de opbouw van het ecologisch netwerk in Vlaanderen (VEN + IVON). De wijze waarop het netwerk van beschermingszones dient te worden opgezet is in de Habitatrictlijn beschreven. Een concreet gevolg van de richtlijnen is dat elke lidstaat eraan wordt gehouden passende maatregelen te treffen voor de bescherming, de instandhouding en het herstel van de in Natura 2000 beschreven leefgebieden. Dit kan bijvoorbeeld gebeuren via beheersmaatregelen, beschermingsmaatregelen en beheersovereenkomsten met verschillende doelgroepen

1.2. Omschrijving van deze opdracht

Deze opdracht omvat het uitwerken van instandhoudingsdoelstellingen, zoals bedoeld in artikel 6 lid 3 van de richtlijn 92/43/EEG van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna ('Habitatrictlijn' 92/43/EEG), dat krachtens artikel 7 van dezelfde richtlijn ook van toepassing is op de speciale beschermingszones die aangewezen werden in uitvoering van de richtlijn 79/409/EEG van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand ('Vogelrichtlijn' 79/409/EEG), voor:

- de speciale beschermingszones of vogelrichtlijngebieden (SBZ-V) '2.1. Westkust', '3.2. Poldercomplex' en '3.3. Het Zwin', die aangeduid werden bij besluit van de Vlaamse regering van 17 oktober 1988 tot aanwijzing van speciale beschermingszones in de zin van artikel 4 van de richtlijn 79/409/EEG van de Raad van de Europese Gemeenschappen

van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand, gewijzigd bij besluit van de Vlaamse regering van 17 juli 2000;

- de voorgestelde speciale beschermingszones of ‘kandidaat-habitatgebiëden’ (SBZ-H) ‘BE2500001 (1-33) Duingebieden inclusief IJzermonding en Zwin’ en ‘BE2500002 (1-31) Polders’ die bij beslissing van de Vlaamse regering van 4 mei 2001 in uitvoering van richtlijn 92/43/EEG werden voorgedragen aan de Europese Unie

Deze instandhoudingsdoelstellingen laten toe:

- instandhoudingsmaatregelen voor te schrijven in de zin van artikelen 3 en 4 van de ‘Vogelrichtlijn’ 79/409/EEG en artikel 6.1 van de ‘Habitatrichtlijn’ 92/43/EEG;
- de gevolgen van plannen of projecten (bijvoorbeeld havenuitbouw of –uitbreiding, ruilverkaveling, afwijkend BPA of RUP in uitvoering van de ruimtelijke ordeningswetgeving ten behoeve van recreatieve projecten, zeewering- en waterbeheersingsmaatregelen; deze voorbeelden zijn niet limitatief) voor de bovenvermelde ‘vogelrichtlijngebieden’ en ‘kandidaat-habitatgebiëden’ passend te beoordelen, overeenkomstig de bepalingen van artikel 6 lid 3 van de ‘Habitatrichtlijn’ 92/43/EEG;
- indien een project of plan ondanks een ongunstige beoordeling om dwingende redenen van groot openbaar belang volgens de bevoegde nationale instanties toch zou moeten worden uitgevoerd te bepalen welke compenserende maatregelen moeten worden getroffen, overeenkomstig de bepalingen van artikel 6 lid 4 van de ‘Habitatrichtlijn’ 92/43/EEG;
- natuurrichtplannen in de zin van artikelen 48, 49 en 50 van het decreet van 21 oktober 1997 betreffende het natuurbehoud en het natuurlijk milieu af te leiden en moeten bijgevolg een cartografisch weergegeven “natuurstructuurplan” voor de bovenvermelde SBZ-V/H in het kader van het nagestreefde Natura 2000-netwerk omvatten.

In het eerste deel worden de doelsoorten en doelhabitats in elk gebied omschreven. In de Vogelrichtlijngebieden zijn dat de broedvogels van Bijlage I en soorten die in internationaal belangrijke aantallen voorkomen. In de Habitatrichtlijngebieden zijn dit de habitats van Bijlage I en de soorten van Bijlage II en IV.

Voor al deze soorten en habitats volgen dan de instandhoudingsdoelstellingen in tabelvorm. Deze werden niet per gebied ingedeeld om dubbels te vermijden.

In een volgend deel wordt bekeken waar er overlap is tussen Habitat- en Vogelrichtlijngebieden. Waar nodig worden prioritaire soorten of habitats aangegeven.

Een laatste deel bevat de soortenfiches van de vogelsoorten die opgemaakt werden voor Afdeling Natuur. Deze bevatten naast de soorten waarvoor de gebieden aangemeld zijn nog enkele bijkomende soorten van Bijlage I van de Vogelrichtlijn die hier sporadisch voorkomen.

2. Doelsoorten en doelhabitats

Bij de Vogelrichtlijngebieden worden eerst de soorten van Bijlage I besproken die hier nu nog of nog zeer recent tot broeden kwamen. Bij elke soort wordt het aantal tijdens de instelling van de Vogelrichtlijn (1981), het aantal tijdens het voorstel tot aanduiding als Vogelrichtlijngebied (1986) en een volledige tijdsreeks (in tabelvorm) van 1990 tot en met 2001. Soorten van Bijlage I die hier de laatste 15 jaar niet meer tot broeden kwamen, worden ook vermeld. Waar relevant wordt de waargenomen trend ook kort besproken en in Vlaamse context geplaatst. Na de broedvogels worden de gegevens van soorten die hier in belangrijke internationale aantallen worden weergegeven op dezelfde manier weergegeven. Bij deze soorten wordt ook het criterium, de zogenaamde 1%-norm weergegeven.

Bij de kandidaat-Habitatrichtlijngebieden wordt per gebied de totale (geschatte) oppervlakte van elk habitat van Bijlage I van de Habitatrichtlijn gegeven. Daarna wordt kort uiteengezet waar de hiaten zitten. Voor de habitats die mee afgebakend zijn maar duidelijk niet tot een Bijlage I type-habitat kunnen gerekend worden (weilanden, akkers ...), volgt een opsomming van de potenties van die habitats (eventueel na natuurontwikkeling) om volwaardig deel uit te maken van het Habitatrichtlijngebied.

Daarna worden de aanwezige soorten van Bijlage II en Bijlage IV kort besproken.

2.1. Vogelrichtlijngebied 2.1 Westkust

Dit Vogelrichtlijngebied werd vooral afgebakend omwille van de grote aantallen watervogels op de Vlaamse Banken. Aangezien deze Vlaamse Banken niet mee konden afgebakend worden omdat deze een federale bevoegdheid zijn, blijven binnen het Vogelrichtlijngebied enkel nog de Westkustduinen en de Yzermondung over. In dit laatste gebied is de vestiging van Bijlage I-soorten van de Vogelrichtlijn te verwachten in de nabije toekomst. Het zou hier gaan om Kluut, Visdief, Dwergstern en eventueel Grote Stern.

2.2. Vogelrichtlijngebied 3.2. Poldercomplex

Broedvogels van Bijlage I

Roerdomp *Botaurus stellaris*

Aantal 1981: 0

Aantal bij aanduiding: 1

Sinds de aanduiding kwam de Roerdomp niet meer tot broeden in het Poldercomplex. Er komen wel jaarlijks enkele tot waarschijnlijk een tiental exemplaren overwinteren. De kans dat de soort hier weer tot broeden komt, na o.a. het uitvoeren van enkele natuurontwikkelingsprojecten is zeker reëel.

Woudaapje *Ixobrychus minutus*

Aantal 1981: 0

Aantal bij aanduiding: 1

Sinds de aanduiding kwam het Woudaapje niet meer tot broeden in het Poldercomplex. De twee plaatsen waar het zeker nog mogelijk is zijn de Fonteintjes te Blankenberge en de Oude Kleiputten nabij Wenduine. Op deze laatste plaats na natuurontwikkeling. Alhoewel zijn levenswijze het niet toelaat een duidelijk beeld van zijn voorkomen te krijgen, kan de soort als een zeer zeldzame doortrekker in het gebied bestempeld worden.

Bruine Kiekendief *Circus aeruginosus*

Aantal 1981: 0
Nog niet aangeduid!
Huidig aantal: 5-10

Sinds 1990 werd de Bruine Kiekendief een jaarlijkse broedvogel in het Poldercomplex. De laatste jaren broeden er tot 10 koppels in het gebied. Hier komen nog enkele broedgevallen bij in het achterhavengebied te Zeebrugge. Deze trend komt overeen met de stijgende aantallen over heel Vlaanderen, exclusief Limburg.

Grauwe Kiekendief *Circus pygargus*

Aantal 1981: 0
Nog niet aangeduid!
Huidig aantal: 0-1

Van 1993 tot en met 1995 broedde een koppel succesvol in de Uitkerkse Polder. Het gebied wordt door de huidige natuurontwikkelingsprojecten evenwel aantrekkelijker gemaakt voor deze soort.

Kluut *Recurvirostra avosetta*

Aantal 1981: > 20
Nog niet aangeduid!
Huidig aantal: 70

De Kluut is pas eind jaren '80 als broedvogel aanwezig in het Poldercomplex. De Uitkerkse Polder vormt een bastion voor deze soort. Elders gaat het maar over enkele koppels. Er dient wel opgemerkt te worden dat er jaarlijks nog enkele tot tientallen koppels tot broeden komen in het achterhavengebied.

Steltkluut *Himantopus himantopus*

Aantal 1981: 0
Nog niet aangeduid!
Huidig aantal: 0-9 (occasioneel)

In 2000 broedden er maar liefst 9 koppels in de Uitkerkse Polder, in 2002 weer één koppel. Broedgevallen in Vlaanderen zijn niet jaarlijks en zonder enige regelmaat of plaatsvastheid. Voor de instandhoudingsdoelstellingen kunnen deze van Kluut genomen worden aangezien deze twee soorten hier in dezelfde gebieden voorkomen.

Kemphaan *Philomachus pugnax*

Aantal 1981: 0

Aantal bij aanduiding: occasioneel

Het is ruim 25 jaar geleden dat de laatste Kemphaan broedde in het Poldercomplex (Uitkerkse Polder). Daarmee stierf de soort uit als broedvogel in heel Vlaanderen. Gezien de sterke achteruitgang als broedvogel in Nederland zal de herkolonisatie van Vlaanderen zeer moeilijk liggen.

Visdief *Sterna hirundo*

Aantal 1981: 0

Nog niet aangeduid!

Huidig aantal: 0-2

Aan het Molenplasje in de Uitkerkse Polder broeden niet jaarlijks 1 à 2 koppels Visdief. Dit lijkt evenwel niet voldoende om het gebied hiervoor aan te melden. Dit aantal is uiteraard verwaarloosbaar vergeleken met de kolonie in de Voorhaven van Zeebrugge (max. 2446 koppels).

Velduil *Asio flammeus*

Aantal 1981: 0

Aantal bij aanduiding: occasioneel

In 1990 stelde men het laatste broedpaar vast in de Uitkerkse Polder. Deze soort is in onze kuststreek een zeer onregelmatige broedvogel (ongeveer 1 per 5 jaar). Met bovendien weinig bevestigde broedgevallen.

IJsvogel *Alcedo atthis*

Aantal 1981: 0

Nog niet aangeduid!

Huidig aantal: 0-5

Tot maximaal 5 broedkoppels broeden binnen het Vogelrichtlijngebied Poldercomplex. Sterke daling van de aantallen na strenge winters zijn normaal voor deze soort.

Blauwborst *Luscinia svecica*

Aantal 1981: 0

Aantal bij aanduiding: 3

Huidig aantal: 50-150

Deze soort kende een sterke aantalstijging over heel Vlaanderen. In de jaren 90 liep het aantal broedpaar in het poldercomplex op tot over de 150. In het volledige poldergebied (inclusief achterhavengebied Zeebrugge) zijn dat er over de 250 broedpaar.

3.2. Poldercomplex	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Broedvogels												
Grauwe Kiekendief	0	0	0	1	1	1 w	0	0	0	0	0	0
Bruine Kiekendief	> 1	> 2	> 3	> 3	> 5	8	7	<10	<10	<10	<10	<10
Steltkluit	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	9	0
Kluit	>10	>15	>15	20	>15	15	25	30	25	35	55	45
Visdief	0	0	1	0	0	0	1	1	2	2	2	0
Velduil	1	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
Ijsvogel						5	3	3			> 1	> 1
Blauwborst	7	20	25	> 50			> 120	> 150			15U	> 100

Broedvogelsoorten van Bijlage I die na 1990 niet met zekerheid tot broeden kwamen

Kwak *Nycticorax nycticorax* : een waarschijnlijk broedgeval wordt opgegeven in 1996.

Kwartelkoning *Crex crex*: in 1997 werd een doodgedrennen wijfje gevonden in de Uitkerkse Polder

Internationaal belangrijke aantallen (wintervogels/doortrekkers)

Rietgans *Anser fabalis*

Aantal bij aanduiding: 3000

Criterium: 3000 (700 bij aanduiding)

De laatste vijftien jaar kwam het aantal Rietganzen in het Poldercomplex zelden boven enkele tientallen exemplaren (maximaal 93 ex. in het winterhalfjaar 1996/97 in de volledige Oostkustpolders). Het huidige criterium voor Rietgans (3000 ex.) zal hier waarschijnlijk nooit (meer) gehaald worden.

Kleine Rietgans *Anser brachyrhynchus*

Aantal bij aanduiding: 5500

Criterium: 340 (300 bij aanduiding)

Op 26 december 1997 werd ruim 85% (30.499 ex.) van de volledige Spitsbergenpopulatie in de Oostkustpolders aangetroffen. Het absolute maximum betrof hier 37.000 exemplaren. De andere Europese populaties (Groenland en IJsland) komen niet tot op het Europese vasteland. Deze polders, waarvan het poldercomplex het grootste deel uitmaakt, zijn daarmee van

levensbelang voor deze populatie. De aantallen liggen sinds de jaren '90 altijd al boven de 20.000 exemplaren.

Kolgans *Anser albifrons*

Aantal bij aanduiding: 28.000
Criterium: 6000 (2000 bij aanduiding)

De aantallen Kolganzen zijn sinds de aanduiding nog gestegen. Het nieuwe criterium van 6000 exemplaren wordt ook ruim gehaald. Voor deze ganzen moet het gebied echter gezien worden als een deel van de volledige polder tussen Brugge-Oostende-Knokke. De laatste winterhalfjaren variëren de maximale aantallen hier tussen de 10.000 en 20.000 exemplaren. Een groot deel hiervan gebruikt het Vogelrichtlijngebied Poldercomplex.

Brandgans *Branta leucopsis*

Aantal bij aanduiding: 500
Criterium: 1800 (500 bij aanduiding)

Alleen tijdens een uitzonderlijk strenge winter kan verwacht worden dat het nieuwe criterium nog eens gehaald wordt. In 'gewone' winters gaat het om maximaal enkele tientallen waarschijnlijk wilde vogels tussen de grote groepen Kol- en Kleine Rietganzen in de kustpolders.

Smient *Mareca penelope*

Aantal bij aanduiding: 30.000
Criterium: 12.500 (7500 bij aanduiding)

Binnen de grenzen van het Vogelrichtlijngebied Poldercomplex wordt het huidige criterium hoogst uitzonderlijk gehaald. De maximale aantallen halen de laatste jaren de 10.000 exemplaren niet. Wanneer men het Zeebrugse havengebied meetelt wordt dit criterium wel gehaald. Deze Smienten gaan 's nachts foerageren op de weilanden binnen het Poldercomplex. In dit kader lijkt het aangewezen met de aantallen van het havengebied rekening te houden.

Wintertaling *Anas crecca*

Aantal bij aanduiding: 15.000
Criterium: 4000 (4000 bij aanduiding)

Het aantal dat opgegeven werd bij de aanduiding lijkt uitzonderlijk hoog. Voor het volledige Poldercomplex liggen de huidige maximale aantallen zelden boven de 2000 exemplaren zodat zelfs het criterium niet gehaald wordt. Voor deze soort geldt echter dezelfde opmerking als voor de Smient omtrent het Zeebrugse havengebied.

Slobeend *Anas clypeata*

Aantal bij aanduiding: 3000
Criterium: 400 (400 bij aanduiding)

Het aantal dat opgegeven werd bij de aanduiding lijkt uitzonderlijk hoog. Voor het volledige Poldercomplex liggen de huidige maximale aantallen zelden boven de 300 exemplaren zodat zelfs het criterium niet gehaald wordt. Voor deze soort geldt echter dezelfde opmerking als voor de Smient omtrent het Zeebrugse havengebied.

Goudplevier *Pluvialis apricaria*

Aantal bij aanduiding: 35.000
Criterium: 18.000 (10.000 bij aanduiding)

Hoewel zelfs het hallucinante aantal van 40.000 exemplaren voor de Uitkerkse Polder in december 1988 werd geteld, lijkt het behalen van het huidige criterium in het Vogelrichtlijngebied Poldercomplex een moeilijke opgave. Zelfs de totalen van de volledige Oostkustpolder in het laatste decennium lagen nooit zo hoog.

Wulp *Numenius arquata*

Aantal bij aanduiding: 3000
Criterium: 3500 (3000 bij aanduiding)

Het nieuwe criterium werd sinds de aanduiding niet meer gehaald in het Poldercomplex. Ook voor de toekomst lijkt het een eerder hoog aantal om te behalen.

Evaluatie Vogelrichtlijngebied Poldercomplex

In het vogelrichtlijngebied komen volgende soorten van de Bijlage I tot broeden:

Grauwe Kiekendief
Bruine Kiekendief
Steltkluut
Kluut
Visdief
Velduil
IJsvogel
Blauwborst

Bij sommige van deze soorten maakt het deel van de populatie binnen het vogelrichtlijngebied maar een (klein) deel uit van de populatie in de directe regio. Dit is vooral het geval voor Kluut en Visdief. Er komen in de onmiddellijke omgeving van het vogelrichtlijngebied bovendien nog andere Bijlage I-soorten tot broeden. In de achterhaven van Zeebrugge is dat de Zwartkopmeeuw, in de Voorhaven Zwartkopmeeuw, Dwergstern en Grote Stern. De Zeebrugse Voorhaven wordt in de volgende bespreking wel niet meegerekend daar men kan stellen dat de daar broedende populaties niet vergelijkbaar zijn met deze in het polder- en achterhavencomplex. De Voorhaven en zijn specifieke status in het kader van de Vogelrichtlijn is m.a.w. een geval dat men apart dient te behandelen.

Kluut:

Binnen het Vogelrichtlijngebied varieerden de aantallen in de periode 1990-2001 tussen 5 en 60 broedparen, met een duidelijke aantalstoename sinds 1990. De aantallen binnen de regio (Vogelrichtlijngebied + achterhaven en omgeving) varieerden tussen 50 en 120.

Procentueel wil dit zeggen dat in de periode 1990-1995 maximaal 20 % van de Kluten binnen het Vogelrichtlijngebied broedde en in de periode 1995-2001 maximaal 50 % (hoogste percentage in de laatste drie jaren). Deze laatste trend is het gevolg van het creëren van de broedbiotoop in de Uitkerkse Polder.

Voor de volledige Oostkust volgt een overzicht voor de jaren 1992, 1995 en 2000:

Kluut	Achterhaven + polder	Uitkerkse Polder	Het Zwin	Vogelrichtlijn gebieden	Totaal Oostkust
1992	79	3	38	47 (39%)	120
1995	104	15	41	61 (38%)	160
2000	47 à 60	50	21	75 (58%)	130 à 140

Hoewel er een duidelijke stijging is gedurende deze periode, blijft het procentueel aandeel binnen de Vogelrichtlijngebieden aan de lage kant. Als we de cijfers na 2000 bekijken zien we nog meer verschuivingen: de enige plaats met nog een redelijk aantal Kluten blijkt Uitkerke te zijn (42 broedparen in 2003). De aantallen in de Achterhaven en het Zwin zijn gedecimeerd! De totale populatie aan de Oostkust ligt nu op minder dan de helft van deze van in de jaren '90.

Visdief:

Binnen het Vogelrichtlijngebied varieerden de aantallen in de periode 1990-2001 tussen 0 en 2 broedparen. De aantallen binnen de regio (Vogelrichtlijngebied + achterhaven en omgeving) varieerden tussen 20 en 70 broedparen.

Procentueel wil dit zeggen dat de volledige populatie eigenlijk buiten het Vogelrichtlijngebied broedde.

Aan de Oostkust komt wel een zeer grote kolonie voor (tot 2450 broedparen) in de Voorhaven van Zeebrugge. Deze ligt niet in een speciale beschermingszone. De kleinere (oudere) kolonie in het Zwin is verlaten vanaf 2001! Sinds 2001 broedden in de Vogelrichtlijngebieden dus geen Visdieven meer!

Zwartkopmeeuw:

Deze soort heeft nog nooit binnen het Vogelrichtlijngebied gebroed. Er net buiten (Achterhaven) broedden in de periode 1990-2001 tussen 1 en 12 broedparen. Maximaal 12 broedparen in 1995 en 11 broedparen in 2001.

Overige soorten:

Ook van de overige soorten bedragen de aantallen binnen het Vogelrichtlijngebied lang niet de hoofdmoot van de regio. Hoewel de aantallen niet correct achterhaalbaar zijn, kan wel

gesteld worden dat de percentages een stuk hoger liggen dan voor de hierboven behandelde soorten.

Conclusie:

Poldercomplex

Op basis van bovenstaande gegevens kan gesteld worden dat het Vogelrichtlijngebied Poldercomplex niet conform de Vogelrichtlijn aangeduid is. Delen van de Achterhaven (inclusief opgehoogde terreinen) voldoen tot op heden nog altijd als Vogelrichtlijngebied. Om deze lacune op te vullen dienen deze zones ofwel (weer) aangeduid te worden, ofwel gecompenseerd te worden op een andere locatie die niet voldoet aan Vogel- of Habitatrichtlijn. De aard van de compensatie moet zo zijn dat de volledige populatie die verdwijnt (of al verdwenen is) zich in deze gebieden kan vestigen.

Als compensatiegebieden werden al aangeduid:

Klemskerke-Vlissegem: 261 ha

Paddegat: 175 ha

Kwetshage: 117 ha

Dit geeft in totaal 553 ha die in aanmerking kan komen als compensatie voor het schrappen van het deel van het Vogelrichtlijngebied in de Achterhaven. Men dient er evenwel rekening mee te houden dat binnen deze gebieden al delen in aanmerking komen als te beschermen habitat. Deze delen zouden van dit geheel moeten afgetrokken worden.

Oostkust

Voor de volledige Oostkust kan gesteld worden dat de populatie Kluten gehalveerd is in de laatste 5 jaar en dat de volledige populatie Visdieven buiten de Vogelrichtlijngebieden gevestigd is. Dat de populatie Kluten gehalveerd is (en niet gedecimeerd) is te danken aan natuurontwikkelingswerken in de Uitkerkse Polder waardoor hier het geschikte habitat ontstond. Soorten als Blauwborst en Bruine Kiekendief hebben minder drastische verschuivingen gekend de laatste decennia. Beide soorten kennen sinds 1990 in de geografische regio een sterke stijging van de aantallen. In Vlaanderen gebeurt dit zowel binnen als buiten de Vogelrichtlijngebieden. Deze soorten zijn bovendien meer verspreid aanwezig binnen de Vogelrichtlijngebieden zodat zij minder grote antropogeen gestuurde fluctuaties kennen in hun broedbestand.

De huidige Vogelrichtlijngebieden volstaan niet om de recente populaties van broedvogels te onderhouden. In de daartoe aangeduide gebieden zal dus werk gemaakt moeten worden van het creëren van broedgelegenheid van deze soorten. Dit omvat vochtige al dan niet pioniershabitats met open water en ruime oeverzones voor Kluten, Visdieven, Tureluurs, plevieren ...

2.3.Vogelrichtlijngebied 3.3 Het Zwin

Broedvogels van Bijlage I

Kleine Zilverreiger *Egretta garzetta*

Aantal 1981: 0

Aantal bij aanduiding: 1 (hybridiserend met Blauwe Reiger)

De eerste zuivere broedgevallen werden in 1995 vastgesteld, 5 koppels. Anno 2001 was het aantal koppels opgelopen tot 19. Er werd wel al in 1982 een gemengd broedgeval vastgesteld met Blauwe Reiger wat twee hybridejongen opleverde.

Lepelaar *Platalea leucodidia*

Aantal 1981: 0

Aantal bij aanduiding: 0

In 1999 werd een eerste broedgeval vastgesteld in de reigerkolonie naast het Zwinpark. In 2000 en 2001 waren er telkens waarschijnlijk 2 broedgevallen. Dit zijn de eerste en enige broedgevallen in België. In 2002 was er evenwel een mislukt broedgeval in de achterhaven van Zeebrugge.

Bruine Kiekendief *Circus aeruginosus*

Aantal 1981: 1

Aantal bij aanduiding: 1

Sinds 1995 werden in de Zwinpolder telkens 4 (mogelijks 5) broedgevallen opgetekend. Deze trend komt overeen met de stijgende aantallen over heel Vlaanderen, exclusief Limburg. De volledige populatie in de Oostkustpolders kan op 20 à 25 paar geschat worden.

Kluut *Recurvirostra avosetta*

Aantal 1981: < 30

Aantal bij aanduiding: 70

Het hoge aantal van bij de aanduiding werd na 1990 niet meer gehaald. Midden jaren 90 waren er nog gemiddeld 40 broedkoppels, maximaal 61 in 1997. De laatste jaren wordt bovendien een sterke daling vastgesteld, met nog maar een 20-tal koppels in 2000 en waarschijnlijk nog minder in 2001.

Zwartkopmeeuw *Larus melanocephalus*

Aantal 1981: 0

Aantal bij aanduiding: 15

Het aantal broedkoppels vertoonde de laatste 15 jaar sterke schommelingen. Het lag zelden boven de tien. In 1996 en 1997 was er een piek met respectievelijk 28 en 27 koppels. In 2000

en 2001 werden nog maar 2 broedgevallen vastgesteld, in 2002 broedden hier geen meeuwen meer.

Grote Stern *Sterna sandvicencis*

Aantal 1981: 0

Aantal bij aanduiding: 0

In 2000 werd één broedgeval van deze soort vastgesteld. De enige andere broedplaats in Vlaanderen is de Zeebrugse Voorhaven met als maximaal aantal broedpaar 1650!.

Noordse Stern *Sterna paradisaea*

Aantal 1981: 0

Aantal bij aanduiding: 1

Van 1995 tot en met 1997 broedde weer telkens één koppel in het Zwin. Broedgevallen van deze soort in Vlaanderen kunnen echter als hoogst uitzonderlijk beschouwd worden. Het broedareaal van deze soort ligt noordelijker.

Visdief *Sterna hirundo*

Aantal 1981: 325

Aantal bij aanduiding: 370

De aantallen van deze soort in het Zwin zijn geleidelijk gedaald (nog 375 koppels in 1982). Sinds 1994 komen ze niet meer boven de 100 koppels. De laatste jaren worden geen 30 koppels meer gehaald. Deze sterke negatieve trend is enigszins te verklaren door de recente koloniegroei in de Zeebrugse Voorhaven (maximaal 2446 broedpaar). In 2002 werd er zelfs niet meer gebroed in het Zwin. Een mogelijke oorzaak kan de aanwezigheid van vossen zijn.

IJsvogel *Alcedo atthis*

Aantal 1981: 0

Aantal bij aanduiding: 0

Er broedt bijna jaarlijks één koppel in de Zwinpolder.

Blauwborst *Luscinia svecica*

Aantal 1981: 0

Aantal bij aanduiding: max. 1

Deze soort kende een sterke aantalstijging over heel Vlaanderen. In de jaren 90 liep het aantal broedpaar in de Zwinpolder op tot 70.

Exoten en/of halfwilde broedvogels van Bijlage I

Kwak *Nycticorax nycticorax*

Het aantal broedpaar van deze kolonie van halfwilde vogels schommelt sinds de jaren 90 rond de 40 broedpaar. Deze kolonie kwam er na het uitzetten van vogels begin jaren 60, aangevuld met wilde vogels.

Ooievaar *Ciconia ciconia*

De laatste jaren broeden er iets over de 20 broedpaar in het Zwinpark. Ook deze kolonie kwam er na het uitzetten van vogels begin jaren 60, aangevuld door rondvliegende vogels van andere zogenaamde Ooievaarsdorpen en waarschijnlijk ook ‘echte’ wilde vogels.

Brandgans *Branta bernicla*

Hoewel er een zeer grote groep (tot meer dan 250 vogels) verblijft in het Zwin en Zwinpark, werden slechts de laatste jaren meer dan 10 broedkoppels genoteerd; 13 in 2000. Het gaat om een volledige uitgezette populatie.

Broedvogelsoorten van Bijlage I die na 1990 niet meer tot broeden kwamen

Steltkluut *Himantopus himantopus*: broedde slechts occasioneel.

Dougalls Stern *Sterna dougallii*: in de jaren 70-80 werden af en toe 1 à 2 hybridiserende koppels met Visdief vastgesteld.

Dwergstern *Sterna albifrons*: het laatste broedgeval dateert van 1973.

Velduil *Asio flammeus*: in 1995 werd nog één mogelijk broedpaar vastgesteld.

Het Zwin	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001
Broedvogels												
Kleine Zilverreiger	0	0	0	0	0	5	5	4	8	9	14	19
Lepelaar	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	2	1 (2)
Bruine Kiekendief	1	2	2	3	3	4	4	4	4	4	5	4
Kluut	47	38	38	43	56	42	41	32	56	62	21	(15)
Zwartkopmeeuw			8	2	7	7	28	27		15	2	(2)
Grote Stern	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0
Noordse Stern	0	0	0	0	0	1	1	1	0	0	0	0
Visdief	125	135	86	120	70	62	38	56			28	0
Ijsvogel	1	1	1	1	0	1	1	1	1	1	1	(1)
Blauwborst	19	13	18	33			54	69				(27)

Internationaal belangrijke aantallen (wintervogels/doortrekkers)

Lepelaar *Platalea leucorodia*

Nog niet aangeduid!

criterium: 30

Bijna jaarlijks wordt in het Zwin dit criterium gehaald! Bijvoorbeeld 40 ex. op 22 september 2001. Bovendien kan men stellen dat jaarlijks enkele honderden exemplaren het Zwin als pleisterplaats gebruiken tijdens de trekperiodes. Bovendien broedt er sinds 2000 telkens één koppel in het gebied.

Rietgans *Anser fabalis*

Aantal bij aanduiding: 1300
Criterium: 3000 (700 bij aanduiding)

De laatste vijftien jaar kwam het aantal Rietganzen in de Zwinpolder zelden boven enkele tientallen exemplaren (maximaal 93 ex. in het winterhalfjaar 1996/97). Het huidige criterium voor Rietgans (3000 ex.) zal hier waarschijnlijk nooit gehaald worden.

Kleine Rietgans *Anser brachyrhynchus*

Nog niet aangeduid!
Criterium: 340

Op 26 december 1997 werd ruim 85% (30.499 ex.) van de volledige Spitsbergenpopulatie in de Oostkustpolders aangetroffen. Het absolute maximum betrof 37.000 exemplaren. De andere Europese populaties (Groenland en IJsland) komen niet tot op het Europese vasteland. Deze polders, waarvan de Zwinpolder een groot deel uitmaakt, zijn daarmee van levensbelang voor deze populatie. De aantallen liggen sinds de jaren '90 altijd al boven de 15.000 exemplaren.

Kolgans *Anser albifrons*

Aantal bij aanduiding: 4000
Criterium: 6000 (2000 bij aanduiding)

De aantallen Kolganzen zijn sinds de aanduiding nog gestegen. Het nieuwe criterium van 6000 exemplaren wordt ook regelmatig gehaald. Voor deze ganzen moet het gebied echter gezien worden als een deel van de volledige polder tussen Brugge-Oostende-Knokke. De laatste winterhalfjaren variëren de maximale aantallen hier tussen de 25.000 en 35.000 exemplaren. Een groot deel hiervan gebruikt ook het Vogelrichtlijngebied van de Zwinpolder.

Brandgans *Branta leucopsis*

Aantal bij aanduiding: 3800
Criterium: 1800 (500 bij aanduiding)

Het hoge aantal van 3800 exemplaren werd helemaal niet meer gehaald sinds de aanduiding! Bovendien wordt het beeld vertroebeld door de aanwezigheid van meer dan 400 verwilderde exemplaren uit het Zwin. Alleen tijdens een uitzonderlijk strenge winter kan verwacht worden dat het nieuwe criterium nog eens gehaald wordt. In 'gewone' winters gaat het om maximaal enkele tientallen waarschijnlijk wilde vogels tussen de grote groepen Kol- en Kleine Rietganzen in de kustpolders.

Smient *Mareca penelope*

Aantal bij aanduiding: 9500

Criterium: 12.500 (7500 bij aanduidng)

In het Zwin en Zwinpolder worden zelden meer dan 2000 Smienten geteld. Het gebied moet echter samen gezien worden met de andere delen van de Oostkustpolders waar soms over de 25.000 exemplaren geteld wordt.

Nonnetje *Mergellus albellus*

Aantal bij aanduiding: 200

Criterium: 250 (200 bij aanduiding)

Het aantal Nonnetjes blijft hier de laatste jaren steeds onder de tien exemplaren. Het criterium van 250 exemplaren wordt zelfs enkel tijdens strenge winters over heel Vlaanderen gehaald. In het Zwin en achterliggende polder zal het vermoedelijk nooit meer gehaald worden.

Regenwulp *Numenius phaeopus*

Aantal bij aanduiding: 950

Criterium: 6500 (500 bij aanduiding)

Het lage criterium dat vroeger aangehaald werd, was gebaseerd op een sterke onderschatting van de Europees-Russische broedpopulatie. Vandaar het eerder hoge nieuwe criterium van 6500 exemplaren dat over heel Vlaanderen zelfs nooit gehaald wordt.

2.4. Habitatrictlijngebied BE2500001 (1-33) Duingebieden inclusief IJzermonding en Zwin

Oppervlakte: 3737 ha

Het gebied omvat volgende habitats van Bijlage I van de Habitatrictlijn:

Code	Natuurlijke habitat van communautair belang	Oppervlakte (in ha)
1130	Estuaria	12.6
1140	Bij eb droogvallende slikwadden en zandplaten	442.4
1310	Eénjarige pioniersvegetaties van slik- en zandgebieden met <i>Salicornia</i> -soorten en andere zoutminnende planten	99.3
1320	Schorren met slijkgrasvegetaties (<i>Spartinion</i>)	
1330	Atlantische schorren (<i>Glauco-Puccinellietalia maritimae</i>)	
2110	Embryonale wandelende duinen	6.8
2120	Wandelende duinen op de strandwal met <i>Ammophila Arenaria</i> (witte duinen)	493.4
2130*	Vastgelegde duinen met kruidvegetaties (grijze duinen)	745.7
2150*	Eu-atlantische vastgelegde ontkalkte duinen (<i>Calluno- Ulicetea</i>)	27.6
2160	Duinen met <i>Hippophae rhamnoides</i>	575.2
2170	Duinen met <i>Salix arenaria</i>	38.1
2180	Beboste duinen van het Atlantische kustgebied	625.3
2190	Vochtige duinvalleien	31.9
3140	Kalkhoudende oligo-mesotrofe wateren met benthische Characeëenvegetatie	19 poelen
Totaal		3098.3

Van het Habitatrictlijngebied is 639.5 ha van de 3737 ha niet onder een bepaald habitat te plaatsen. Een klein percentage daarvan bevat wel een habitat van Bijlage I maar kan met de huidige gekende gegevens niet duidelijk geplaatst worden. Het grootste deel van die 639.5 ha bevat geen habitat van Bijlage I. Het gaat om infrastructuur, bebouwing, akkers (>130 ha) of cultuurgraslanden (>170 ha) en enkele grote blokken zoals het Vogelpark van het Zwin te Knokke (27.7 ha) en 2 campings in duingebied te Lombardsijde (>15 ha). In de Kleiputten en omgeving te Heist (31.1 ha) komt plaatselijk habitatype 1310 voor (Eénjarige pioniersvegetaties van slik- en zandgebieden met *Salicornia*-soorten en andere zoutminnende planten). Dit gebied werd evenwel ook aangeduid voor de aanwezigheid van Kamsalamander (Bijlage II).

Het grootste deel van de akkers en weilanden die als Habitatrictlijngebied zijn aangeduid, sluit onmiddellijk aan bij grotere complexen van Bijlage I-habitats. Zij vormen hiervoor een belangrijke buffer. Anderzijds hebben zij ook een zeer grote potentie tot ontwikkeling van een Bijlage I-habitat of een leefgebied/standplaats voor soorten van Bijlage II/IV.

Hieronder worden de mogelijkheden voorgesteld die men kan bereiken mits een aangepast beheer en/of door werken in het kader van natuurontwikkeling. Binnen elk gebied zouden dan de verschillende mogelijkheden tegen elkaar moeten afgewogen worden om tot een ecologisch haalbare invulling te komen.

Potenties voor akkers en weiland binnen BE 2500001	
	<u>Habitattypes van Bijlage I</u>
Spontane successie met minimale ingrepen:	6430 <i>Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland</i>
	91 E0* Alluviale bossen met <i>Alnus glutinosa</i> en <i>Fraxinus excelsior</i> (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>)
	91 F0 Gemengde bossen langs grote rivieren met <i>Quercus robur</i> , <i>Ulmus laevis</i> , <i>Fraxinus excelsior</i> of <i>Fraxinus angustifolia</i> (<i>Ulmunion minoris</i>).
	2180 Beboste duinen van het Atlantische gebied.
Met een aangepast maaibeheer:	6510 Laaggelegen schraal hooiland (<i>Alopecurus pratensis</i> , <i>Sanguisorba officinalis</i>)
	2130* Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie ("grijze duinen")
Met natuurontwikkeling:	2190 Vochtige duinvalleien
	3140 Kalkhoudende oligo-mesotrofe wateren met benthische <i>Chara</i> spp. vegetaties
	3150 Van nature eutrofe meren met vegetatie van het type <i>Magnopotamion</i> of <i>Hydrocharition</i>
	<u>Soorten van Bijlage II & IV</u>

Met natuurontwikkeling:	Kruipend Moerasscherm
	Groenknolorchis
	Kamsalamander
	Boomkikker
	Rugstreepad

In dit Habitatrictlijngebied komen de volgende soorten van Bijlage II voor:

Soort	Wetenschappelijke naam	Verspreiding binnen SBZ-H
Kamsalamander	<i>Triturus cristatus</i>	Kleiputten van Heist, Westkustduinen
Nauwe Korfslak	<i>Vertigo angustior</i>	Westhoek, Den Haan
Zeggenkorfslak	<i>Vertigo moulinsiana</i>	Hannecaertbos
Kruipend Moerasscherm	<i>Apium repens</i>	Houtsaegerduinen, Oostvoornduinen

In dit Habitatrictlijngebied komen de volgende soorten van Bijlage IV voor:

Soort	Wetenschappelijke naam	Verspreiding binnen SBZ-H
Boomkikker	<i>Hyla arborea</i>	Omgeving Zwin
Rugstreepad	<i>Bufo calamita</i>	Westkustduinen

2.5. Habitatrictlijngebied BE2500002 (1-31) Polders

Oppervlakte: 1498.2 ha

Noot: Het volledige Habitatrictlijngebied bevat 1866 ha.. Het overige deel bevindt zich in het Krekengebied van Nooroost-Vlaanderen.

Het gebied omvat volgende habitats van Bijlage I van de Habitatrictlijn:

Code	Natuurlijke habitat van communautair belang	Oppervlakte (in ha)
1310	Eénjarige pioniersvegetaties van slik- en zandgebieden met <i>Salicornia</i> -soorten en andere zoutminnende planten	698.6
1330	Atlantische schorren (<i>Glauco-Puccinellietalia maritimae</i>)	
6430	Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland	139
91 E0*	Alluviale bossen met <i>Alnus glutinosa</i> en <i>Fraxinus excelsior</i> (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>)	5.4
Totaal		843.9

Van het volledige afgebakende gebied bestaat geen éénduidige kartering in habitattypes. Uit verschillende deelstudies en uit gegevens van de BWK (inclusief onverwerkte gegevens juli-augustus 2002) werd op perceelsniveau een omzetting naar Bijlage I habitat van de Habitatrictlijn gemaakt. Deze mag louter als indicatief beschouwd worden daar het omzetten van de verschillende typen gegevens naar een gelijksoortig gegevenstype zeer arbitrair is. Het lijkt noodzakelijk om het volledige afgebakende gebied eens ter herkarteren in de typologie van de Habitatrictlijn.

Van het Habitatrictlijngebied is 655 ha (weilanden, akkers, randzones...) van de 1498 ha niet onder een bepaald habitat te plaatsen. Een klein percentage daarvan bevat wellicht wel een habitat van Bijlage I maar kan met de huidige gekende gegevens niet duidelijk geplaatst worden.

Bij habitatype 6430 'Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland' hoort de volgende opmerking: door zijn vage definiëring binnen de Europese context, is dit type in Vlaanderen moeilijk te plaatsen. In Vlaamse context spreken we beter van vegetaties met elementen van dit type of vegetaties die een grote potentie hebben om binnen dit type geïdentificeerd te worden.

Het grootste deel van de weilanden die binnen Habitatrictlijngebied zijn aangeduid, sluit onmiddellijk aan bij grotere complexen van Bijlage I-habitats. Zij vormen hiervoor een belangrijke buffer. Anderzijds hebben zij ook een zeer grote potentie tot ontwikkeling van een Bijlage I-habitat of een leefgebied/standplaats voor soorten van Bijlage II/IV.

Hieronder worden de mogelijkheden voorgesteld die men kan bereiken mits een aangepast beheer en/of door werken in het kader van natuurontwikkeling. Binnen elk gebied zouden dan de verschillende mogelijkheden tegen elkaar moeten afgewogen worden om tot een ecologisch haalbare invulling te komen.

Potenties voor akkers en weiland binnen BE 2500002 (1-31)	
	Habitattypes van Bijlage I
Spontane successie met minimale ingrepen:	6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland
	91 E0* Alluviale bossen met <i>Alnus glutinosa</i> en <i>Fraxinus excelsior</i> (<i>Alno-Padion</i> , <i>Alnion incanae</i> , <i>Salicion albae</i>)
Met natuurontwikkeling:	1310 Eénjarige pioniersvegetaties van slik- en zandgebieden met <i>Salicornia</i> -soorten en andere zoutminnende planten
	1330 Atlantische schorren (<i>Glaucopuccinellietalia maritimae</i>)
	Soorten van Bijlage II & IV
Met natuurontwikkeling:	Kamsalamander
	Boomkikker
	Rugstreepad

In dit Habitatrictlijngebied komen de volgende soorten van Bijlage II voor:

Soort	Wetenschappelijke naam	Verspreiding binnen SBZ-H
Kamsalamander	<i>Triturus cristatus</i>	Kleiputten van Heist, Westkustduinen
Meervleermuis	<i>Myotis dasycneme</i>	Slechts één waarneming!!

In dit Habitatrictlijngebied komen de volgende soorten van Bijlage IV voor:

Soort	Wetenschappelijke naam	Verspreiding binnen SBZ-H
Boomkikker	<i>Hyla arborea</i>	Omgeving Zwin
Rugstreepad	<i>Bufo calamita</i>	Uitkerkse Polder (één waarneming)

3. Ecologische randvoorwaarden voor de instandhouding van Doelhabitats & Doelsoorten

3.1. Instandhoudingsdoelstellingen voor habitats van Bijlage I in de kandidaat-Europese Habitatgebieden (SBZ-H) 'BE2500001' en 'BE2500002'

De instandhoudingstabellen kunnen door de relevante autoriteiten gebruikt worden om te zien of een gebied in de gewenste conditie is. Deze gewenste conditie wordt bereikt wanneer de doelstellingen hieronder gegeven worden bereikt. Onder gewenste conditie wordt het in de habitatrichtlijn gebruikte 'gunstige staat van instandhouding' verstaan.

De instandhoudingstabellen zouden de natuur en de omvang van een 'passende beoordeling' moeten mogelijk maken onder de wettelijke bepalingen van de Habitatrichtlijn. Deze passende beoordeling moet evenwel ook rekening houden met factoren die specifiek zijn aan het individuele plan of project. De inhoud en de draagwijdte van een 'passende beoordeling' zal afhankelijk zijn van de locatie, de grootte en de belangrijkheid van het voorgestelde project. Deze moet dus telkens per individueel geval onderzocht en geformuleerd worden.

Aan de hand van de 'passende beoordeling' moeten de hiervoor bevoegde autoriteiten het effect op de integriteit van het gebied kunnen verzekeren. De integriteit van het gebied wordt gedefinieerd als de coherentie van zijn ecologische structuur en functie, over zijn gehele oppervlakte, die het behoud van het habitat, complex van habitats en/of de populatiegroottes van de soorten waarvoor het werd aangeduid, ondersteunt. Het bepalen van een gewenste conditie moet gescheiden gebeuren van de beoordeling van het effect op de integriteit. Dit omdat het nadelige effect van een plan of project op de integriteit van het gebied maar na bepaalde tijd kan zichtbaar worden, terwijl op het moment zelf het gebied in de gewenste conditie bleef behouden.

1. Doordat kustduinen tot de meest dynamische systemen behoren, zijn deze richtlijnen niet absoluut te nemen. Binnen elk gebied moet de verschillende doelstellingen op elkaar afgestemd worden, zodat de gewenste verhouding tussen de verschillende aanwezige habitats wordt bereikt. Deze verhoudingen moeten, per gebied, bepaald worden op basis van voorgaande studies/beheersplannen.
2. De bovenliggende gedachte is om kustprocessen te hebben die zo natuurlijk mogelijk werken, alhoewel er rekening wordt gehouden dat veel gebieden worden beïnvloed door kustdefensies. Deze kustprocessen worden als fundamenteel geacht voor het behoud van de aangeduide habitats, patronen van erosie en aanrijking leiden op lange termijn tot veranderingen in de verspreiding van het habitat. Het is veelal niet mogelijk om de precieze oppervlakte van elk soort habitat in een dynamisch systeem te voorspellen. Het is mogelijk dat er meer informatie nodig is om de patronen van natuurlijke veranderingen op lange termijn te beoordelen. In gevallen waar dit zou leiden tot een grondige verandering van een habitat/systeem of het verlies van een habitat, moet dit uitvoerig besproken worden met de bevoegde autoriteiten.

3. De hoofdparameters die in de instandhoudingstabellen werden opgenomen zijn:

- a) **Structuur en functie:** Uitgestrektheid, Bodem, Bewegelijkheid, Fysische eigenschappen en Hydrologie
- b) **Habitatkwaliteit:** Vegetatietypes, Vegetatiezonatie, Karakteristieke soorten, Negatieve vegetatie-indicatoren, Verstoring, Vegetatiestructuur.

Meetmethodes zullen verschillen van gedetailleerde onderzoeken, snelle visuele vaststellingen tot het gebruik van gegevens van andere organisaties (eg. vogeltellingen, vervuiling). Er moet duidelijk worden aangegeven welke meettechnieken voor welke doeleinden gebruikt worden. Een minimumvereiste is de opmaak van een kaart met de verspreiding en uitgestrektheid van het aangeduide habitatype.

- 4. De aanbevolen monitoringsperiodes zullen ook verschillen naargelang habitatype en eigenschappen. Voor eigenschappen van duinvegetaties is de periode april-september geschikt, voor vloedlijnvegetaties juli-augustus. Voor sommige eigenschappen moet 's winters of in het vroege voorjaar gemonitord worden.
- 5. Wat de monitoringscyclus betreft wordt een periode van tien jaar voorgesteld, tenzij anders vermeld. De snelheid waarmee betreffende habitats kunnen veranderen zijn zo klein dat een kortere periode niet zinvol lijkt.
- 6. Beheer van het gebied zoals begrazing, struweelbestrijding, recreatief medegebruik etc. zou moeten bijgehouden worden om beoordelingen te vergemakkelijken. Deze zijn vooral relevant bij eigenschappen als vegetatiestructuur.
- 7. Er wordt van uitgegaan dat een habitatype in gewenste conditie verkeert als aan alle doelstellingen tegelijk voldaan wordt. Als dit voor bepaalde gebieden niet het geval is moet dit uitdrukkelijk weergegeven worden. Dit is bijvoorbeeld belangrijk in duinen waar in sommige situaties successie-gestuurde verbanden tussen verschillende habitats voorkomen.
- 8. De kolom 'commentaar' bevat algemene relevante informatie en legt uit waarom bepaalde eigenschappen belangrijk geacht worden. Ze kan evenwel ook invulling krijgen door gebiedsspecifieke factoren.

Habitatgroep	Habitattype volgens Bijlage I	Parameter	Parameterwaarde	Doel	Commentaar
Mariene wateren en getijdengebieden	<i>1130 Estuaria</i>	Morfologisch equilibrium	Intra- en interestuarien tidaal prisma/doorsnede ratio te meten elke tweede monitoringscyclus	Intra- en interestuarien tidaal prisma/doorsnede ratio mag niet significant verschillen van een vooraf bepaalde waarde, natuurlijke variatie in acht genomen	Tidaal prisma (TP)= totaal volume water dat een bepaalde doorsnede passeert tijdens vloed (m ³) Doorsnede (DS)= oppervlakte van een bepaalde doorsnede tijdens hoogwater (m ²) Deze ratio geeft een beeld van hoe het estuarium zich heeft aangepast aan de tidale energie. Sterke afwijkingen hiervan kunnen een antropogene invloed aanwijzen.
		Temperatuur/Saliniteit	Watertemperatuur en – saliniteit periodisch te meten	Gemiddelde temperatuur/saliniteit zou niet significant mogen verschillen van een vooraf bepaalde waarde, natuurlijke variatie in acht genomen	Deze factoren zijn belangrijke karakteristieken van de hydrografie van het gebied. Veranderingen beïnvloeden de aanwezigheid en verspreiding van soorten, inclusief niet-inheemse soorten

Habitatgroep	Habitatype volgens Bijlage I	Parameter	Parameterwaarde	Doel	Commentaar
Mariene wateren en getijdengebieden	<i>1140 Bij eb droogvallende slikwadden en zandplaten</i>	Uitgestrektheid	Oppervlakte van bij eb droogvallende slikwadden en zandplaten, éénmaal te meten per monitoringscyclus	Geen afname in uitgestrektheid vanaf een vooraf bepaalde waarde, natuurlijke variatie in acht genomen	Het verlies van slikwadden en zandplaten kan de structuur van een volledig getijdengebied verstoren door bv. een verandering in sediment of geomorfologisch regime.
		Topografie	Tidale ophoging en vorm van kust periodisch te meten	Kustprofiel, gemeten tijdens laag springtij, zou tijdens de zomermaanden niet significant mogen verschillen van een vooraf bepaalde waarde	In het intertidaal geeft de topografie de energiecondities en de stabiliteit weer van het sediment wat de grondslag van de kuststructuur is. Binnen deze topografie, die het voorkomen van gemeenschappen grotendeels bepaald, zijn ook de aanwezige kanaaltjes belangrijke bestanddelen.
		Sedimentkarakter	1. Analyse van de partikelgrootte. Parameters: %zand/klei,	De gemiddelde parameters zouden niet significant mogen verschillen van een	Deze parameters bepalen de structuur van het systeem en geven alle fysische

			gemiddelde en mediane grootte en coëfficiënt om het sedimenttype te bepalen	vooraf bepaalde waarde.	processen die erop inspelen weer. Variatie binnen het systeem geeft ruimtelijke spreiding weer van sedimenttypes die de stabiliteit weergeven en de processen die hiervoor verantwoordelijk zijn.
			2. Doorlaatbaarheid van het sediment-bezinkingsgraad	De gemiddelde parameters zouden niet significant mogen verschillen van een vooraf bepaalde waarde.	Doorlaatbaarheid van het sediment-bezinkingsgraad geven ook de stabiliteit aan als mede de gevoeligheid voor erosie en de aanwezigheid voor biologische gemeenschappen.
			3. Organische koolstof/organisch koolstofgehalte van sedimentstaal	Gemiddeld organisch koolstofgehalte zou niet mogen toenemen vanaf bepaalde waarde	Het organisch gehalte beïnvloedt de faunagemeenschappen en kan voor deoxygenatie zorgen wat nefast is voor de biota
			4. Oxidatie-reductie potentiaal (a) diepte van de zwarte laag (b) in situ meting van de	Gemiddelde diepte van de zwarte laag/redoxpotentiaal zou niet mogen toenemen	De graad van oxidatie/reductie geeft de zuurstofbereikbaarheid

			redoxpotentiaal. Te meten in de zomerperiode, éénmaal per monitoringscyclus	vanaf bepaalde waarde	van het sediment weer, wat een kritische factor is voor de fauna en de mobiliteit van chemische verbindingen.
		Nutriëntenaanrijking-macroalgenmatten	Abundantie van macroalgen in het gebied jaarlijks opvolgen	Gemiddelde abundantie van macroalgen zou niet mogen toenemen vanaf bepaalde waarde	Nutriëntenstatus is een sleutelfactor die de biota geassocieerd met de sedimenten beïnvloedt, zowel de infauna als de planten/algen op de oppervlakte. Ophoping van algen verstikt de vegetatie en zorgt voor zuurstofarme.

Habitatgroep	Habitatype volgens Bijlage I	Parameter	Parameterwaarde	Doel	Commentaar
Atlantische kwelders en schorren	<i>algemeen</i>	Uitgestrektheid	Oppervlakte (hectares) gemeten tijdens laag springtij, eenmaal tijdens de monitoringscyclus	Geen afname in oppervlakte van schorren gemeenschappen vanaf een op voorhand bepaalde waarde, natuurlijke veranderingen in acht genomen	Monitoring zal rekening moeten houden met het dynamische karakter van deze habitats en de seizoenale en periodische variaties in de eenjarige vegetatietypes. De integriteit van de site hangt af van het behoud van een zone van gemeenschappen van lage tot hoge schorren waarbinnen natuurlijke verschuiving van de schorrenvegetaties mogelijk is.
		Kreekdichtheid en kreekmorfologie	Patroon van krekensystemen en niveau van krekensbeddingen, breedtes en oeverhoek bepalen, éénmaal per monitoringscyclus	Geen verandering in kreekbathymetrie of breedte/lengte/oeverhoek van krekens vanaf een bepaalde waarde, natuurlijke veranderingen in acht genomen	Meanders in krekens helpen bij het absorberen van de getijdenenergie. Krekens transporteren sediment van en naar het schor en ageren als drainagekanaaltjes. Verbreding, afvlakking en verlenging van krekens

					zijn een indicatie van verhoging van het zeeniveau/toename van getijdenenergie.
		Topografie	Hoogteverschil van het schor tegenover stijging van zeeniveau meten	Geen verandering in hoogteverschil van schor tegenover stijging van het zeeniveau vanaf een bepaalde waarde, natuurlijke variatie in acht genomen	De aanwezigheid van strandwallen kan het schor verhinderen mee te evolueren met de stijging van het zeeniveau zodat ze haar positie in de getijdenzone niet kan behouden
		Vegetatiestructuur	Verspreiding en bereik van variërende vegetatiehoogtes, periodiek gemeten.	Vegetatiestructuur mag niet significant verschillen van een vooraf bepaalde waarde, natuurlijke variatie in acht genomen	Begrazing kan verandering brengen in compositie van vegetatiegemeenschappen. De graad van begrazing (indien van toepassing) moet gecontroleerd worden om erosie en vertrapping te beperken.

Habitatgroep	Habitattype volgens Bijlage I	Parameter	Parameterwaarde	Doel	Commentaar
Atlantische kwelders en schorren	1310 Eenjarige pioniersvegetaties van slik- en zandgebieden met <i>Salicornia</i> spp. En andere zoutminnende soorten	Bedekking van algenmat	Oppervlakte en dikte van algenmat periodisch op te meten	Geen toename van de bedekking van de algenmat vanaf een bepaalde waarde, natuurlijke variatie in acht genomen	Eutrofiëring leidt tot uitbreiding en verstikken van de vegetatie, vervuiling kan inbreiding veroorzaken en zo destabilisatie van het sediment en erosie
		Gemeenschap met Engels Slijkgras (<i>Spartina townsendii</i>)	Verspreiding en uitgestrektheid van Engels Slijkgras, éénmaal per monitoringscyclus te meten	Geen toename van uitgestrektheid vanaf een vooraf bepaalde waarde, natuurlijke variatie in acht genomen	Engels Slijkgras is een invasieve pionier die een impact kan hebben op het intertidaal en het schor. In sommige situaties kan het ook de vorming van andere schorren gemeenschappen voorafgaan
		Verspreiding en uitgestrektheid van pionier schorren gemeenschap (zowel voor zeekraal- als zeeaster gemeenschap)	Verspreiding en uitgestrektheid van pionier schorren gemeenschap éénmaal per monitoringscyclus te meten	Geen verandering in verspreiding en uitgestrektheid van pionier schorren gemeenschap vanaf een vooraf bepaalde waarde, natuurlijke variatie in acht genomen	De pionier schorren gemeenschap moet vooraf duidelijk gedefinieerd worden om monitoring toe te laten. De samenstelling van de vegetatie is dikwijls zeer plaatsspecifiek

Habitatgroep	Habitatype volgens Bijlage I	Parameter	Parameterwaarde	Doel	Commentaar
Atlantische kwelders en schorren	<i>1320 Schorren met slijkgrasvegetatie (Spartinion maritimae)</i>	Verspreiding en uitgestrektheid van slijkgrasvegetatie	Verspreiding en uitgestrektheid van slijkgrasvegetatie, éénmaal per monitoringscyclus te meten	Geen verandering in verspreiding en uitgestrektheid van slijkgrasvegetatie vanaf een vooraf bepaalde waarde, natuurlijke variatie in acht genomen	In Vlaanderen bestaat de slijkgrasvegetatie uit Engels Slijkgras (<i>Spartina townsendii</i>). Het Klein Slijkgras (<i>Spartina maritima</i>) is hier uitgestorven.

Habitatgroep	Habitatype volgens Bijlage I	Parameter	Parameterwaarde	Doel	Commentaar
Atlantische kwelders en schorren	<i>1330 Atlantische schorren (Glaucopuccinellietalia)</i>	Verspreiding en uitgestrektheid van lage/middelhoge schorren-gemeenschap pen	Verspreiding en uitgestrektheid van lage/middelhoge schorren-gemeenschap pen éénmaal per monitoringscyclus te meten	Geen verandering in verspreiding en uitgestrektheid van lage/middelhoge schorren-gemeenschap pen vanaf een vooraf bepaalde waarde, natuurlijke variatie in acht genomen	Vegetatiebedekking van de lage schorren-gemeenschap kan zeer variabel zijn en tot 50% uit algen bestaan
		Verspreiding en uitgestrektheid van hoge schorren-gemeenschap pen	Verspreiding en uitgestrektheid van hoge schorren-gemeenschap pen éénmaal per monitoringscyclus te meten	Geen verandering in verspreiding en uitgestrektheid van hoge schorren-gemeenschap pen vanaf een vooraf bepaalde waarde, natuurlijke variatie in acht genomen.	

		Verspreiding en uitgestrektheid van hoge veranderlijke schorren-gemeenschappen	Verspreiding en uitgestrektheid van hoge veranderlijke schorren-gemeenschappen éénmaal per monitoringscyclus te meten	Geen verandering in verspreiding en uitgestrektheid van hoge veranderlijke schorren-gemeenschappen vanaf een vooraf bepaalde waarde, natuurlijke variatie in acht genomen	
		Verspreiding en uitgestrektheid van vloedlijngemeenschappen	Verspreiding en uitgestrektheid van vloedlijngemeenschappen éénmaal per monitoringscyclus te meten	Geen verandering in verspreiding en uitgestrektheid van vloedlijngemeenschappen vanaf een vooraf bepaalde waarde, natuurlijke variatie in acht genomen	
		Afwezigheid van landinwaartse beperkingen	Verspreiding en uitgestrektheid van de natuurlijke landinwaartse veranderlijke hoge schorren-gemeenschappen, éénmaal per monitoringscyclus te meten.	Geen verandering in verspreiding en uitgestrektheid van natuurlijke landinwaartse veranderlijke hoge schorren-gemeenschappen vanaf een vooraf bepaalde waarde, natuurlijke variatie in acht genomen	Op de meeste plaatsen is deze gemeenschap afwezig door de aanwezigheid van dijken

Habitatgroep	Habitatype volgens Bijlage I	Parameter	Parameterwaarde	Doel	Commentaar
Kustduinen	<i>2110 Embryonale wandelende duinen</i>	Uitgestrektheid	Lengte (m) en oppervlakte (ha) van embryonaal wandelende duinen éénmaal per monitoringscyclus bepalen (Juli/Augustus). Ook percentage van oppervlakte met minder ontwikkelde vegetatie van embryonale wandelende duinen is te bepalen.	Geen afname van lineaire uitgestrektheid of oppervlakte van referentiewaarde, rekening houdend met natuurlijke variatie tengevolge van dynamische kustprocessen. Lokale doelstelling voor het percentage van spaarzaam ontwikkelde vegetatie van embryonaal wandelende duinen te bepalen maar het zou niet minder dan 10% mogen zijn van het geschikte oppervlak.	Dit habitat is afhankelijk van de werking van fysische processen in de duin/strand contactzone en van voldoende oppervlakte tussen de hoogwaterzone en meer stabiele duinen om de ontwikkeling van embryonale wandelende duinen toe te laten. Beoordeling van oppervlakteveranderingen moeten duidelijk rekening houden met het verschil tussen de invloed van de natuurlijke functies en antropogene acties.
		Bodem	De aanwezigheid van gedroogd strand tijdens laagwater om door wind zanddepositie te krijgen op voldoende oppervlakte, meestal	Toevoer en depositie van sediment en organisch afval langs de vloedlijn, gereguleerd door natuurlijke processen.	Strandophogingen/opsputtingen, vooral boven de hoogwaterlijn, moeten ten alle tijde vermeden worden.

			samengaand met organisch afval langs de vloedlijn. Minstens éénmaal per monitoringscyclus te bepalen.		
		Beweeglijkheid	Percentage van lineaire uitgestrektheid en oppervlakte van bodem geschikt voor kolonisatie van embryonale wandelende duinen niet direct beperkt door ingebrachte structuren of werken. Eénmaal te bepalen per monitoringscyclus.	Geen toename van lineaire uitgestrektheid of oppervlakte beperkt door ingebrachte structuren of werken.	Een belangrijk aspect van dit habitat is zijn capaciteit om, antwoordend op natuurlijke dynamische processen, zijn verspreiding te veranderen. Introductie van fysische beperkingen zou de uitgestrektheid van deze gemeenschap beperken en de volledige structuur van embryonale duinen beïnvloeden.
		Typische soorten van embryonale wandelende duinen	Aanwezigheid en bedekking bepalen van typische soorten, vooral <i>Elytrigia juncea</i> en/of <i>Leymus arenarius</i> met andere soorten als <i>Honkenya peploides</i> , <i>Cakile maritima</i> tijdens de zomermaanden (Juni-	Behoud van de aanwezigheid en brede verspreiding van <i>Elytrigia juncea</i> en/of <i>Leymus arenarius</i> , rekening houdend met de natuurlijke variatie van de embryonale duinen. Doordat deze gemeenschappen zeer	Verandering in frequentie en abundantie van deze soorten moeten seizoenaal verwacht worden als resultaat van natuurlijke verstoring door stormen, hoewel ook verstoring door

			Augustus)	variabel kunnen zijn moeten lokale doelstellingen bepaald worden. Minstens 5% van de oppervlakte zou gekoloniseerd moeten kunnen worden	menselijke activiteiten moet verwacht worden. In systemen met aanrijking moet de groei van planten kunnen volgen met de snelheid van zanddepositie. Bloeiende planten duiden op stabiele embryonale duinen. Zaden en rhizoomfragmenten van aanpalende voorduinen zijn een belangrijke bron van propagulen. Deze komen dikwijls gemengd voor met <i>Honkenya peploides</i> en <i>Cakile maritima</i> van de strandlijngemeenschappen.
--	--	--	-----------	---	--

Habitatgroep	Habitatype volgens Bijlage I	Parameter	Parameterwaarde	Doel	Commentaar
Kustduinen	<i>2120 Wandelende duinen op de strandwal met Ammophila arenaria ("witte duinen")</i>	Uitgestrektheid	Oppervlakte (ha) van "witte duinen" éénmaal per monitoringscyclus te bepalen (Juli/Augustus).	Geen afname van oppervlakte van referentiewaarde, rekening houdend met natuurlijke variatie tengevolge van dynamische kustprocessen en successie naar andere duinhabitats.	Dit habitat is afhankelijk van de werking van fysische processen in de duin/strand contactzone en van voldoende oppervlakte tussen de hoogwaterzone en meer stabiele duinen om de ontwikkeling van "witte duinen" toe te laten. Beoordeling van oppervlakteveranderingen moeten duidelijk rekening houden met het verschil tussen de invloed van de natuurlijke functies en antropogene acties.
		Bodem	De aanwezigheid van stuifzand tussen de <i>Ammophila</i> populaties.	Behoud van toevoer van stuifzand en depositie ervan door natuurlijke processen.	De vegetatie van wandelende duinen kan gedeponerd zand vasthouden en erdoor groeien. Stuifzand is doorgaans zichtbaar als kale vlekken tussen de vegetatie of als

					nieuw aangestufde delen boven op de vegetatie.
		Beweeglijkheid	Percentage van lineaire uitgestrektheid en oppervlakte van bodem geschikt voor kolonisatie van wandelende duinen niet direct beperkt door ingebrachte structuren of werken. Eénmaal te bepalen per monitoringscyclus.	Geen toename van lineaire uitgestrektheid of oppervlakte beperkt door ingebrachte structuren of werken.	Een belangrijk aspect van dit habitat is zijn capaciteit om, antwoordend op natuurlijke dynamische processen, zijn verspreiding te veranderen. Beweeglijkheid van de bodem is essentieel voor vegetatiediversiteit. Introductie van fysische beperkingen zou de uitgestrektheid van deze gemeenschap beperken en de volledige structuur van wandelende duinen beïnvloeden.
		Verspreiding van vegetatiegemeenschappen	Aanwezigheid van duingemeenschappen met actief gezond helmgras (<i>Ammophila arenaria</i>) en/of andere soorten met bedekkingsgraden typisch voor habitat: <i>Carex arenaria</i> ,	Behoud van de verspreiding van vegetatiegemeenschappen, typisch voor dit habitat, overgaand naar meer stabiele duingemeenschappen. Het dynamisch karakter van dit	Door de variatie in zanddepositie en stabiliteit is er een variatie in aanwezigheid van vegetatiegemeenschappen binnen en tussen de verschillende lokaties. Bryofyten

			<p><i>Elytrigia juncea</i>, <i>Leymus arenarius</i>; andere droogte tolerante eenjarigen en bryofyten.</p>	<p>habitat vereist plaats specifieke doelstellingen.</p>	<p>kunnen voorkomen in meer stabiele gebieden, maar waar de zanddepositie het grootst is, zal de vegetatie gedomineerd worden door <i>Ammophila arenaria</i>. Goed ontwikkelende wandelende duinen zijn bijna altijd geassocieerd met andere duinhabitats.</p>
		Typische soorten	<p>Aanwezigheid van één of meerdere typische soorten waaronder: <i>Eryngium maritimum</i>, <i>Euphorbia paralias</i>, <i>Calystegia soldanella</i>, <i>Elytrigia juncea</i>. Aanwezigheid en abundantie moeten éénmaal per monitoringscyclus vastgesteld worden in de periode juni- augustus.</p>	<p>Waar ze eerder vastgesteld werden, zijn typische soorten van “witte duinen” nog aanwezig. Doelstellingen per gebied aangeven op basis van bestaande en (recent) historische gegevens.</p>	<p>Dit habitat kan een uitgebreide reeks soorten bevatten, waarvan sommige een zeer beperkte verspreiding vertonen.</p>
		Voorkomen van verstoring	<p>Een deel van de wandelende duinen waar kolonisatie of rekolonisatie van vegetatie mogelijk is</p>	<p>Geen toename in oppervlakte waar (re)kolonisatie van vegetatie verhinderd wordt door menselijke</p>	<p>Alhoewel wandelende duinen zeer dynamisch zijn van nature, kan hun ontwikkeling zeer sterk beïnvloed</p>

			moet gevrijwaard worden van menselijke verstoring	verstoring	worden door vertrapping of andere activiteiten (strandopruiming) die rekolonisatie na natuurlijke stormen verhinderen.
--	--	--	---	------------	--

Habitatgroep	Habitatype volgens Bijlage I	Parameter	Parameterwaarde	Doel	Commentaar
Kustduinen	<i>2130* Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie ("grijze duinen")</i>	Uitgestrektheid	Oppervlakte (ha) van 'vastgelegde duinen met kruidvegetatie' éénmaal per monitoringscyclus	Geen afname in uitgestrektheid van referentiewaarde (bepaald per deelgebied in voorgaande studie). Bij uitgestrektheid moet rekening gehouden worden met natuurlijke variatie van dit habitat tengevolge van interacties met andere duinhabitats. (maximaal 25% vegetatieloos)	Er moet rekening gehouden worden met het verschil tussen natuurlijke successie en antropogene invloeden bij de oorzaken van verandering in uitgestrektheid/oppervlakte, te wijten aan de complexiteit van dit habitat.
		Bodem	Aanwezigheid van zand met natuurlijk aangerijkt organisch materiaal in oppervlaktelagen. Vaststelling éénmaal per monitoringscyclus	Behoud substraatcompositie van zand en organisch materiaal dat de vegetatietypes kenmerkend voor vastgelegde duinen ondersteunt (rekening houdend met natuurlijke variatie)	Substraatcompositie is een belangrijke factor voor grasbedekking. Vooral aanrijking van organisch materiaal kan de toename van negatieve indicatorsoorten beïnvloeden.
		Verspreiding en zonatie van vegetatiegemeenschappen	Aanwezigheid van vegetatiegemeenschappen en verspreidingspatronen	Behoud van de verspreiding van vastgelegde duingemeenschappen	Vegetatiesamenstelling wordt beïnvloed door ouderdom van duinen en graad van

			<p>kenmerkend voor ‘vastgelegde duinen met kruidvegetatie’. Opnames minstens éénmaal per monitoringscyclus, uitgevoerd tijdens de optimale periode van het groeiseizoen (mei-augustus, afhankelijk van lokale condities)</p>	<p>eerder vastgesteld op de site, samen met overgangsvormen met kenmerkende soorten (rekening houdend met natuurlijke variatie). Deze gemeenschappen bevatten waarschijnlijk één of meerdere van de volgende duingemeenschappen: ?</p>	<p>duinstabiliteit, klimaat en beheer. De gemeenschappen zullen dikwijls aanwezig zijn in complexe mozaïeken. Individuele sites zullen verschillende patronen en verspreidingen van vegetatietypes hebben afhankelijk van hun grootte, plaats, geschiedenis, substraat en patronen van landgebruik. Voorgaande studies moeten gebruikt worden om de verspreiding van kenmerkende gemeenschappen te bepalen voor elke site.</p>
		Vegetatiestructuur	<p>Relatieve proporties van korte tot hoge vegetatie. Visuele bepaling of opnames van hoogtemetingen, periodiek gemeten (frequentie nader te bepalen).</p>	<p>Behoud van het bereik van vegetatiehoogtes van kort soortenrijk grasland van enkele centimeters tot hogere <i>Ammophila</i>-populaties tot 70 cm, rekening houdend m</p>	<p>De meeste vastgelegde duinen vertonen een natuurlijke variatie in structuur die weerspiegeld wordt in vegetatiediversiteit. Structuurdiversiteit wordt beïnvloed door</p>

				et natuurlijke variatie. Site-specifieke referentiewaarden en doelen te bepalen.	begrazing van wilde en ingevoerde herbivoren of door andere vormen van graslandbeheer zoals maaien.
		Negatieve vegetatie-indicatoren	Bedekking van een niet-typische soort van vastgelegde duinen, inclusief struweelbedekking. Bepalen van struweelbedekking aan de hand van luchtfoto's om een referentiewaarde te hebben voor elke site.	Geen toename van negatieve indicatoren of van de struweelbedekking ten koste van de vastgelegde duinvegetatie.	Negatieve indicatoren zijn soorten van verrijkte gronden (e.g. <i>Urtica dioica</i>), of niet-inheemse soorten. Struweel kan voorkomen als een component van vastgelegde duinvegetatie maar zijn verspreiding is gewoonlijk beperkt door begrazing, laag nutriëntengehalte, waterbalans of dynamiek van het substraat. Waar deze factoren minder extreem zijn, kan struweel opkomen, regelmatig door vorming van uitlopers of expansie van bedekking door individuele struiken of door invasie vanuit

					zaden van aanplantingen dicht bij duinen.
--	--	--	--	--	---

Habitatgroep	Habitatype volgens Bijlage I	Parameter	Parameterwaarde	Doel	Commentaar
Kustduinen	<i>2150* Atlantische vastgelegde ontkalkte duinen (Calluno-Ulicetea)</i>	Uitgestrektheid	Oppervlakte (ha) van Atlantische vastgelegde ontkalkte duinen éénmaal per monitoringscyclus bepalen	Geen afname in uitgestrektheid van referentiewaarde. Bij uitgestrektheid moet rekening gehouden worden met natuurlijke variatie van dit habitat tengevolge van interacties met andere duinhabitats, vooral zure vastgelegde duingraslanden. Naakt zand zou binnen dit habitat niet meer dan 25% bedekking mogen hebben.	Dit type ontwikkelt zich alleen goed in oudere duinsystemen en kan ontstaan uit vastgelegde duingraslanden. Relatieve proporties van beide habitats moeten per deelgebied afgewogen worden.
		Bodem	Aanwezigheid van zand met zeer laag kalkgehalte in de oppervlaktelagen (hierdoor een lage pH) en lage waarden van plantennutriënten. Vaststelling éénmaal per monitoringscyclus	Behoud bodemsamenstelling van zand met laag kalkgehalte en nutriëntengehalte dat dit vegetatietype ondersteunt (rekening houdend met natuurlijke variatie)	Dit habitat hangt af van het behoud van een vrij drainerende bodem die slechts in beperkte mate erodeert of verdicht. Vooral aanrijking van organisch materiaal kan de toename van negatieve indicatorsoorten bevorderen.
		Vegetatiesamenstelling	Aanwezigheid van	Behoud van	Zure, vastgelegde

			vegetatiegemeenschappen en verspreidingspatronen kenmerkend voor Atlantische vastgelegde ontkalkte duinen. Opnames minstens éénmaal per monitoringscyclus, uitgevoerd tijdens de optimale periode van het groeiseizoen (mei-augustus, afhankelijk van lokale condities)	vegetatiegemeenschappen kenmerkend voor vastgelegde ontkalkte duinen, rekening houdend met de natuurlijke vegetatie.	duingraslanden mogen voorkomen als een deel van de successie naar andere dwergstruik heidegemeenschappen en in een mozaïek van duinhabitats. Sommige plaatsen kunnen een korstmossenrijke heidegemeenschap hebben.
		Vegetatiestructuur	Relatieve proporties van dwergstruik heidegemeenschappen in verschillende groeifases (pionier; opgroeiend; rijp; verouderd). Minstens om de tien jaar vaststellen.	Behoud van heidevegetatie in een gezonde staat, met regeneratievermogen. De doelen moeten plaats specifiek bepaald worden.	Om heidesoorten te laten voortbestaan, moet regeneratie vanuit zaad of vanuit vegetatie mogelijk zijn binnen de site. Een verscheidenheid aan leeftijdsklassen laat vegetatieve groei of groei vanuit zaad toe.

Habitatgroep	Habitatype volgens Bijlage I	Parameter	Parameterwaarde	Doel	Commentaar
Kustduinen	<i>2160 Duinen met Hyppophaë rhamnoides</i>	Uitgestrektheid	Oppervlakte (ha) van dit duinhabitat éénmaal per monitoringscyclus bepalen	Geen afname in uitgestrektheid van referentiewaarde indien deze afname niet in functie is van omzetting in andere duinhabitats. Bij uitgestrektheid moet rekening gehouden worden met natuurlijke variatie van dit habitat tengevolge van successie naar en interacties met andere duinhabitats.	Bij oordelen over verandering in oppervlakte moet vooral rekening gehouden worden met het verschil tussen veranderingen door natuurlijke functies en antropogene invloeden (inclusief omzetting in andere duinhabitats).
		Vegetatiesamenstelling en zonatie	Aanwezigheid van vegetatiegemeenschappen en verspreidingspatronen kenmerkend voor dit type duinhabitat. Opnames minstens éénmaal per monitoringscyclus.	De vegetatie bestaat voornamelijk uit gemeenschappen die eerder werden vastgesteld op de plaats en uit overgangsvormen met typische soorten, rekening houdend met natuurlijke variatie. Voor elke site zullen lokale referentiewaarden en doelstellingen moeten	Elk gebied zal verschillende patronen en een verschillende vegetatiesamenstelling vertonen, afhankelijk van grootte, verleden, bodem en antropogeen gebruik. Vegetatiesamenstelling wordt beïnvloed door graad van stabiliteit, klimaat en beheer. Dit habitat zal een mozaïek vormen

				bepaald worden.	met andere duinhabitats.
		Vegetatiestructuur	Dichtheid en hoogte van <i>Hyppophaë rhamnoides</i> populaties. Vaststellen door opnames éénmaal per monitoringscyclus	Behoud van deze populaties in associatie met open stukken met kortere duingemeenschappen.	De aanwezigheid van <i>Hyppophaë rhamnoides</i> wijst op een gevorderd stadium van successie.
		Negatieve vegetatie-indicatoren	Aanwezigheid van negatieve indicatorsoorten, inclusief uitheemse, invasieve soorten indicatief voor verandering in nutriëntenstatus en soorten die niet typisch zijn voor dit habitat.	Geen verdere toename van soorten die niet typisch zijn voor de gemeenschappen die dit habitat bepalen. Lokale doelstellingen moeten bepaald worden.	Veranderingen in massa en bedekking van invasieve soorten duiden gewoonlijk op een verandering van standplaatscondities, regelmatig als gevolg van antropogene activiteiten die snelle expansie of verstruweling bevoordelen. Veranderingen in het beheer kunnen hier ook onder vallen.

Habitatgroep	Habitattype volgens Bijlage I	Parameter	Parameterwaarde	Doel	Commentaar
Kustduinen	<i>2170 Duinen met Salix repens ssp. argentea (Salicion arenariae)</i>	Uitgestrektheid	Oppervlakte (ha) van dit duinhabitat éénmaal per monitoringscyclus bepalen	Geen afname in uitgestrektheid van referentiewaarde. Bij uitgestrektheid moet rekening gehouden worden met natuurlijke variatie van dit habitat tengevolge van successie naar en interacties met andere duinhabitats.	Bij oordelen over verandering in oppervlakte moet vooral rekening gehouden worden met het verschil tussen veranderingen door natuurlijke functies en antropogene invloeden. De grenzen met andere duinhabitats zijn dikwijls moeilijk te bepalen door de complexiteit van dit habitat. Het komt in de meeste gebieden zeer plaatselijk voor.
		Vegetatiesamenstelling en zonatie	Aanwezigheid van vegetatiegemeenschappen en verspreidingspatronen kenmerkend voor dit type duinhabitat. Opnames minstens éénmaal per monitoringscyclus, uitgevoerd tijdens de	De vegetatie bestaat voornamelijk uit gemeenschappen die eerder werden vastgesteld op de plaats en uit overgangsvormen met typische soorten, rekening houdend met natuurlijke variatie.	Elk gebied zal verschillende patronen en een verschillende vegetatiesamenstelling vertonen, afhankelijk van grootte, verleden, bodem en antropogeen gebruik. Vegetatiesamenstelling wordt beïnvloed

			optimale periode van het groeiseizoen (mei-augustus, afhankelijk van lokale condities)	Voor elke site zullen lokale referentiewaarden en doelstellingen moeten bepaald worden.	door graad van stabiliteit, klimaat en beheer. Dit habitat zal een mozaïek vormen met andere duinhabitats.
		Vegetatiestructuur	Dichtheid en hoogte van <i>Salix arenaria</i> populaties. Vaststellen door opnames éénmaal per monitoringscyclus	Behoud van deze lage <i>Salix arenaria</i> populaties in associatie met open stukken met kortere duingemeenschappen, meestal langs de randen van duinpannen.	De aanwezigheid van <i>Salix arenaria</i> met andere duinvegetaties wijst erop dat successieprocessen nog actief zijn en dat structuur en functie behouden blijven
		Negatieve vegetatie-indicatoren	Aanwezigheid van negatieve indicatorsoorten, inclusief uitheemse, invasieve soorten indicatief voor verandering in nutriëntenstatus en soorten die niet typisch zijn voor dit habitat.	Geen verdere toename van soorten die niet typisch zijn voor de gemeenschappen die dit habitat bepalen. Lokale doelstellingen moeten bepaald worden.	Veranderingen in massa en bedekking van invasieve soorten duiden gewoonlijk op een verandering van standplaatscondities, regelmatig als gevolg van antropogene activiteiten die snelle expansie of verstruweling bevorderen. Veranderingen in het beheer kunnen hier ook onder vallen. Voorbeelden van

					dergelijke soorten zijn <i>Cirsium arvense</i> , <i>Senecio jacobea</i> , <i>Urtica dioica</i> samen met uitheemse soorten en struweelsoorten.
--	--	--	--	--	---

Habitatgroep	Habitattype volgens Bijlage I	Parameter	Parameterwaarde	Doel	Commentaar
Kustduinen	<i>2180 Beboste duinen van het Atlantische, continentale en boreale gebied</i>	Uitgestrektheid	Oppervlakte (ha) van dit duinhabitat éénmaal per monitoringscyclus bepalen	Geen afname in uitgestrektheid van referentiewaarde. Per deelgebied moet bepaald worden hoeveel van dit habitattype men nastreeft.	Bij oordelen over verandering in oppervlakte moet vooral rekening gehouden worden met het verschil tussen veranderingen door natuurlijke functies en antropogene invloeden.
		Vegetatiesamenstelling en zonatie	Aanwezigheid van vegetatiegemeenschappen en verspreidingspatronen kenmerkend voor dit type duinhabitat. Opnames minstens éénmaal per monitoringscyclus.	De vegetatie bestaat voornamelijk uit gemeenschappen die eerder werden vastgesteld op de plaats en uit overgangsvormen met typische soorten. Voor elke site zullen lokale referentiewaarden en doelstellingen moeten bepaald worden.	Elk gebied zal verschillende patronen en een verschillende vegetatiesamenstelling vertonen, afhankelijk van grootte, verleden, bodem en antropogeen gebruik. Vegetatiesamenstelling wordt beïnvloed door graad van stabiliteit, klimaat en beheer. Dit habitat zal een mozaïek vormen met andere duinhabitats.
		Vegetatiestructuur	Dichtheid en hoogte	Behoud van deze	De aanwezigheid van

			van bomen. Vaststellen door opnames éénmaal per monitoringscyclus	structuur in associatie met open stukken met kortere duingemeenschappen	duinbos wijst op een eindstadium van successie.
		Negatieve vegetatie-indicatoren	Aanwezigheid van negatieve indicatorsoorten, inclusief uitheemse, invasieve soorten indicatief voor verandering in nutriëntenstatus en soorten die niet typisch zijn voor dit habitat.	Geen verdere toename van soorten die niet typisch zijn voor de gemeenschappen die dit habitat bepalen. Lokale doelstellingen moeten bepaald worden.	Veranderingen in het beheer kunnen hier ook onder vallen.

Habitatgroep	Habitatype volgens Bijlage I	Parameter	Parameterwaarde	Doel	Commentaar
Kustduinen	<i>2190 Vochtige duinvalleien</i>	Uitgestrektheid	Oppervlakte (ha) van vochtige duinvalleien éénmaal per monitoringscyclus bepalen. Kan bepaald worden aan de hand van vegetatie van vochtige duinvalleien tijdens het groeiseizoen of aan de hand van stagnerend water aan het einde van een natte winter (Februari-Maart).	Geen afname in uitgestrektheid van duinvalleien binnen een duinensysteem, rekening houdend met natuurlijke variatie.	Duinvalleien zijn laaggelegen gebieden in duinensystemen die seizoenaal geïnundeerd zijn met water. Ze kunnen zeer dynamisch zijn, interacties aangaan met andere gemeenschappen. Nieuwe vegetaties van vochtige duinvalleien kunnen op natuurlijke wijze ontstaan in dynamische systemen, dit bovendien op 100% naakte bodem. Luchtfoto's kunnen helpen bij het bepalen van een referentiewaarde.
		Bodem	Aanwezigheid van zand en natuurlijk aangerijkt organisch materiaal	Behoud van bodemsamenstelling van zand en organisch materiaal die de vegetatie van dit type bepaalt, rekening houdend met	Bodemsamenstelling is een belangrijke bepalende factor van vegetatiesamenstelling

				natuurlijke vegetatie. Aparte doelstelling per deelgebied te bepalen.	
		Hydrologie	Een gedeelte van vochtige duinvalleien met staand water in de zomermaanden (Juli/Augustus)	Minstens 10% van de vallei met water boven/gelijk met de oppervlakte tot de zomermaanden, rekening houdend met natuurlijke variatie.	Het waterpeil kan bepaald worden aan de hand van staand water. Neerslagdata kunnen belangrijk zijn bij het bepalen van de natuurlijke variatie. Waterhuishouding in duinsystemen kan zeer complex zijn. Plaatsspecifieke studies zijn nodig om de relaties tussen verschillende factoren te bepalen.
		Vegetatiesamenstelling en zonatie	Aanwezigheid van vegetatiegemeenschappen en verspreidingspatronen kenmerkend voor vochtige duinvalleien. Opnames minstens éénmaal per monitoringscyclus uitgevoerd tijdens de optimale periode van het groeiseizoen (mei- augustus, afhankelijk van lokale condities)	Behoud van vegetatiesamenstelling en typische soorten van vochtige duinvalleien zoals eerder vastgesteld per site, rekening houdend met natuurlijke variatie.	Elk gebied zal verschillende patronen en een verschillende vegetatiesamenstelling vertonen, afhankelijk van grootte, verleden, bodem en antropogeen gebruik. Vegetatiesamenstelling wordt beïnvloed door graad van stabiliteit, klimaat en beheer. De plantengemeenschap

					en zullen een mozaïek vormen binnen het habitat.
		Negatieve vegetatie-indicatoren	Aanwezigheid van negatieve indicatorsoorten, inclusief uitheemse, invasieve soorten indicatief voor verandering in nutriëntenstatus en soorten die niet typisch zijn voor dit habitat.	Geen verdere toename van soorten die niet typisch zijn voor de gemeenschappen die dit habitat bepalen. Lokale doelstellingen moeten bepaald worden.	Veranderingen in massa en bedekking van invasieve soorten duiden gewoonlijk op een verandering van standplaatscondities, regelmatig als gevolg van antropogene activiteiten die snelle expansie of bedekking bevoordelen. Veranderingen in het beheer kunnen hier ook onder vallen. Voorbeelden zijn regelmatig soorten die ook als negatieve indicatoren voor graslanden gelden: <i>Cirsium arvense</i> , <i>Senecio jacobea</i> , <i>Urtica dioica</i> samen met uitheemse soorten en struweelsoorten. Deze zullen variëren tussen bepaalde sites zodat per site de belangrijke soorten

					moeten aangeduid worden.
Habitatgroep	Habitattype volgens Bijlage I	Parameter	Parameterwaarde	Doel	Commentaar
Stilstaande wateren	<i>3140 Kalkhoudende oligo-mesotrofe wateren met benthische Chara spp. vegetaties</i>	Uitgestrektheid van <i>Chara</i> -populaties	Controleer de grootte van <i>Chara</i> -populaties jaarlijks in juli	Minimaal 5% van de fotische zone alhoewel de grootte varieert naargelang het gebied. Meestal zal <i>Chara</i> dominant zijn.	De <i>Chara</i> -populaties kunnen uit verschillende soorten bestaan. Zij kunnen samen staan in plantengemeenschappen met onder meer <i>Myriophyllum spicatum</i> , <i>Potamogeton</i> -soorten, <i>Callitriche</i> -soorten, <i>Ranunculus</i> -soorten en <i>Nymphaea alba/Nuphar lutea</i> .
		Uitgestrektheid van bijhorende vegetatie, inclusief moerasvegetatie.	Controleer jaarlijks de gemeenschap van geassocieerde macrofyten	Stabiele, niet uitzettende of inkrimpende gemeenschap gedurende 5 jaar, maximaal 10 % verandering per jaar	
		Waterkwaliteit	Afwezigheid van filamenteuze algen en eencellige algenbloei. Meet de totale fosfaatwaarde door driemaandelijke metingen over periodes van 3 jaar. Daarna jaarlijks in juli/augustus.	Maximaal 30 µg fosfor per liter als jaargemiddelde. Eutrofe condities boven de 30 µg zouden niet lang mogen voorkomen.	Filamenteuze algen moeten afwezig zijn. Indien ze aanwezig zijn moet gekeken worden naar eventuele vervuiling (meeuwenslaapplaats/vervuiling in de watervoerende laag). Bij verhoging van fosforgehalte moet intenser gemonitord worden.

		Hydrologie	Controleer waterpeil jaarlijks in juli.	Behoud van stabiel waterpeil nastreven, alhoewel seizoenale fluctuaties normaal zijn	Alleen in droge jaren is de daling van het waterpeil aanvaardbaar. Als de daling van het waterpeil veroorzaakt wordt door onttrekken aan de watervoerende laag van buitenaf, zijn maatregelen noodzakelijk
--	--	------------	---	--	--

Habitatgroep	Habitatype volgens Bijlage I	Parameter	Parameterwaarde	Doel	Commentaar
Halfnatuurlijke vochtige graslanden met hoge kruiden	<i>6340 Voedselrijke zoomvormende ruigten van het laagland (en van montane en alpiene zones)</i>	Uitgestrektheid	Oppervlakte (ha) van dit habitat éénmaal per monitoringscyclus bepalen	Geen afname in uitgestrektheid van referentiewaarde.	Bij oordelen over verandering in oppervlakte moet vooral rekening gehouden worden met het verschil tussen veranderingen door natuurlijke functies en antropogene invloeden.
		Vegetatiesamenstelling en zonatie	Aanwezigheid van vegetatiegemeenschappen en verspreidingspatronen kenmerkend voor dit type habitat. Opnames minstens éénmaal per monitoringscyclus, uitgevoerd tijdens de optimale periode van het groeiseizoen (mei-augustus, afhankelijk van lokale condities)	De vegetatie bestaat voornamelijk uit gemeenschappen die eerder werden vastgesteld op de plaats en uit overgangsvormen met typische soorten, rekening houdend met natuurlijke variatie. Voor elke site zullen lokale referentiewaarden en doelstellingen moeten bepaald worden.	Elk gebied zal verschillende patronen en een verschillende vegetatiesamenstelling vertonen, afhankelijk van grootte, verleden, bodem en antropogeen gebruik. Vegetatiesamenstelling wordt beïnvloed door graad van stabiliteit, klimaat en beheer. Dit habitat zal een mozaïek vormen met andere habitats.
		Negatieve vegetatie-indicatoren	Aanwezigheid van negatieve indicatorsoorten,	Geen verdere toename van soorten die niet typisch zijn voor de	Veranderingen in massa en bedekking van invasieve soorten

			<p>inclusief uitheemse, invasieve soorten indicatief voor verandering in nutriëntenstatus en soorten die niet typisch zijn voor dit habitat.</p>	<p>gemeenschappen die dit habitat bepalen. Lokale doelstellingen moeten bepaald worden.</p>	<p>duiden gewoonlijk op een verandering van standplaatscondities, regelmatig als gevolg van antropogene activiteiten die snelle expansie of verstruweling bevoordelen. Veranderingen in het beheer kunnen hier ook onder vallen. Voorbeelden van dergelijke soorten zijn <i>Cirsium arvense</i>, <i>Urtica dioica</i> samen met uitheemse soorten en struweelsoorten.</p>
--	--	--	--	---	---

Habitatgroep	Habitattype volgens Bijlage I	Parameter	Parameterwaarde	Doel	Commentaar
Bossen van het Europees gematigd gebied	<i>91 E0* Alluviale bossen met Alnus glutinosa en Fraxinus excelsior (Alno-Padion, Alnion incanae, Salicion albae)</i>	Uitgestrektheid	Oppervlakte	Op zijn minst een stand-still van de huidige oppervlakte	Alleen door natuurlijke processen kan de oppervlakte minimaal verminderen. Ook vernieling van de grondflora of struikenlaag kan nefast zijn voor de hele gemeenschap.
		Bodembedekking	Verschillende leeftijd/grootte- klassen aanwezig, aanwezigheid oude en dode bomen, dooie takken op bodem.	Benedenlaag (2-5m) aanwezig over minstens 20% van oppervlakte. Bodemflora aanwezig over minstens 50% van oppervlakte (exclusief langdurig geïnundeerde delen). Kruinlaag gesloten over 30 tot 90% van oppervlakte. Ongeveer 4 gevallen dode bomen en 4 stervende bomen per ha.	
		Hydrologie	Vochtig, seizoenaal geïnundeerd.	De huidige hydrologische eigenschappen zouden moeten behouden	Waar momenteel geen ideaal hydrologisch regime is, zou dat naar een gewenste staat

				worden.	moeten kunnen evolveren.
		Regeneratie	Succesvolle vestiging van jonge scheuten in open plekken of langs de rand van het bos.	Jonge opgroeiende scheuten in redelijk aantal moeten zichtbaar zijn. Indien aanplantingen: van huidige stock en niet meer dan 10%.	Het verdwijnen en opkomen van gaten in de bodembedekking mag voorkomen. Deze parameters moeten over een langere periode bekeken worden.
		Vegetatiesamenstelling	Standplaats specifieke /streekeigen soorten	Minstens 90% van de vegetatie moet standplaats specifiek/streekeigen zijn. Afsterving en destructie door geïntroduceerde fauna of andere onnatuurlijke oorzaken mag niet meer dan 10% zijn.	Er moet onderzocht worden wat streekeigen en wat genaturaliseerde soorten zijn in het gebied. Afsterving kan bijvoorbeeld door vervuiling of door nieuwe ziektes. Ook met overmatige begrazing moet rekening gehouden worden.
		Karakteristieke soorten en habitats	Plaats specifieke grondflora. Variatie in habitat aanwezig.	80% van grondflora zou uit typische soorten van vochtige bossen moeten bestaan. Zowel plaatselijke variatie als overgangszones naar	

				andere vochtigere habitats, dichtere bossen zouden aanwezig moeten zijn.	
--	--	--	--	--	--

3.2. Instandhoudingsdoelstellingen voor vogelsoorten van Bijlage I van de Vogelrichtlijn

In de als SBZ-V aangeduide gebieden moeten de populaties van soorten waarvoor zij aangeduid zijn, behouden blijven. Om deze soorten te behouden moeten in de eerste plaats hun leefgebieden behouden blijven. De monitoring van populatiegroottes en populatieverspreidingen van de betreffende soorten in deze gebieden geeft slechts een indirecte indicatie van de kwaliteit van de leefgebieden van deze soorten aan. Daarom is er een bijkomende nood aan een rigoureuze en routinematige beoordeling van de condities van de eigenschappen van de leefgebieden (habitats) die samen de populatie van een soort in stand houden. Door het veranderen van één bepaalde eigenschap van een habitat kan men immers een bepaalde populatie van een soort zowel in de positieve als de negatieve zin beïnvloeden, zonder dat er op het eerste zicht een wezenlijke verandering aan het habitat verricht is.

Instandhoudingstabellen

De instandhoudingstabellen zouden de natuur en de omvang van een ‘passende beoordeling’ moeten mogelijk maken onder de wettelijke bepalingen van de Habitatrictlijn. Deze passende beoordeling moet evenwel ook rekening houden met factoren die specifiek zijn aan het individuele plan of project. De inhoud en de draagwijdte van een ‘passende beoordeling’ zullen afhankelijk zijn van de locatie, de grootte en de belangrijkheid van het voorgestelde project. Deze moet dus telkens per individueel geval onderzocht en geformuleerd worden.

De tabellen worden voorafgegaan door de informatie over het voorkomen in Vlaanderen van die soort en de belangrijkste habitats (waar relevant zowel in broedseizoen als op doortrek en in de winter) waar deze soort in leeft.

In deze instandhoudingstabellen worden per soort de voor de habitat van die soort belangrijke eigenschappen behandeld. Voor elke eigenschap zal een bepaalde na te streven waarde worden opgegeven die voldoende geacht wordt om de soort in stand te houden. Wanneer alle opgegeven waarden van de eigenschappen voor één soort bereikt worden, wordt het leefgebied voor deze soort in de gewenste conditie geacht. Waar relevant, worden voor dezelfde soort verschillende habitats behandeld. Individuen van een soort kunnen ofwel in verschillende habitats voorkomen ofwel verschillende habitats tijdens hun levenscyclus gebruiken. Waar nodig zal dit duidelijk aangegeven zijn.

De waarden waaraan habitateigenschappen moeten voldoen opdat een habitat in een gewenste conditie zou verkeren zijn variabel binnen een bepaalde marge. Deze verschillen soms individueel per gebied en mogen zeker niet als absoluut beschouwd worden. Gebiedsspecifieke eigenschappen en de inherente natuurlijke variatie van de verschillende eigenschappen maken het zich vastpinnen op absolute waarden niet wenselijk. Wanneer echter grote afwijkingen vastgesteld worden, moeten de oorzaken en gevolgen direct en grondig onderzocht worden door de bevoegde autoriteiten.

Het vaststellen of een bepaalde eigenschap aan de vooropgestelde waarde voldoet kan in de meeste gevallen zeer snel gebeuren. Dit moet bij toekomstige monitoring het maken van snelle beoordelingen vergemakkelijken.

Bij de meeste soorten worden twee tabellen gegeven. Eén voor tijdens het broedseizoen, een tweede voor buiten het broedseizoen. Voor sommige soorten is dit echter niet relevant, vandaar dat bijvoorbeeld voor sterns en zangvogels als Blauwborst slechts één tabel werd gemaakt die het broedseizoen behandelt.

In de eerste kolom van de instandhoudingstabellen wordt onderscheid gemaakt tussen de gebieden waar de vogels broeden of nestelen, en de gebieden waar ze foerageren. De eigenlijke broedplaats kan vrij klein zijn tegenover het foerageergebied. Bij de Bruine Kiekendief bijvoorbeeld kan de broedplaats soms beschouwd worden als een moeras of rietveld van enkele hectaren, terwijl het foerageergebied meer dan 100 ha bedraagt. Omdat dan op de broedplaats veel striktere normen gelden dan in het volledige foerageergebied (bv. waterstand, rust,...), is het maken van dit onderscheid zinvol.

Sommige eigenschappen zijn van toepassing op het volledige leefgebied van een soort. In de tweede kolom wordt dit weergegeven door 'Alle habitats'. In de andere gevallen wordt steeds de specifieke habitat vermeld waarop de eigenschap van toepassing is. Slechts bij soorten waar de grootte van een soort habitat (bv. rietvelden bij Woudaap of Roerdomp) een bepaalde grootte moet hebben om als broedgebied te dienen, wordt ook die grootte in hectaren aangegeven. Bij alle andere habitats, waar geen grootte wordt weergegeven, wordt er vanuit gegaan dat de grootte niet mag verminderen vanaf de huidige waarde. Om herhaling te vermijden werd dit niet telkens in de tabellen opgenomen.

Veel voorkomende habitateigenschappen zijn: Structuur, Voedselaanbod, Waterdiepte, Vegetatiesamenstelling, Vegetatiestructuur, Vegetatiehoogte, Trofische status/pH, Saliniteit, Openheid, Rust.

In de kolom 'Gewenste Staat' wordt omschreven hoe de betreffende eigenschap zou moeten zijn om een gewenste conditie te bereiken. In de meeste gevallen wordt deze eigenschap verder uitgewerkt in de volgende kolom 'Monitoring', meestal aan de hand van numerieke waarden. De meeste eigenschappen kunnen vrij snel gemeten/gecontroleerd worden via een visuele vaststelling. Slechts enkele eigenschappen vergen specifieke metingen, bijvoorbeeld pH, saliniteit. Hoewel deze in sommige gevallen zeer belangrijk zijn, kan monitoring hiervan op basis van de algemene toestand van de habitat. Als er geen zichtbare verandering/verslechtering is van de habitat die te wijten zou kunnen zijn aan deze eigenschappen, kunnen deze als in gewenste conditie zijnde beschouwd worden.

Roerdomp	Voorkomen: jaarvogel	Broedhabitat: rietvelden
Botaurus stellaris	Broedperiode: maart-augustus	Doortrekhabitat: moerassen, rietvelden
	Zomerseizoen: maart-september	Winterhabitat: moerassen, rietvelden, natte ruigtes, oevervegetaties
	Winterseizoen: oktober-april	

Broedseizoen

Gebruik	Habitat	Habitat eigenschap	Gewenste Staat	Monitoring
Foerageren	Open water	Structuur	Beken en kanaaltjes met ideale dimensie voor het foerageren.	Tijdens het zomerseizoen beken tot 2.5 m diep in het midden en een ondiepere zone (1m diep/5m breed) aan minstens één rand
		Voedselaanbod	Abundantie van vissen en amfibieën	Abundantie verzekeren door genoeg paaiplaatsen voor vissen en voortplantingsplaatsen voor amfibieën veilig te stellen.
		Waterdiepte	Ondiep water in riet, plus diepe poelen en sloten.	Water in het rietveld tijdens de droogste periode, 10-30 cm, met poelen en sloten >2.5 m diep.
		Openheid	Grote, open delen met water	Eén of meer grotere poelen, niet meer dan 20% van rietveld innemend, tijdens de zomerperiode.
Nest/Broedplaats	Moeras	Uitgestrektheid	Groot, ononderbroken stuk moerasvegetatie	Moerasvegetatie met groot aandeel puur rietveld (tot 50 %), in totaal > 20 ha
		Saliniteit	Exclusief zoetwater	Saliniteit < 5% tijdens broedseizoen
		Vegetatiesamenstelling	Puur stevig riet over heel gebied	Minstens 30 % van rietveld niet gemaaid, rest niet ouder dan 6 jaar, met niet meer dan 20% jaarlijks gemaaid.

Woudaapje	Voorkomen: zomervogel	Broedhabitat: moerassen, rietvelden
Ixobrychus minutus	Broedperiode: mei-augustus	Doortrekhabitat: moerassen, rietvelden
	Zomerseizoen: april-september	

Broedseizoen

Gebruik	Habitat	Habitatieigenschap	Gewenste Staat	Monitoring
Foerageren	Open water	Structuur	Beken en kanaaltjes met ideale dimensie voor het foerageren.	Tijdens het zomerseizoen beken tot 2.5 m diep in het midden en een ondiepere zone (1m diep/5m breed) aan minstens één rand
		Voedselaanbod	Abundantie van vissen en amfibieën	Abundantie verzekeren door genoeg paaiplaatsen voor vissen en voortplantingsplaatsen voor amfibieën veilig te stellen.
		Waterdiepte	Ondiep water in riet, plus diepe poelen en sloten.	Water in het rietveld tijdens de droogste periode, 10-30 cm, met poelen en sloten >2.5 m diep.
		Openheid	Grote, open delen met water	Eén of meer grotere poelen, niet meer dan 20% van rietveld innemend, tijdens de zomerperiode.
Nest/Broedplaats	Moeras	Landschap	Groot, ononderbroken stuk moerasvegetatie	Puur rietveld, > 2 ha
		Saliniteit	Exclusief zoetwater	Saliniteit < 5% tijdens broedseizoen
		Vegetatiesamenstelling	Aanwezigheid rietpartijen	Enkele meerjarige rietkragen/bedden moeten in het moeras aanwezig zijn.

Kwak	Voorkomen: zomervogel	Broedhabitat: moerasbos, bos nabij water
Nycticorax nycticorax	Broedperiode: april-augustus	Doortrekhabitat: moeras, moerasbos, vijvers
	Zomerseizoen: april-oktober	Winterhabitat: moeras, moerasbos, vijvers
	Winterseizoen: (september-maart)	

Broedseizoen

Gebruik	Habitat	Habitateigenschap	Gewenste Staat	Monitoring
Foerageren	Open water	Structuur	Beken en kanaaltjes met ideale dimensie voor het foerageren.	Tijdens het zomerseizoen beken tot 2.5 m diep in het midden en een ondiepere zone (1m diep/5m breed) aan minstens één rand
		Voedselaanbod	Abundantie van vissen en amfibieën	Abundantie verzekeren door genoeg paaiplaatsen voor vissen en voortplantingsplaatsen voor amfibieën veilig te stellen.
		Waterdiepte	Genoeg afwisseling van diepe en ondiepe zone's	Water in het moeras tijdens de droogste periode, 10-30 cm, met poelen en sloten tot 2.5 m diep.
		Openheid	Grote, open delen met water	Eén of meer grotere poelen, niet meer dan 50% van moeras innemend, tijdens de zomerperiode.
Nest/broedplaats	Moerasbos/bos	Landschap	Groot, ononderbroken stuk moerasvegetatie/bos	Puur moerasbos/wilgenopslag, > 2 ha, of nabijgelegen bos < 2 ha

Buiten broedseizoen

Gebruik	Habitat	Habitateigenschap	Gewenste Staat	Monitoring
Foerageren	Open water	Structuur	Beken en kanaaltjes met ideale dimensie voor het foerageren.	Beken of poelen/vijvers tot 2.5 m diep in het midden en een ondiepere zone (1m diep/5m breed) aan minstens één rand
		Voedselaanbod	Abundantie van vissen en amfibieën	Abundantie verzekeren door genoeg paaiplaatsen voor vissen en voortplantingsplaatsen voor amfibieën veilig te stellen.
		Waterdiepte	Ondiep water in moeras(bos), plus diepe poelen en sloten.	Water in het moeras, 10-30 cm, met poelen en sloten >2.5 m diep.
		Openheid	Grote, open delen met water	Eén of meer grotere poelen, niet meer dan 50% van moeras innemend, tijdens de zomerperiode.

Kleine Zilverreiger	Voorkomen: jaarvogel	Broedhabitat: moeras, polders, estuaria, slikken
Egretta garzetta	Broedperiode: april-augustus	Doortrekhabitat: idem
	Zomerseizoen: maart-september	Winterhabitat: idem
	Winterseizoen: oktober-maart	

Broedseizoen

Gebruik	Habitat	Habitateigenschap	Gewenste Staat	Monitoring
Foerageren	Alle habitats	Voedselaanbod	Abundantie van vissen, aquatische insecten en amfibieën	Abundantie verzekeren door genoeg paaiplaatsen voor vissen en voortplantingsplaatsen voor amfibieën en insecten veilig te stellen.
		Waterdiepte	Uitgebreide ondiepe zones	Meer dan 50% van het watergedeelte in een gebied < 20 cm diep
		Vegetatiesamenstelling	Afwisselend delen met en zonder watervegetatie	Toezien op het niet toegroeien van de vegetatie, altijd voor > 20% vegetatieloos natte habitat voorzien
Nest/Broedplaats	Bos	Vegetatiehoogte	Hoge vegetatie met ondergroei, bos	Bomen hoger dan 5 meter binnen het broedgebied
Foerageren	Open water	Trofische status/pH	Eutrofe condities	pH<7 tijdens zomerseizoen (plantenindicators: Lemna ssp., Potamogeton pectinatus, Ceratophyllum ssp., Chara ssp., Nuphar lutea)

Buiten broedseizoen

Gebruik	Habitat	Habitat eigenschap	Gewenste Staat	Monitoring
Foerageren	Alle habitats	Voedselaanbod	Abundantie van vissen, aquatische insecten en amfibieën	Abundantie verzekeren door genoeg paaiplaatsen voor vissen en voortplantingsplaatsen voor amfibieën en insecten veilig te stellen in de zomer.
		Waterdiepte	Uitgebreide ondiepe zones	Meer dan 50% van het watergedeelte in een gebied < 20 cm diep
		Vegetatiesamenstelling	Afwisselend delen met en zonder watervegetatie	Toeziën op het niet toegroeien van de vegetatie, altijd voor > 20% vegetatieloos natte habitat voorzien
<u>Foerageren</u>	Open water	Trofische status/pH	Eutrofe condities	pH < 7 tijdens winterseizoen (plantenindicators: Lemna ssp., Potamogeton pectinatus, Ceratophyllum ssp., Chara ssp., Nuphar lutea)

Ooievaar	Voorkomen: zomervogel (jaarvogel)	Broedhabitat: polders, weilandcomplexen
Ciconia ciconia	Broedperiode: april-augustus	Doortrekhabitat: idem
	Zomerseizoen: maart-augustus	Winterhabitat: idem
	Winterseizoen: oktober-maart	

Broedseizoen

Gebruik	Habitat	Habitateigenschap	Gewenste Staat	Monitoring
<u>Foerageren</u>	Alle habitats	Voedselaanbod	Abundantie van vissen, aquatische insecten, kleine zoogdieren en amfibieën	Abundantie verzekeren door genoeg paaiplaatsen voor vissen en voortplantingsplaatsen voor kleine zoogdieren, amfibieën en insecten veilig te stellen.
		Uitgestrektheid	Uitgebreid open landschap	Alleen broedende koppels hebben minimum 100 ha open landschap met daarin > 30% natte tot halfnatte vegetaties nodig.
		Landschap	Variatie van korte tot middelhoge begroeiing	Instandhouding mozaïek binnen cultuurlandschap inclusief sloten en depressies
Nest/Broedplaats	Alle habitats	Nestgelegenheid	Aanwezigheid geschikte broedplaats	Bomen hoger dan 10 meter binnen het broedgebied, nestgelegenheid op gebouwen, eventueel kunstmatige nestgelegenheid creëren

Buiten broedseizoen

Gebruik	Habitat	Habitateigenschap	Gewenste Staat	Monitoring
Foerageren	Alle habitats	Voedselaanbod	Abundantie van vissen, aquatische insecten en amfibieën	Abundantie verzekeren door genoeg paaiplaatsen voor vissen en voortplantingsplaatsen voor amfibieën en insecten veilig te stellen in de zomer.
		Landschap	Variatie van korte tot middelhoge begroeiing	Instandhouding mozaïek binnen cultuurlandschap inclusief sloten en depressies

Lepelaar	Voorkomen: zomervogel	Broedhabitat: moeras, rietvelden, ondergelopen weilanden, estuaria, slikken, ondiepe plassen
Platalea leucorodia	Broedperiode: april-augustus	Doortrekhabitat: idem
	Zomerseizoen: maart-augustus	Winterhabitat: idem
	Winterseizoen: (oktober-maart)	

Broedseizoen

Gebruik	Habitat	Habitateigenschap	Gewenste Staat	Monitoring
Foerageren	Alle habitats	Voedselaanbod	Abundantie van kleine vissen en aquatische insecten	Abundantie verzekeren door genoeg paaiplaatsen voor vissen en voortplantingsplaatsen voor insecten veilig te stellen.
		Waterdiepte	Uitgebreide ondiepe zones	Meer dan 50% van het watergedeelte in een gebied < 50 cm diep
		Vegetatiesamenstelling	Afwisselend delen met en zonder watervegetatie	Toezien op het niet toegroeien van de vegetatie, altijd voor > 20% vegetatieloos natte habitat voorzien
Nest/Broedplaats	Alle habitats	Vegetatiehoogte	Hoge vegetatie met ondergroei, bos of rietland	Bomen hoger dan 5 meter binnen het broedgebied of uitgebreide rietvelden
Foerageren	Open water	Trofische status/pH	Eutrofe condities	pH<7 tijdens zomerseizoen (plantenindicators: Lemna ssp., Potamogeton pectinatus, Ceratophyllum ssp., Chara ssp., Nuphar lutea)

Buiten broedseizoen

Gebruik	Habitat	Habitat eigenschap	Gewenste Staat	Monitoring
Foerageren	Alle habitats	Voedselaanbod	Abundantie van vissen, aquatische insecten	Abundantie verzekeren door genoeg paaiplaatsen voor vissen en voortplantingsplaatsen voor amfibieën en insecten veilig te stellen in de zomer.
		Waterdiepte	Uitgebreide ondiepe zones	Meer dan 50% van het watergedeelte in een gebied < 50 cm diep
		Vegetatiesamenstelling	Afwisselend delen met en zonder watervegetatie	Toe zien op het niet toegroeien van de vegetatie, altijd voor > 20% vegetatieloos natte habitat voorzien
Foerageren	Open water	Trofische status/pH	Eutrofe condities	PH<7 tijdens winterseizoen (plantenindicators: Lemna ssp., Potamogeton pectinatus, Ceratophyllum ssp., Chara ssp., Nuphar lutea)

Kolgans	Voorkomen: wintergast	Winterhabitat: poldergraslanden, akkers
Anser albifrons	Winterperiode: oktober-maart	

Buiten broedseizoen

Gebruik	Habitat	Habitateigenschap	Gewenste Staat	Monitoring
Foerageren	Alle habitats	Landschap	Open gebieden	Gebieden met een ononderbroken zicht > 500 m, inclusief grote percelen tot 6 ha
		Rust	Voldoende rust in wijde omgeving	Geen storende invloeden zoals jacht, veldkanonnen, overrecreatie, landbouwactiviteiten
	Graslanden	Voedselaanbod	Abundantie van zachtbladige grassen/kruiden	> 25% bedekking van één of meer voedselsoorten: <i>Lolium perenne</i> , <i>Trifolium repens</i> , <i>Poa trivialis</i> , <i>Holcus lanatus</i> .
		Vegetatiehoogte	Kort tot middelhoog	< 20 cm binnen het foerageergebied tijdens het winterseizoen
	Akkers	Voedselaanbod	Abundantie van achtergebleven resten	In Vlaanderen foerageren Kolganzen ook op resten van aardappel- en bietenteelt. Deze lijken zo belangrijk dat de aanwezigheid hiervan wenselijk is.

Toendrarietgans	Voorkomen: wintergast	Winterhabitat: poldergraslanden, akkers
Anser fabalis rossicus	Winterperiode: oktober-maart	

Buiten broedseizoen

Gebruik	Habitat	Habitat eigenschap	Gewenste Staat	Monitoring
Foerageren	Alle habitats	Landschap	Open gebieden	Gebieden met een ononderbroken zicht > 500 m, inclusief grote percelen tot 6 ha
		Rust	Voldoende rust in wijde omgeving	Geen storende invloeden zoals jacht, mussenkanonnen, overrecreatie, landbouwactiviteiten
	Graslanden	Voedselaanbod	Abundantie van zachtbladige grassen/kruiden	> 25% bedekking van één of meer voedselsoorten: <i>Lolium perenne</i> , <i>Trifolium repens</i> , <i>Poa trivialis</i> , <i>Holcus lanatus</i> .
		Vegetatiehoogte	Kort tot middelhoog	< 20 cm binnen het foerageergebied tijdens het winterseizoen
	Akkers	Voedselaanbod	Abundantie van achtergebleven resten	In Vlaanderen foerageren Toendrarietganzen vooral op resten van aardappel- en bietenteelt. Deze lijken zo belangrijk dat de aanwezigheid hiervan wenselijk is.

Kleine Rietgans	Voorkomen: wintergast	Winterhabitat: poldergraslanden
Anser brachyrhynchus	Winterperiode: oktober-maart	

Buiten broedseizoen

Gebruik	Habitat	Habitateigenschap	Gewenste Staat	Monitoring
Foerageren	Alle habitats	Landschap	Open gebieden	Gebieden met een ononderbroken zicht > 500 m, inclusief grote percelen tot 6 ha
		Rust	Voldoende rust in wijde omgeving	Geen storende invloeden zoals jacht, mussenkanonnen, overrecreatie, landbouwactiviteiten
	Graslanden	Voedselaanbod	Abundantie van zachtbladige grassen/kruiden	> 25% bedekking van één of meer voedselsoorten: <i>Lolium perenne</i> , <i>Trifolium repens</i> , <i>Alopecurus geniculatus</i> , <i>Poa trivialis</i> , <i>Holcus lanatus</i> .
		Vegetatiehoogte	Kort tot middelhoog	< 20 cm binnen het foerageergebied tijdens het winterseizoen

Brandgans	Voorkomen: wintergast	Winterhabitat: poldergraslanden
Branta leucopsis	Winterperiode: oktober-maart	

Buiten broedseizoen

Gebruik	Habitat	Habitat eigenschap	Gewenste Staat	Monitoring
Foerageren	Alle habitats	Landschap	Open gebieden	Gebieden met een ononderbroken zicht > 500 m, inclusief grote percelen tot 6 ha
		Rust	Voldoende rust in wijde omgeving	Geen storende invloeden zoals jacht, veldkanonnen, overrecreatie, landbouwactiviteiten
	Graslanden	Voedselaanbod	Abundantie van zachtbladige grassen/kruiden	> 25% bedekking van één of meer voedselsoorten: <i>Lolium perenne</i> , <i>Trifolium repens</i> , <i>Alopecurus geniculatus</i> , <i>Poa trivialis</i> , <i>Holcus lanatus</i> .
		Vegetatiehoogte	Kort tot middelhoog	< 10 cm binnen het foerageergebied tijdens het winterseizoen

Smient	Voorkomen: wintergast	Winterhabitat: schorren en slikken, opgespoten terreinen, plassen, overstroomde gebieden (polders, meersen, broeken)
Mareca penelope	Winterperiode: oktober-maart	

Buiten broedseizoen

Gebruik	Habitat	Habitateigenschap	Gewenste Staat	Monitoring
Foerageren	Alle habitats	Connectiviteit	Grasland grenzend aan open water	Foerageergebied < 50 m van open water verwijderd tijdens het winterseizoen
		Rust	Voldoende rust in wijde omgeving	Geen storende invloeden zoals jacht, mussenkanonnen, overrecreatie, landbouwactiviteiten
	Grasland en moeras	Voedselaanbod	Abundantie van zachtbladige grassen/kruiden	> 25% bedekking van één of meer voedselsoorten: <i>Lolium perenne</i> , <i>Trifolium repens</i> , <i>Alopecurus geniculatus</i> , <i>Agrostis stolonifera</i> , <i>Poa trivialis</i> , <i>Holcus lanatus</i> .
		Vegetatiehoogte	Zeer kort	< 5 cm binnen het foerageergebied tijdens de winter
	Intertidaal	Voedselaanbod	Abundantie van invertebrata en groene algen	Voldoende grote oppervlakte van onvervuilde slikken voldoen aan voedselbehoeften van soort
	Schorren	Voedselaanbod	Abundantie van zachtbladige grassen/kruiden	> 25% bedekking tijdens de winter van één of meer doelsoorten: <i>Agrostis stolonifera</i> , <i>Puccinellia maritima</i> , <i>Salicornia spp.</i> , ...
	Open water	Trofische status/pH	Eutrofe condities	pH > 6 tijdens het winterseizoen (Indicatorplanten: <i>Lemna spp.</i> , <i>Potamogeton pectinatus</i> , <i>Ceratophyllum spp.</i> , <i>Chara spp.</i> , <i>Nuphar lutea</i>)

Slobeend	Voorkomen: jaarvogel	Broedhabitat: meren, natte graslanden, moerassen, opgespoten terreinen
Anas clypeata	Broedperiode: april-juli	Winterhabitat: meren, natte graslanden, moerassen, opgespoten terreinen
	Zomerseizoen: april-september	
	Winterperiode: oktober-maart	

Buiten broedseizoen

Gebruik	Habitat	Habitat eigenschap	Gewenste Staat	Monitoring
Foerageren	Alle habitats	Voedselaanbod	Abundantie van aquatische invertebraten, insecten en plantenmateriaal	Uitgestrekte, onvervuilde natte gebieden voldoen aan deze voedselbehoeften
		Rust	Voldoende rust in wijde omgeving	Geen storende invloeden zoals jacht, mussenkanonnen, overrecreatie, landbouwactiviteiten
	Open water	Waterdiepte	Uitgestrekte, ondiepe zones	< 25 cm diep over meer dan 50% van het open water tijdens het winterseizoen

Wintertaling	Voorkomen: jaarvogel	Broedhabitat: plassen/vijvers, natte graslanden, opgespoten terreinen, moerassen, moerasbossen
Anas crecca	Broedperiode: april-juli	Winterhabitat: meren, natte graslanden, moerassen, opgespoten terreinen, slikken en schorren
	Zomerseizoen: april-september	
	Winterperiode: oktober-maart	

Buiten broedseizoen

Gebruik	Habitat	Habitat eigenschap	Gewenste Staat	Monitoring
Foerageren	Alle habitats	Rust	Voldoende rust in wijde omgeving	Geen storende invloeden zoals jacht, mussenkanonnen, overrecreatie, landbouwactiviteiten
	Open water	Waterdiepte	Uitgestrekte, ondiepe zones	< 25 cm diep over meer dan 50% van het open water tijdens het winterseizoen
		Voedselaanbod	Abundantie van aquatische invertebrata	Gebieden met genoeg open, onvervuild water voldoen aan de voedselbehoeften van de soort
		Voedselaanbod	Abundantie van zaden en planten	Abundantie van zaadhoudende planten in het winterseizoen: <i>Polygonum, Eleocharis, Rumex, Ranunculus</i>
	Slikken	Voedselaanbod	Abundantie van zaden, planten en invertebrata	Uitgestrekte, onvervuilde slikken voldoen normaal aan de voedselbehoeften van de soort

Bruine Kiekendief	Voorkomen: jaarvogel	Broedhabitat: dichte rietbedden of moerasvegetatie, soms akkerland
Circus aeruginosus	Broedperiode: april-juli	Doortrekhabitat: -
	Zomerseizoen: april-oktober	Winterhabitat: open landschappen met veel riet/moeras
	Winterseizoen: oktober-maart	

Broedseizoen

Gebruik	Habitat	Habitat eigenschap	Gewenste Staat	Monitoring
<u>Foerageren</u>	Alle open habitats	Voedselaanbod	Abundantie kleine tot middelgrote prooien (vogels/zoogdieren)	Toezien op voldoende groot oppervlakte (onverstoord) foeragegebied.
Nest/broedplaats	Moeras, rietland (soms akkers met korte graangewassen)	Landschap	Uitgestrekte, ononderbroken riet/moerasvegetatie	Aaneengesloten moeras/rietvegetatie > 5 ha in open landschap
		Hydrologie/debiet	Stabiel waterniveau	Fluctuaties < 10 cm tijdens broedseizoen
		Saliniteit	Voornamelijk zoetwater	Saliniteit < 5% tijdens broedseizoen
		Vegetatiesamenstelling	Dichte bedden van natte moeras- en rietvegetatie, met weinig bomen	Minstens 30% van rietbed ongemaaid, rest niet ouder dan 6 jaar. Minder dan 10 bomen per ha.
		Rust	Broedplaats moet voldoende rustig zijn.	Binnen 50 meter van nestplaats geen menselijke verstoring. In wijdere omgeving geen grote verstoring (bv. jacht, mussenkanonnen)

Buiten broedseizoen

Gebruik	Habitat	Habitateigenschap	Gewenste Staat	Monitoring
<u>Foerageren</u>	Alle open habitats	Voedselaanbod	Abundantie kleine tot middelgrote prooien: vogels/zoogdieren	Toezien op voldoende groot oppervlakte (onverstoord) foerageergebied.
		Rust	Foerageerplaats moet voldoende rustig zijn.	In wijdere omgeving geen grote verstoring (bv. jacht, mussenkanonnen)

Grauwe Kiekendief	Voorkomen: zomervogel	Broedhabitat: heidevelden, aanplantingen, grasland, hooiland, akkerland
Circus pygargus	Broedperiode: april-juli	Doortrekhabitat: open landschap
	Zomerseizoen: april-september	

Broedseizoen

Gebruik	Habitat	Habitat eigenschap	Gewenste Staat	Monitoring
Foerageren	Alle open habitats	Voedselaanbod	Abundantie kleine tot middelgrote prooien (vogels/zoogdieren)	Toezien op voldoende groot oppervlakte (onverstoord) foerageergebied.
Nest/broedplaats	Hooiland, akkerland, grasland, heide	Landschap	Uitgestrekte, middelhoge vegetatie in voldoende groot open landschap	Aaneengesloten of grote stukken met middelhoge, extensief beheerde vegetatie (> 50 cm). Bij landbouwpercelen toezien op aangepast maaibeheer (na 1 augustus) en verbod op pesticiden.
		Grondgebruik	Invoer roulatiesysteem	Jaarlijks enkele percelen onbewerkt laten
		Rust	Broedplaats moet voldoende rustig zijn.	Binnen 50 meter van nestplaats geen menselijke verstoring. In wijdere omgeving geen sterke verstoring (bv. jacht, veldkanonnen, harde recreatie)

Porseleinhoen	Voorkomen: zomervogel	Broedhabitat: dichte rietbedden, zeggenvetaties of moerasvegetatie
Porzana porzana	Broedperiode: mei-september	Doortrekhabitat: dichte rietbedden, zeggenvetaties of moerasvegetatie
	Zomerseizoen: april-oktober	

Broedseizoen

Gebruik	Habitat	Habitat eigenschap	Gewenste Staat	Monitoring
<u>Foerageren</u>	Alle open habitats	Voedselaanbod	Abundantie kleine tot middelgrote invertebraten	Toe zien op voldoende groot oppervlakte nat moerasgebied.
Nest/broedplaats	Moeras, rietland	Landschap	Uitgestrekte, ononderbroken riet/moerasvegetatie	Aaneengesloten moeras/rietvegetatie > 5 ha in open landschap
		Hydrologie/debiet	Stabiel, voldoende hoog waterniveau	Fluctuaties < 10 cm tijdens broedseizoen, open water tot in de zomerperiode
		Saliniteit	Voornamelijk zoetwater	Saliniteit < 5% tijdens broedseizoen
		Vegetatiesamenstelling	Dichte bedden van natte moeras- en rietvegetatie, met weinig bomen	Minstens 30% van rietbed ongemaaid, rest niet ouder dan 6 jaar. Minder dan 10 bomen per ha.
		Rust	Broedplaats moet voldoende rustig zijn.	Binnen 50 meter van nestplaats geen menselijke verstoring. In wijdere omgeving geen grote verstoring (bv. jacht, mussenkanonnen, harde recreatie)

Kwartelkoning	Voorkomen: zomervogel	Broedhabitat: hooiland, bloemrijke graslanden
Crex crex	Broedperiode: mei-juli	Doortrekhabitat: hooiland, bloemrijke graslanden
	Zomerseizoen: mei-september	

Broedseizoen

Gebruik	Habitat	Habitat eigenschap	Gewenste Staat	Monitoring
Nest/broedplaats	Hooiland, bloemrijk grasland	Landschap	Open gebieden, inclusief kleine percelen	Gebieden met ononderbroken zicht over meer dan 200 m met een effectieve perceelsgrootte van max. 1 ha.
	Hooiland, bloemrijk grasland	Voedselaanbod	Abundantie van invertebraten, jonge amfibieën en plantenmateriaal	Toe zien op voldoende aanwezigheid van kleine prooien (wormen, slakken, insecten, amfibieën en plantenzaden) door extensief beheer.
		Vegetatiestructuur	Grote planten van vochtige, licht moerassige bodems in hooilandcomplex	Broedplaats met 1.5 ha aan planten van vochtige tot licht moerassige bodem en 7.5 ha aan hoge grassen (hooiland) per zingend mannetje tijdens broedperiode
		Hydrologie	Deels vochtig maar overwegend droog	Grote delen van hooiland niet drassig of geïnundeerd na mei
		Vegetatiehoogte	Vrij hoog tot hoog	Vegetatie 20-60 cm hoog

Kluut	Voorkomen: zomervogel (jaarvogel)	Broedhabitat: getijdengebieden, poelen, moeras, kunstmatig opgespoten terreinen
Recurvirostra avosetta	Broedperiode: april-juli	Doortrekhabitat: idem
	Zomerseizoen: april-september	Winterhabitat: estuaria's, beschermde kustgebieden
	Winterseizoen: (oktober-maart)	

Broedseizoen

Gebruik	Habitat	Habitat eigenschap	Gewenste Staat	Monitoring
Foerageren	Alle habitats	Voedselaanbod	Abundantie van insecten, crustaceae, mollusca, wormen en vissen	Abundantie verzekeren door genoeg paaiplaatsen voor vissen en voortplantingsplaatsen/microbiotopen voor allerlei invertebraten veilig te stellen.
Nest/broedplaats	Open water	Structuur	Veel lage eilandjes, slikoevers of kunstmatige opspuitingen	Lage eilandjes/slikranden (tot 30 cm boven waterpeil) of opspuitingen lokaal frequent tijdens het broedseizoen
		Waterdiepte	Uitgebreide ondiepe zones	Meer dan 50% van het watergedeelte in een gebied tussen 2 en 20 cm diep
		Hydrologie/flux	Stabiele waterpeilen	Fluctuaties < 2 cm tijdens het broedseizoen (voor zover ze van antropogene oorsprong zijn)
		Vegetatiebedekking/densiteit	Kale bodem met spaarzame vegetatie en slik	Ononderbroken zicht (> 200 m) met vegetatiebedekking < 10% en rest kaal tijdens broedseizoen
		Saliniteit	Zoet tot brak water	Saliniteit < 25 % tijdens broedseizoen

Zwartkopmeeuw	Voorkomen: zomervogel (jaarvogel)	Broedhabitat: moerassen, eilanden in slikgebieden, zandduinen, opgespoten terreinen
Larus melanocephalus	Broedperiode: mei-juli	
	Zomerseizoen: april-september	Winterhabitat: estuaria, stranden, polders, plassen
	Winterseizoen: (oktober-maart)	

Broedseizoen

Gebruik	Habitat	Habitat eigenschap	Gewenste Staat	Monitoring
Foerageren	Alle habitats	Voedselaanbod	Abundantie van invertebraten, vissen, aanspoelsel	Abundantie verzekeren door genoeg paaiplaatsen voor vissen en voortplantingsplaatsen/microbiotopen voor allerlei invertebraten veilig te stellen.
Nest/broedplaats	Alle habitats	Vegetatiehoogte	Kort tot middelhoog	Van 0 tot 30 cm op de nestplaats tijdens het broedseizoen
		Rust	Geen verstoring nestplaats	Geen antropogene verstoring in een straal van 50 meter van de nestplaats (variërend per gebied).

Buiten broedseizoen

Gebruik	Habitat	Habitat eigenschap	Gewenste Staat	Monitoring
Foerageren	Alle habitats	Voedselaanbod	Abundantie van invertebraten, vissen, aanspoelsel	Abundantie verzekeren door genoeg paaiplaatsen voor vissen en voortplantingsplaatsen/microbiotopen voor allerlei invertebraten veilig te stellen.
Slaapplaats	Alle habitats	Rust	Geen verstoring rustplaats	Geen antropogene verstoring op slaapplaatsen of hoogwatervluchtplaatsen van meeuwen

Grote stern	Voorkomen: zomervogel	Broedhabitat: stranden, duinen, eilanden, zandige opspuitingen
Sterna sandvicensis	Broedperiode: mei-juli	Doortrekhabitat: kustwateren, stranden
	Zomerseizoen: maart-september	

Broedseizoen

Gebruik	Habitat	Habitat eigenschap	Gewenste Staat	Monitoring
Foerageren	Kustwateren	Voedselaanbod	Abundantie van vissen	Abundantie verzekeren van kleine vissoorten tijdens broedseizoen, inclusief Sprot en Zandspiering
Nest/broedplaats	Alle habitats	Vegetatiebedekking/densiteit	Naakt zand met verspreid spaarzame vegetatie	Ononderbroken zicht > 200 m met vegetatiebedekking < 50% of veel kale plekken tijdens broedseizoen
		Situering	In zee of direct aansluitend op kust	Op strand, op zandbank of opspuiting in zee.
		Vegetatiehoogte	Open plekken tussen korte tot middelhoge vegetatie	Ofwel volledig < 10 cm ofwel variërend tussen 0 en 30 cm.
		Rust	Geen verstoring nestplaats	Geen langdurige antropogene verstoring binnen straal van 100 meter van nestplaats (variërend per gebied)

Visdief	Voorkomen: zomervogel	Broedhabitat: stranden, duinen, eilanden, zandige opspuitingen
Sterna hirundo	Broedperiode: mei-juli	Doortrekhabitat: kustwateren, stranden
	Zomerseizoen: april-september	

Broedseizoen

Gebruik	Habitat	Habitat eigenschap	Gewenste Staat	Monitoring
Nest/broedplaats	Alle habitats	Structuur	Lage, aflopende eilandjes maximaal beschermd tegen overspoeling	Lage eilanden/oeveren tot maximaal 30 cm boven waterpeil
		Voedselaanbod	Abundantie van vooral vissen	Voldoende prooien tijdens broedseizoen binnen 5 km van nestplaats, inclusief Sprot en Zandspiering
		Vegetatiestructuur	Open plekken tussen korte tot middelhoge vegetatie	Ofwel volledig < 10 cm ofwel variërend tussen 0 en 30 cm met open plekken.
		Rust	Geen verstoring nestplaats	Geen langdurige antropogene verstoring binnen straal van 100 meter van nestplaats (variërend per gebied)

Dwergstern	Voorkomen: zomervogel	Broedhabitat: stranden, duinen, eilanden, zandige opspuitingen
Sterna albifrons	Broedperiode: mei-juli	Doortrekhabitat: kustwateren, stranden
	Zomerseizoen: maart-september	

Broedseizoen

Gebruik	Habitat	Habitat eigenschap	Gewenste Staat	Monitoring
Nest/broedplaats	Alle habitats	Vegetatiebedekking/densiteit	Kale grond met schelpengruis en zeer spaarzame vegetatie	Ononderbroken zicht over minimum 200 meter met een vegetatiebedekking kleiner dan 10%.
		Voedselaanbod	Abundantie van vooral vissen en wormen, crustaceae.	Voldoende prooien tijdens broedseizoen binnen 1 à 2 km van nestplaats
		Rust	Geen verstoring nestplaats	Geen langdurige antropogene verstoring binnen straal van 100 meter van nestplaats (variërend per gebied)

IJsvogel	Voorkomen: jaarvogel	Broedhabitat: steile oevers of wortelgestellen van omgevallen bomen langs vijvers, beken, rivieren.
Alcedo atthis	Broedperiode: maart-september	Winterhabitat: alle gebieden met helder tot vrij helder visrijk water.

Broedseizoen

Gebruik	Habitat	Habitat eigenschap	Gewenste Staat	Monitoring
Nest/broedplaats	Waterrijke omgeving	Landschap	Steile oeverwand/boomwortels nabij water	Rivieren, sloten, vijvers met natuurlijke oeverwanden of omgevallen bomen intact houden. Zeker geen kanalisering of systematisch weghalen omgevallen bomen toelaten.
		Voedselaanbod	Abundantie van amfibieën, en vooral (kleine) vissen.	Toezien op voldoende aanwezigheid van kleine vissen (zowel kleine soorten als jongen van grote soorten) door geschikte paaiplaatsen te behouden/ontwikkelen.
		Hydrologie	Zuiver tot vrij zuiver water, met een grote helderheid.	Toezien op waterkwaliteit door het vermijden van vervuilende invloeden van antropogene oorsprong.
		Verstoring	Voorzien van rust rond nestplaats	Geen verstoring toelaten nabij nestplaats tijdens het broedseizoen: vissers, recreatie, (beheers)werken.

Blauwborst	Voorkomen: zomervogel	Broedhabitat: natte ruigten, rietvelden of moerasvegetatie
Luscinia svecica	Broedperiode: april-september	Doortrekhabitat: ruigten, rietvelden of moerasvegetatie
	Zomerseizoen: maart-september	

Broedseizoen

Gebruik	Habitat	Habitat eigenschap	Gewenste Staat	Monitoring
Foerageren	Alle open habitats	Voedselaanbod	Abundantie kleine tot middelgrote invertebraten	Toezien op voldoende groot oppervlakte nat moerasgebied/natte ruigte.
Nest/broedplaats	Moeras, rietland	Landschap	Voldoende groot riet/moerasvegetatie/natte ruigte in open landschap	Aaneengesloten moeras/rietvegetatie > 1 ha in open landschap
		Hydrologie/debiet	Stabiel, voldoende hoog waterniveau	Fluctuaties < 10 cm tijdens broedseizoen, open water tot in de zomerperiode
		Saliniteit	Voornamelijk zoetwater	Saliniteit < 5 % tijdens broedseizoen
		Vegetatiesamenstelling	Dichte bedden van natte moeras- en rietvegetatie, met weinig bomen en open plekken	Minstens 30 % van rietbed ongemaaid, rest niet ouder dan 6 jaar. Minder dan 50% bomen per ha. Open plekken (met slik) tussen vegetatie.
		Rust	Broedplaats moet voldoende rustig zijn.	Binnen 50 meter van nestplaats geen menselijke verstoring. In wijdere omgeving geen grote verstoring (bv. jacht, veldkanonnen, harde recreatie)

3.3. Instandhoudingsdoelstellingen voor soorten van Bijlage II & IV van de Habitatrichtlijn:

In de als SBZ-H aangeduide gebieden moeten de populaties van soorten waarvoor zij aangeduid zijn, behouden blijven. Om deze soorten te behouden moeten in de eerste plaats hun leefgebieden/standplaatsen behouden blijven. De monitoring van populatiegroottes en populatieverspreidingen van de betreffende soorten in deze gebieden geeft slechts een indirecte indicatie van de kwaliteit van de leefgebieden van deze soorten aan. Daarom is er een bijkomende nood aan een rigoureuze en routinematige beoordeling van de condities van de eigenschappen van de leefgebieden (habitats) die samen de populatie van een soort in stand houden. Door het veranderen van één bepaalde eigenschap van een habitat kan men immers een bepaalde populatie van een soort zowel in de positieve als de negatieve zin beïnvloeden, zonder dat er op het eerste zicht een wezenlijke verandering aan de habitat verricht is.

Instandhoudingstabellen

De instandhoudingstabellen zouden de natuur en de omvang van een ‘passende beoordeling’ moeten mogelijk maken onder de wettelijke bepalingen van de Habitatrichtlijn. Deze passende beoordeling moet evenwel ook rekening houden met factoren die specifiek zijn aan het individuele plan of project. De inhoud en de draagwijdte van een ‘passende beoordeling’ zal afhankelijk zijn van de locatie, de grootte en de belangrijkheid van het voorgestelde project. Deze moet dus telkens per individueel geval onderzocht en geformuleerd worden.

In deze instandhoudingstabellen worden per soort de voor de habitat van die soort belangrijke eigenschappen behandeld. Voor elke eigenschap zal een bepaalde na te streven waarde worden opgegeven die voldoende geacht wordt om de soort in stand te houden. Slechts wanneer alle opgegeven waarden van de habitateigenschappen voor één soort bereikt worden, wordt het leefgebied voor deze soort in de gewenste conditie geacht. Waar relevant worden voor dezelfde soort verschillende habitats behandeld (Kamsalamander).

De waarden waaraan habitateigenschappen moeten voldoen opdat een habitat in een gewenste conditie zou verkeren zijn variabel binnen een bepaalde marge. Deze verschillen soms individueel per gebied en mogen zeker niet als absoluut beschouwd worden. Gebiedsspecifieke eigenschappen en de inherente natuurlijke variatie van de verschillende eigenschappen maken het zich vastpinnen aan absolute waarden niet wenselijk. Wanneer echter grote afwijkingen vastgesteld worden, moeten de oorzaken en gevolgen direct en grondig onderzocht worden door de bevoegde autoriteiten.

Het vaststellen of een bepaalde eigenschap aan de vooropgestelde waarde voldoet kan in de meeste gevallen zeer snel gebeuren. Dit moet bij toekomstige monitoring het maken van snelle beoordelingen vergemakkelijken.

Veel voorkomende 'Habitat eigenschappen' zijn: Waterdiepte, Vegetatiesamenstelling, Vegetatiestructuur, Vegetatiehoogte, Vochtigheidsgraad, Trofische status/pH, Openheid

In de kolom 'Gewenste staat' wordt omschreven hoe de betreffende eigenschap zou moeten zijn om een gewenste conditie te bereiken. In de meeste gevallen wordt deze eigenschap verder uitgewerkt in de volgende kolom 'Monitoring', meestal aan de hand van numerieke waarden. De meeste eigenschappen kunnen vrij snel gemeten/gecontroleerd worden via een visuele vaststelling. Slechts enkele eigenschappen vergen specifieke metingen, bijvoorbeeld pH. Hoewel deze in sommige gevallen zeer belangrijk zijn, kan monitoring hiervan op basis van de algemene toestand van de habitat. Als er geen zichtbare verandering/verslechtering is van de habitat die te wijten zou kunnen zijn aan deze eigenschappen, kunnen deze als in gewenste conditie zijnde beschouwd worden.

In de Habitatrictlijngebieden aan de Vlaamse kust gaat het om 4 soorten van Bijlage II en 2 soorten van Bijlage IV.

Bijlage II:

Nauwe Korfslak *Vertigo angustior*

Zeggenkorfslak *Vertigo moulinsana*

Kruipend Moerasscherm *Apium repens*

Kamsalamander *Triturus cristatus*

Bijlage IV:

Rugstreppad *Bufo calamita*

Boomkikker *Hyla arborea*

Voor één soort van Bijlage IV, de Meervleermuis *Myotis dasycneme*, lijkt de aanwezigheid niet voldoende gekend om er maatregelen naar beheer of instandhouding toe voor te nemen.

Soort	Habitatieigenschap	Gewenste staat	Monitoring	Commentaar
Nauwe Korfslak Vertigo angustior	Vegetatiesamenstelling	Aanwezigheid van geschikte moerasvegetatie	Moerassig gras of zeggenpartijen op vochtige maar geen verzadigde grond, met hier en daar <i>Mentha aquatica</i> . Grote monocotylen moeten spaarzaam verspreid blijven.	Andere planten die op de geschikte vochtige condities wijzen zijn <i>Mentha aquatica</i> , <i>Hydrocotyle vulgaris</i> , <i>Equisetum palustre</i> , <i>Equisetum fluviatile</i> en <i>Lotus ulginosus</i> , wat niet wil zeggen dat bij de afwezigheid van deze soorten het gebied ongeschikt is. Onder de monocotylen kunnen <i>Juncus</i> en <i>Phalaris</i> ook indicatief zijn.
	Vegetatiehoogte en structuur	Korte, relatief open vegetatie	Onderste limiet: minder dan één derde van het gebied met vegetatie die niet korter is dan 5 cm of zonder kort gras, of zonder een strooisellaag onder de vegetatie Bovenste limiet: Minder dan één derde van het gebied met hoge grassen of hoge kruiden	Lichte begrazing of vertrappeling zal normaal gezien deze condities bevorderen, wat wederom (evenals het gebrek aan strooisel) het pionierkarakter van de graslanden aantoont (aan de kust).
	Schaduw	Onbeschaduwd	Open, onbeschaduwde condities. Schaduw van bomen of struiken boven het gebied moet minder dan 10 % zijn. Struiken of bomen op 5-10 meter van de populatie zijn aanvaardbaar.	
	Vochtigheidsgraad	Vochtig maar niet verzadigd	1) Vochtig, niet drassig 2) Gradiënt duidelijk zichtbaar, niet	EC: Elektrische Conductiviteit

			onderhevig aan volledige uitdroging of lange overstroming 3) Kalkrijk (EC > 300, HCO ₃ > 250)	
--	--	--	---	--

Soort	Habitateigenschap	Gewenste staat	Monitoring	Commentaar
Zeggenkorfslak <i>Vertigo moulinsiana</i>	Vegetatiesamenstelling en structuur	Lengte of oppervlakte van geschikte vegetatie	De uitgestrektheid van geschikte vegetatie zou moeten behouden worden, vanaf een op voorhand bepaalde waarde, over een voldoende grote oppervlakte van het gebied. Geschikte vegetatie bestaat uit dichte, ononderbroken partijen van <i>Carex acutiformis</i> en/of spaarzaam <i>Phragmites australis</i> en <i>Phalaris arundinacea</i> . Er mogen ook dicotylen als <i>Petasites hybridus</i> in voorkomen.	Deze soort lijkt naburige geschikte leefgebieden te kunnen koloniseren. (via rivierprocessen als overstromingen). Naburige stukken in een gefragmenteerd geheel kunnen voldoen aan de vereisten voor de soort
	Watertafel	1. diepte onder bodem 2. vegetatie-indicatoren van uitdroging	1. De watertafel moet dicht bij het bodemoppervlak zijn zodat de bodem het hele jaar door zompig is, nooit uitdroogt, zodat zelfs midden in de zomer water opgezogen wordt	Deze soort heeft zeer vochtige leefcondities nodig die bereikt worden door een hoge watertafel onder de vegetatie waarin zij leeft. Ongeschikte natte condities kunnen veroorzaakt worden door langdurige overstroming in de zomer of verhoging van het waterpeil.

			<p>wanneer de bodem wordt ingedrukt.</p> <p>Winterse overstromingen zijn mogelijk (< 5 m-mv)</p> <p>Grondwater vanaf september-november boven maaiveld (niet regenwater)</p> <p>2. Niet meer dan 10 % vervanging van geprefereerde dominante soorten door dicht, hoog riet of planten van drogere standplaatsen zoals <i>Urtica dioica</i>, <i>Epilobium hirsutum</i> en lage matvormende grassen. Ook niet meer dan 10 % vervanging door planten van nattere condities zoals <i>Rorippa nasturtium</i>, <i>Apium nodiflorum</i> en <i>Berula erecta</i>.</p>	
	Vegetatiehoogte	Hoogte of massa van de	Gemiddelde hoogte	Deze soort heeft grote bladeren nodig

		vegetatie	van de vegetatie niet meer dan 50 centimeter	<p>waarop ze bijna het gehele jaar leeft. Hoge begrazingsdruk of maaien kan schadelijk zijn als zo de meeste grotere planten verwijderd worden.</p> <p>De slak kan echter in alle grote zeggenvetaties voorkomen, ook onder bos (de moeraszeggevariant van elzenbroek), in dottergraslanden (al dan niet begraasd).</p>
	Schaduw	Proportie van de vegetatie	Minder dan 10 % toename van schaduw, vanaf een op voorhand bepaalde waarde.	Indien aan de andere parameters zoals watertafel voldaan wordt, is deze parameter van minder belang.
	Waterkwaliteit	Goede tot zeer goede waterkwaliteit	Kalkrijk EC>300, HCO ₃ >250 BPI: 0-1	BPI=Prati-index:fysico-chemische waterkwaliteit

Soort	Habitateigenschap	Gewenste staat	Monitoring	Commentaar
Kruipend Moerasscherm Apium repens	Uitgestrektheid	Oppervlakte van bestaande populaties	Geen afname van oppervlakte van bestaande populaties	
	Vegetatiehoogte	Korte	2-5 cm	Het hele jaar door zou de vegetatie niet hoger dan 5 cm mogen komen
	Water	Indicatorsoorten	Soort geassocieerd met: <i>Ranunculus flammula</i> , <i>Agrostis stolonifera</i> , <i>Alopecurus geniculatus</i> , <i>Potentilla anserina</i> , <i>Juncus articulatus</i> , <i>Ranunculus repens</i> en <i>Festuca rubra</i>	Er moet een hoge zomerwatertafel zijn
	Vervuiling	Visuele vaststelling	Geen vervuiling	
	Begrazing	Densiteit	Ideale densiteit onbekend	Populaties in de duinen staan in vertrappelde poelranden maar lijken af te wijken van andere Vlaamse populaties. Net in die ondiepe locaties, waar regenwater kan stagneren in de pootafdrukken en kan vermengen met dieper (sterk gebufferd) grondwater ontstaat een zwak gebufferd milieu.

Soort	Habitat	Habitat eigenschap	Gewenste Staat	Commentaar
Kamsalamander <i>Triturus cristatus</i>	Landschap	Kleinschaligheid	Kleinschalig landschap met hagen, houtkanten, (knot)bomen, rietkragen en vochtige bosjes.	Landschappen met een hoge diversiteit aan biotopen worden geprefereerd. 000
	Poelen, vijvers of afgesneden rivierarmen	Aanwezigheid van een netwerk van poelen, vijvers of afgesneden rivierarmen op korte afstand van elkaar.	Toe zien dat bestaande poelen, vijvers of afgesneden rivierarmen behouden blijven.	Het onderhouden van dit netwerk lijkt belangrijk voor de soort. Indien nodig om dit netwerk te realiseren kunnen opgevlude poelen heruitgegraven worden.
	Open water	<ol style="list-style-type: none"> 1. PH 2. Beschaduwing 3. Diepte 4. Seizoenaliteit 	<ol style="list-style-type: none"> 1. pH –waarden tussen 5,5 en 7,5 2. weinig of geen beschaduwing 3. relatief diep (> 0.5m in zomer) 4. permanent gevuld met water 	Deze condities worden meestal bereikt op kleigronden of andere gronden met een geringe waterdoorlaatbaarheid In sommige jaren mogen poelen eventueel uitdrogen, aangezien hierdoor de kolonisatie door vissen (predators van eieren en larven) verhinderd wordt. Minder dan 50 % van het netwerk van poelen zou vis mogen bevatten.

Soort	Habitat	Habitat eigenschap	Gewenste Staat	Commentaar
Rugstreeppad <i>Bufo calamita</i>	Landschap	Bodem	Droge, losse bodems	De Rugstreeppad heeft een gravende levenswijze. Ze leeft in gebieden met zandige bodems die snel opwarmen.
	Landschap	Begroeiing	Zandige terreinen met zeer schrale begroeiing en open plekken	Vochtige duinvalleien met plaatselijk niet of nauwelijks begroeiing zijn de kerngebieden voor deze soort.
	Poelen, plassen	Diepte en begroeiing	Zeer ondiepe plassen met nauwelijks hellende oevers en zonder veel begroeiing	Ondiepe uitdrogende zandplassen beantwoorden het best aan de behoeften van deze soort
	Open water	1. PH 2. Beschaduwing	1. pH –waarden tussen 6 en 8 2. weinig of geen beschaduwing	

Soort	Habitat	Habitat eigenschap	Gewenste Staat	Commentaar
Boomkikker <i>Hyla arborea</i>	Landschap	Mozaïek van geschikte biotopen	Nabijheid voortplantingspoel en geschikt landbiotoop op minder dan 1 km van elkaar.	Als geschikt landbiotoop kunnen zonbeschenen ruigtevegetaties, houtwallen en bosranden met zowel een dichte kruid- als struiklaag dienst doen. Eventueel ook met bramen dichtgegroeide sloten en vochtige, kruidrijke bermen. Al deze biotopen moeten gekenmerkt worden door een hoge vochtigheidsgraad van de bodem.
	Poelen en plassen	Begroeiing	Zones met ondergedoken of drijvende waterplanten zijn gunstig. Aan de randen zijn vegetaties met riet en andere oeverplanten gunstig.	Rijke begroeiing is gunstig zolang de bezonning niet in het gedrang komt.
	Poelen, plassen	Diepte en openheid	Vrij ondiepe plassen die goed zonbeschenen worden	Zowel kleine veedrinkpoelen als grote vijvers met ondiepere delen komen in aanmerking. Ze mogen evenwel niet uitdrogen voor het einde van de zomer.
	Open water	1. PH 2. Nutriëntenstatus	1. pH –waarden tussen 6 en 8 2. licht tot matig voedselrijk	Bij kleine plassen moet vooral vermeden worden dat zij veelvuldig gebruikt worden door gedomesticeerde of verwilderde ganzen/eenden.

4. Prioritaire soorten en habitats in geval van onverenigbaarheid.

4.1. Overlap Vogelrichtlijngebieden met Habitatrichtlijngebied ‘BE2500001 (1-33) Duingebieden inclusief IJzermonding en Zwin’:

Overlap met ‘3.2. Poldercomplex’

Er is enkel overlap met het Zeebrugse deel van ‘de Fonteintjes’. Hier komen/kwamen de volgende soorten waarvoor ‘Poldercomplex’ is aangeduid als Vogelrichtlijngebied voor: Woudaapje, Roerdomp en Blauwborst. Na de aanduiding kwam nog enkel sporadisch een paartje Blauwborst tot broeden. Woudaapje en Roerdomp zijn hier enkel nog doortrekkers of overwinteraars.

Deze soorten komen/kwamen tot broeden in de waterrijke habitats van de Fonteintjes die gecatalogeerd staan als ‘2190 Vochtige Duinvalleien’ of ‘3140 Kalkhoudende oligomesotrofe wateren met benthische characeeënvegetaties’.

Er worden hier niet echt conflictsituaties verwacht.

Overlap met ‘3.3. Het Zwin’

Een zeer grote overlap wordt gemaakt in de zwinregio. Het gaat in totaal om 591 hectaren.

In het reservaat broeden Vissdief, Kluut en Zwartkopmeeuw. Deze zijn afhankelijk van het slikken- en schorrensysteem met hier en daar kalere eilandjes. Aangezien dit juist de habitats zijn waarvoor de Habitatrichtlijn geldt, worden hier geen conflictsituaties voorzien.

De ‘Zwinbosjes’ (inclusief bos met reigerkolonie) vormen een ander overlappend deel. Enkel het bos met de reigerkolonie zou een conflictsituatie kunnen vormen. Om de reigerkolonie te behouden zouden hier geen grote veranderingen mogen gebeuren. Het omvormen naar een bos met inheemse soorten bomen (indien van toepassing) zou best over een lange tijdsspanne gebeuren. Men kan zich echter de vraag stellen of Zwinbosjes en Zwinbos niet beter uit het Vogelrichtlijngebied worden gehaald en enkel als Habitatrichtlijngebied opgenomen worden.

Andere overlappende delen zijn de polder tussen ‘Zwinbosjes’ en de Hazegrasdijk, een deel van de Oude Hazegraspolder en een klein deel van de Vagevuurpolder.

Het grootste deel hiervan staat gecatalogeerd als ‘2130 Vastgelegde duinen met kruidvegetatie (‘grijze duinen’)’ en ‘2180 Beboste duinen van het Atlantisch kustgebied’. Een groot deel is ook nog akker of cultuurgrasland met potenties voor duinhabitat. Wanneer hier geen grote habitatsveranderingen zouden doorgaan, worden geen conflictsituaties voorzien. Wanneer evenwel de momenteel minder waardevolle graslanden zouden omgezet worden naar waardevollere duinhabitats, met bijvoorbeeld reliëfverandering, zou dit nefast kunnen zijn voor bijvoorbeeld overwinterende ganzen. Er moet evenwel gesteld worden dat het om een zeer klein deel gaat van het totale gebied dat door de ganzen gebruikt wordt zodat de keuze voor habitat van Bijlage I of voor een soort van Bijlage II of IV van de Habitatrichtlijn hier gerechtvaardigd kan geacht worden.

Een momenteel acuut probleem vormt de verzanding van het Zwin. Dit is zowel naar broedvogels als naar de specifieke aangeduide habitats een nefaste evolutie. Om te beantwoorden aan de vereisten verbonden aan Vogel- en Habitatrichtlijngebieden dienen de slikken en de schorren, alsook het open water in hun volledige oppervlakte bewaard te blijven. Negatieve antropogene gestuurde invloeden, direct of indirect, die aan deze eis niet tegemoetkomen dienen zo snel mogelijk geneutraliseerd te worden. Recente aantastingen van de habitats dienen hersteld te worden tot een aanvaardbare referentietoestand.

4.2. Overlap Vogelrichtlijngebieden met Habitatrichtlijngebied ‘BE2500002 (1-31) Polders’:

Overlap met ‘3.3. Het Zwin’

Er is een overlap van 77 hectares met de waterrijke gebieden de Oude en Nieuwe Vrede, de Dievegatkreek en het Oud Fort Isabella. Deze gebieden zijn belangrijk voor vogelsoorten als Blauwborst, Kluut en Bruine Kiekendief. Deze vogels zijn echter specifiek voor de habitattypes waarvoor het gebied is aangeduid: ‘1310 Eénjarige pioniervegetaties van slik- en zandgebieden met Salicornia-soorten en andere zoutminnende planten’ en ‘1330 Atlantische schorren (*Glauco-Puccinellietalia maritimae*)’. Blauwborst en Bruine Kiekendieven zijn bovendien sterk afhankelijk van rietkragen die als habitat ‘6430 Voedselrijke zoomvormende ruigten’ kunnen beschouwd worden. Hierdoor worden hier geen conflictsituaties verwacht.

Overlap met ‘3.2. Poldercomplex’

Voorals in de Uitkerkse Polder, de Dudzeelse Polder en de regio rond Hoeke overlappen Vogel- en Habitatrichtlijngebied. Deze gebieden zijn belangrijk voor vogelsoorten als Blauwborst, Kluut en Bruine Kiekendief. Deze vogels zijn echter specifiek voor de habitattypes waarvoor het gebied is aangeduid: ‘1310 Eénjarige pioniervegetaties van slik- en zandgebieden met Salicornia-soorten en andere zoutminnende planten’ en ‘1330 Atlantische schorren (*Glauco-Puccinellietalia maritimae*)’. Hierdoor worden hier geen conflictsituaties verwacht.

5. Soortenfiches van soorten van Bijlage I van de Vogelrichtlijn

Hieronder volgen de soortenfiches van vogels van Bijlage I van de Vogelrichtlijn en soorten die de 1%-norm halen (Conventie van Ramsar) in de Vogelrichtlijngebieden aan de Vlaamse kust.

Deze soortenfiches hebben de volgende opbouw:

- **Nederlandse en wetenschappelijke naam** van de soort.
- **Beschrijving**: hierin wordt een summier beschrijving van de soort gegeven met enkel de opvallendste kenmerken.
- **Verspreiding**: na de verspreiding in Europa volgt de Vlaamse situatie. Bij de meeste soorten wordt de populatietrend in Vlaanderen vermeld.
- **Ecologie**: hier wordt kort uitgelegd in welke biotopen de soort leeft, waar hij nestelt, waarmee hij zich voedt...
- **Wettelijke bescherming**: Naam en appendix van de wetgeving waaraan een soort onderhevig is.
- **Rode-lijst categorie**: categorie op rode lijst
*Wanneer hier niets ingevuld is wil dit zeggen dat de soort niet opgenomen is op de Rode lijst omdat het geen broedvogel is of omdat er nog niet voldoende informatie over gekend was. Bij sommige soorten waar de status evenwel evident is (bv. recente broedvogel) wordt dit wel vermeld.
- **Bedreigingen**: hier worden de meest voorkomende en meest voor de hand liggende bedreigingen opgesomd. Bij 'verstoring door jacht' wordt niet het effectief schieten op de soort bedoeld, maar het verstoren door de geluidsoverlast van de jacht.
- **Referenties**: de meest relevante werken waaruit de informatie werd gehaald.

Behalve de soorten waarvoor de gebieden effectief zijn aangemeld (Broedvogels Bijlage I en 1%-normen) werden ook enkele soorten opgenomen die hier toch ook in belangrijke aantallen voorkomen, doch niet genoeg ten tijde van de aanmelding om daarin ook opgenomen te worden. Het gaat o.a. om Kleine Zwaan (winter), Blauwe Kiekendief (winter), Slechtvalk....

Roerdomp

Botaurus stellaris

Beschrijving

De Roerdomp is een middelgrote lichtbruine reiger met een relatief korte nek. Op de bovendelen heeft hij een ingewikkeld patroon van zwarte V-vormige tekeningen op een lichtbruine grondkleur. Op de onderdelen is hij lichter met duidelijkere lengtestrepen. In vlucht ziet hij er plomp uit met brede vleugels en korte en vooral niet gebogen nek. De zang, gegeven in de broedgebieden, bestaat uit een diep keelgeluid dat aan een misthoorn doet denken.

Verspreiding

De Roerdomp komt over heel Europa verspreid voor maar is enkel vanaf Oost-Europa algemeen. In Vlaanderen broedt hij enkel nog regelmatig in Limburg met gemiddeld 5 broedparen. De laatste jaren werd weer een lichte stijging vastgesteld, wat enige hoop biedt voor de toekomst.

In de winter, vooral tijdens vorstperiodes, worden er nog Roerdommen waargenomen in alle grote moerasgebieden met hogere aantallen bij vorstintrede. Dit zijn broedvogels van Nederland of oostelijker.

Ecologie

De Roerdomp is een soort van uitgestrekte rietmoerassen met zuiver water en stabiele waterstand. In de winter komt hij ook in grote zeggenvetaties en natte ruigtes voor. Hij houdt zich overdag goed verscholen in de moerasvegetatie waar hij volledig vertrouwt op zijn verenkleed om onopgemerkt te blijven. Bij benadering neemt hij zelfs een paalhouding aan om zo volledig op te gaan in zijn omgeving.

's Morgens vroeg en 's avonds zoekt hij voedsel zoals visjes, amfibieën en ongewervelden langs meer open water.

Wettelijke bescherming

- Conventie van Bern Appendix II
- Conventie van Bonn Appendix II
- Vogelbescherming
- Vogelrichtlijn Annex I

Rode-lijst categorie: Met uitsterven bedreigd

Bedreigingen

Habitatverlies of slecht beheer van rietlanden, verstoring nestplaats, sterke waterpeilschommelingen bij nestplaats, verdroging of vervuiling.

Referenties

Anselin et al. 1998, Natuurrapport 1999, Cramp & Simmons 1980, Heath et al., 2000.

Woudaapje

Ixobrychus minutus

Beschrijving

Het Woudaapje is onze kleinste reiger. Het mannetje is contrasterend zwart en lichtbruin. Het wijfje is bruiner en meer gestreept. Juveniele exemplaren zijn gestreept en hebben iets van een kleine Roerdomp. Ze hebben een vuilgele, dolkvormige snavel en gele poten. In vlucht vallen vooral de lichte vleugelpanelen op. In het voorjaar zingt het mannetje vanuit het riet, een monotoom om de twee seconden herhaald 'wroew'.

Verspreiding

Het Woudaapje broedt over geheel Europa, uitgezonderd het Verenigd Koninkrijk en Scandinavië. De soort overwintert in tropisch Afrika. Vooral in West-Europa is het een zeer zeldzame broedvogel geworden.

In Vlaanderen houdt nog een kleine populatie van soms een tiental broedparen stand in Limburg. Elders gaat het om toevallige broedvogels. Net zoals veel andere soorten van moerassen en rietlanden met zuiver water is het Woudaapje spectaculair achteruitgegaan de laatste 30 jaar.

Ecologie

Het Woudaapje is een zomergast van moerassen, rietlanden en rijk begroeide oeverzones met proper water. Hier vist hij vanop de kant, vanop rietstengels of overhangende takken. De manier waarop hij zich van rietstengel tot rietstengel verplaatst heeft bijgedragen tot zijn naam. Als nestplaats wordt meestal puur riet in ondiep water verkozen. Hij heeft ongeveer dezelfde levenswijze als de Roerdomp: leeft zeer verborgen, is vooral schemeractief en neemt bij benadering ook een paalhouding aan.

Wettelijke bescherming

- Conventie van Bern Appendix II
- Conventie van Bonn Appendix II
- Vogelbescherming
- Vogelrichtlijn Annex I

Rode-lijst categorie: Met uitsterven bedreigd

Bedreigingen

Habitatverlies of slecht beheer van rietlanden, verstoring nestplaats, sterke waterpeilschommelingen bij nestplaats, verdroging of vervuiling.

Referenties

Anselin et al. 1998, Natuurrapport 1999, Cramp & Simmons 1980, Heath et al., 2000.

Kwak

Nycticorax nycticorax

Beschrijving

De Kwak is een kleine reigersoort met zwarte kopkap en rug, grijze vleugels en staart en witte onderdelen. De snavel is zwart, de poten geelgroen. Adulte vogels hebben lange witte sierven op de achterkruin. Juveniele vogels zijn bruin gestreept op kop en onderdelen, donkerbruin met witte vlekken op de bovendelen. In vlucht lijkt hij vrij gedrongen met zeer korte hals en brede vleugels. Zijn naam dankt hij aan zijn roep, een luid 'kwak'.

Verspreiding

De Kwak is een vogel van Zuid- en Centraal-Europa. Vlaanderen is zowat het meest noordelijk gelegen broedgebied. Hoewel hij de laatste decennia ook in Frankrijk naar het Noorden is opgerukt, bestaat onze populatie vooral uit verwilderde exemplaren, aangevuld door wilde vogels. Het gaat vooral om de populatie in het Zwin (tot 40 broedparen), elders gaat het om solitaire koppels. Normaal gezien trekt de Kwak 's winters zuidelijker, door bijvoeding blijven ze bij ons echter grotendeels overwinteren.

Ecologie

De Kwak leeft in meer gesloten habitats dan het Woudaapje en de Roerdomp. Grote vijvers met veel wilgen en broek- en moerasbossen met open water zijn ideale habitats voor deze soort. Zijn nest maakt hij ook in bomen, meestal in kolonies. Zijn oude Nederlandse naam 'Nachtreiger' wijst ook al op zijn nocturne levenswijze, meer dan de andere reigersoorten. Hij vist vanop de oever of vanop in het water hangende takken.

Wettelijke bescherming

- Conventie van Bern Appendix II
- Vogelbescherming
- Vogelrichtlijn Annex I

Rode-lijst categorie: Zeldzaam

Bedreigingen

Habitatverlies, verstoring nestplaats.

Referenties

Anselin et al. 1998, Natuurrapport 1999, Cramp & Simmons 1980, Heath et al., 2000.

Kleine Zilverreiger
Egretta garzetta

Beschrijving

Een middelgrote, volledig witte, slanke reiger met smalle zwartachtige snavel, zwarte poten en kenmerkende gele tenen. In zomerkleed zie je lange kruin- en sierveren op de rug. De teugel, gelegen tussen oog en snavel, wordt dan fel gekleurd geel, paars of groen.

Verspreiding

De Kleine Zilverreiger is een Zuideuropese soort die de laatste jaren sterk naar het Noorden is opgerukt. In België, Nederland en het Verenigd Koninkrijk is hij nu een normale verschijning. In Vlaanderen heeft zich in het Zwin al een kleine kolonie gevestigd tussen de Kwakken en Blauwe Reigers. De grootste aantallen langs de kust zien we in de nazomer. Tegenwoordig blijven er echter enkele tientallen exemplaren overwinteren. In het binnenland is de soort een regelmatige doortrekker met af en toe een overzomeraar of -winteraar.

Ecologie

De Kleine Zilverreiger is een soort van zeer open terreinen. Hij prefereert vooral slikvlaktes en lagunes, zelfs stranden. Bij ons zie je hem ook in polders, overstroomde meersen en op opgespoten terreinen. Hij is dagactief, 's avonds zie je hem naar een slaapplek vliegen. Het nest wordt in de bomen gemaakt, meestal in kolonies tussen andere reigersoorten.

Wettelijke bescherming

- Conventie van Bern Appendix II
- Vogelbescherming
- Vogelrichtlijn Annex I

Rode-lijst categorie: Nieuwe, zeer zeldzame broedvogel*

Bedreigingen

Habitatverlies, verstoring nestplaats.

Referenties

Anselin et al. 1998, Natuurrapport 1999, Cramp & Simmons 1980, Heath et al., 2000.

Ooievaar

Ciconia ciconia

Beschrijving

De Ooievaar is een grote witte vogel met zwarte vleugelpennen, lange rode poten en een lange dolkvormige rode snavel. Hij vliegt altijd met uitgestrekte hals, in tegenstelling tot grote reigers. Bij warm weer kan je ze zien zweven op thermiek met horizontaal gehouden vleugels.

Verspreiding

De Ooievaar is een vogel van Zuid- en Oost-Europa, noordelijk tot Denemarken en de Baltische staten. Hij overwintert in Zuid-Spanje en equatoriaal Afrika. Bij ons gaat het om verwilderde vogels die broeden in het Zwin en te Planckendael, aangevuld door wilde vogels of vogels uit andere zogenaamde Ooievaarsdorpen in West-Europa. De laatste jaren verschijnen af en toe in het wild broedende koppeltjes, weg van de gekende broedplaatsen.

Ecologie

De Ooievaar heeft uitgestrekte weilanden, hooilanden en moerassen nodig met een hoog voedselaanbod. Hier jaagt hij al wandelend op amfibieën, kleine zoogdieren en grote insecten. Zijn nest maakt hij op boomtoppen, schoorstenen of zogenaamde Ooievaarswielen. Buiten het broedseizoen kan je hem in groepen van verschillende tientallen exemplaren zien. Het broeden gebeurt ook regelmatig in losse kolonies.

Wettelijke bescherming

- Conventie van Bern Appendix II
- Conventie van Bonn Appendix II
- Vogelbescherming
- Vogelrichtlijn Annex I

Rode-lijst categorie:

Bedreigingen

Habitatverlies, verstoring nestplaats.

Referenties

Anselin et al. 1998, Natuurrapport 1999, Cramp & Simmons 1980, Heath et al., 2000.

Lepelaar

Platalea leucorodia

Beschrijving

Een onmiskenbare witte reigerachtige met een lange, platte lepelvormige snavel en zwarte poten. In broedkleed heeft de Lepelaar een opvallende kuif, een gele borstband en geel op het uiteinde van de snavel. Jonge vogels hebben een roze snavel, geen kuif en zwarte vleugeltippen. In vlucht zie je de lange gestrekte hals en een stijve vleugelslag.

Verspreiding

Broedvogel van Zuidoost-Europa en Nederland. De volledige Nederlandse populatie trekt bij ons door om te gaan overwinteren in Noord- en West-Afrika. Op trek en in de zomer pleisteren bij ons soms groepen van tientallen exemplaren in de grote waterrijke gebieden zoals het Zwin, de Oostkustpolders, het Gentse (Kanaalzone en Bourgoyen) en het Antwerpse (Linkeroever).

Sinds kort een nieuwe broedvogel in Vlaanderen met 1 à 2 paartjes in de reigerkolonie van het Zwin.

Ecologie

De Lepelaar vind je in de zelfde open waterrijke gebieden als de Kleine Zilverreiger. Hier zie je hem door het water wadend met de snavel heen en weer maaiend op zoek naar kleine visjes en schaaldiertjes. In veel gebieden leeft hij voornamelijk van de Driedoornige Stekelbaars. Hij nestelt voornamelijk op de grond in rietvelden, soms in bomen wanneer geen geschikt biotoop voorhanden is of wanneer predatie van o.a. vos te hoog is. De recente broedgevallen in het Zwin gebeurden hoog in naaldbomen tussen andere reigerachtigen.

Wettelijke bescherming

- Conventie van Bern Appendix II
- Conventie van Bonn Appendix II
- Vogelbescherming
- Vogelrichtlijn Annex I

Rode-lijst categorie: Nieuwe, zeer zeldzame broedvogel*

Bedreigingen

Habitatverlies, verstoring nestplaats, vervuiling.

Referenties

Anselin et al. 1998, Natuurrapport 1999, Cramp & Simmons 1980, Heath et al., 2000.

Rietgans

Anser fabalis

Beschrijving

De Toendrarietgans (*A.f.rossicus*) is ongeveer zo groot als de Kolgans. Ze lijkt op de Kleine Rietgans in bouw en snaveltekening. De zwarte snavel heeft echter een oranje duidelijk band, de poten zijn oranje (niet roze) en de bovendelen zijn donkerder (niet witachtig berijpt). De zeldzame Taigarietgans (*A.f.fabalis*) is groter met langere en vooral meer oranje snavel (zonder de bij Toendrarietgans kenmerkende bocht in de ondersnavel).

Verspreiding

Broedvogel van Centraal-Scandinavië tot in Siberië. De overwinteringsgebieden strekken zich uit van Zuid-Scandinavië tot Zuid-Europa. De belangrijkste overwinteringsgebieden bij ons zijn voor de Toendrarietgans het Noordoost-Vlaams Kreekengebied, de Zwinstreek en de polders langs de Beneden-Schelde. In het Kreekengebied worden nu nog niet-jaarlijks aantallen tussen 1.000 en 5.000 geteld. In andere gebieden komt de soort de laatste decennia veel minder voor. De Taigarietgans is nu zeer zeldzaam geworden met sporadisch nog enkele vogels tussen de Toendrarietganzen en kleine groepjes in de Kempen. Hoewel beide ondersoorten achteruit gegaan zijn, lijkt dit bij de Taigarietgans dramatisch te worden in West-Europa.

Ecologie

Broedvogel van laaglandtoendra, regelmatig dicht bij meren of rivieren voor de Toendrarietgans en van de taiga, soms in open plekken in relatief dense naaldwouden voor de Taigarietgans. De twee 'ondersoorten' onderscheiden zich ook in hun winterhabitat. Toendrarietganzen zitten hoofdzakelijk op akkers met wintergewassen (wintergraan) of achtergebleven landbouwgewassen (aardappelen, maïs). De Taigarietgans is aan graslanden gebonden.

Wettelijke bescherming

- Conventie van Bern Appendix III
- Conventie van Bonn Appendix II
- Vogelbescherming

Rode-lijst categorie:

Bedreigingen

Verstoring (o.a. door jacht)

Referenties

Devos *et al.* 1998, Natuurrapport 1999, Cramp & Simmons 1980, Heath *et al.*, 2000.

Kleine Rietgans

Anser brachyrhynchus

Beschrijving

De Kleine Rietgans is een middelgrote gans, ongeveer even groot als de Kolgans. De poten zijn diep roze, de korte snavel zwart met roze middenband. Opvallende verenkleedkenmerken zijn de donkere kop en korte nek, en de witberijpte bovendelen.

Verspreiding

Broedvogel van Spitsbergen en IJsland. De volledige Spitsbergse populatie (37-38.000 exemplaren) trekt door in Noorwegen en Denemarken op weg naar de overwinteringsgebieden in Nederland en Vlaanderen. Hier zitten zij maar een korte periode van november tot begin maart. In Vlaanderen zit soms meer dan 60 % van deze populatie. Het overwinteringsgebied bij ons strekt zich uit binnen de kustpolders tussen Brugge, Oostende en Damme (Oostkustpolders). Elders in het land worden slechts enkelingen tot kleine groepjes waargenomen.

Ecologie

Het broedgebied op Spitsbergen bestaat uit open toendra, soms in zeer bergachtig landschap. De overwinteringsgebieden zijn grote weilandcomplexen. Zoals de Kolgans heeft de Kleine Rietgans een uitgesproken voorkeur voor graslanden, waar zij de bovenste delen van het gras afgraast. Zij komt bij ons meestal voor in grote gemengde groepen met de Kolgans. Binnen deze groepen zie je wel de Kleine Rietganzen in kleine tot middelgrote entiteiten bijeen. Zoals de meeste ganzen zijn het schuwe vogels die niet dicht kunnen benaderd worden.

Wettelijke bescherming

- Conventie van Bern Appendix III
- Conventie van Bonn Appendix II
- Vogelbescherming

Rode-lijst categorie:

Bedreigingen

Biotoopverlies, jacht/verstoring, intensivering landbouw.

Referenties

Anselin et al. 1998, Natuurrapport 1999, Cramp & Simmons 1980, Heath et al., 2000., Heath *et al.*, 2000.

Kolgans

Anser albifrons

Beschrijving

De Kolgans is een middelgrote gans met als opvallendste kenmerken een witte zone vanaf de snavel tot op het voorhoofd en zwarte dwarsvlekken op de buik. Juveniele vogels missen beide kenmerken. De snavel is volledig roze en de poten oranje. De bovendelen zijn bruin met smalle, lichte veerranden.

Verspreiding

Broedvogel van net ten Westen van de Oeral over heel Siberië. Binnen Europa is er nog een populatie in Groenland. Binnen West-Europa wordt overwinterd van Duitsland tot Frankrijk, met daarbij het zuidelijk deel van het Verenigd Koninkrijk. In Vlaanderen wordt vooral overwinterd in hetzelfde gebied als de Kleine Rietgans. Naast deze Oostkustpolders waar tot 30.000 exemplaren geteld zijn (5%), worden bijna jaarlijks ook wel duizenden ganzen geteld in de IJzervallei en het Oostvlaams Krekengebied. Langs de Maas en in het Antwerpse gaat het om kleinere aantallen (tot 2.000 exemplaren). Door een aangepast beheer voor overwinterende ganzen zijn de aantallen de laatste decennia spectaculair gestegen.

Ecologie

Broedvogel van laaglandtoendra, regelmatig dicht bij meren of rivieren. In de winter zitten ze vooral op graslanden. Er wordt ook wel gefoerageerd op pas ingezaaide graanculturen en maïsakkers. In de Oostkustpolders associëren ze met de Kleine Rietganzen, elders soms met Grauwe Ganzen. Zoals de meeste ganzen wordt steeds teruggekeerd naar traditionele overwinteringsplaatsen. Het is dan ook vrij gemakkelijk om beschermingsmaatregelen voor deze soorten uit te voeren.

Wettelijke bescherming

- Conventie van Bern Appendix III
- Conventie van Bonn Appendix II
- Vogelbescherming

Rode-lijst categorie:

Bedreigingen

Biotoopverlies, jacht/verstoring, intensivering landbouw.

Referenties

Anselin et al. 1998, Natuurrapport 1999, Cramp & Simmons 1980, Heath et al., 2000., Heath *et al.*, 2000.

Brandgans

Branta leucopsis

Beschrijving

De Brandgans is een kleine gans met wit gezicht, zwarte hals, borst en snavel. De bovendelen zijn lichtgrijs met zwarte banden. De flanken zijn vuilwit. Net zoals alle andere soorten van het geslacht branta zijn de snavel en de poten zwart.

Vooraf in vlucht laten ze een luidkeels 'hogog' horen.

Verspreiding

Broedvogel van de hoogarctische eilanden (o.a. Spitsbergen) met ook verwilderde populaties in Zweden en op eilanden in de Baltische Zee. De overwinteringsgebieden strekken zich uit van Denemarken tot Vlaanderen. Overwinteraars in Schotland en Ierland zijn afkomstig van Groenland. In Vlaanderen broeden tegenwoordig enkele tientallen koppels, vooral in het Zwin en het Gentse. De verwilderde, residente, populatie is echter veel groter (bv. > 550 ex. in Gent anno 2001). Dit bemoeilijkt ook het onderscheiden van noordelijke overwinteraars en plaatselijke vogels, zelfs in de bekende ganzengebieden.

Ecologie

In de toendra broedt hij langs kusten, op eilandjes, bovenop kliffen en in diepe ravijnen. In de winter is de Brandgans aan grasland gebonden. Bij ons zijn ze dan ook te zien tussen de Kolganzen en Kleine Rietganzen in de kustpolders. De verwilderde populatie zit ook in gebieden waar nauwelijks wilde ganzen komen. Vanaf het vroege voorjaar zie je onze verwilderde vogels op allerlei grasvelden in kasteelparken, gemeenteparken en natuurreservaten.

Wettelijke bescherming

- Conventie van Bern Appendix II
- Conventie van Bonn Appendix II
- Vogelrichtlijn Annex I
- Vogelbescherming

Rode-lijst categorie:

Bedreigingen

Jacht en verstoring

Referenties

Devos *et al.* 1998, Natuurrapport 1999, Cramp & Simmons 1980, Heath *et al.*, 2000.

Slobeend

Anas clypeata

Beschrijving

De Slobeend is een middelgrote eend met een opvallend zware, lepelvormig verbrede snavel. Het mannetje heeft een groene kop met geel oog en zwarte snavel, witte onderdelen met een grote, rode flankvlek en zwart-wit getekende bovendelen. Het wijfje is bruin geschelpt en heeft oranje snavelranden. In vlucht zie je bij het mannetje een helderblauw vleugelpaneel, bij het wijfje is dat dofblauw.

Verspreiding

Broedvogel over heel Europa met het grootste deel van de populatie in een band van West-Europa tot in Rusland. Bij ons is de Slobeend een vrij schaarse broedvogel van vochtige weilanden en opgespoten terreinen. De Slobeend overwintert van de regio rond de zuidelijke Noordzee tot in Noord-Afrika. De 1%-norm van 400 exemplaren wordt in Vlaanderen regelmatig overschreden in de IJzervallei (max. 1.600 ex.), het Zeebrugse, het Gentse (Bourgoyen (max. 750 ex.) en Kanaalzone (max. 850 ex.)) en rond Lokeren. De recente toename van de Slobeend is vermoedelijk te wijten aan de eutrofiëring waardoor het water voedselrijker is geworden.

Ecologie

De Slobeend is een vogel van vochtige weilandcomplexen met ondiep water, modderzone's en een weelderige oevervegetatie. Die biotoop vindt hij ook wel op opgespoten terreinen, in ondiepe moerassen en langs vijveroevers. In de winter zit hij in overstroomde meersen maar ook op open water zoals dokken en grote vijvers (vooral tijdens vorst). Buiten het broedseizoen zit de Slobeend in grote groepen in open omgeving. Tijdens het broedseizoen leeft het wijfje zeer verborgen tot de jongen vliegvlug zijn. Het mannetje zit dan ergens in de buurt van het nest te patrouilleren. Tijdens het foerageren zeeft de Slobeend, net onder het wateroppervlak, kleine ongewervelden uit het water.

Wettelijke bescherming

- Conventie van Bern Appendix III
- Conventie van Bonn Appendix II
- Vogelbescherming

Rode-lijst categorie:

Bedreigingen

Verstoring of vernietiging nestplaats, biotoopverlies, jacht, intensivering landbouw, watervervuiling.

Referenties

Anselin et al. 1998, Natuurrapport 1999, Cramp & Simmons 1980, Heath et al., 2000., Heath *et al.*, 2000.

Smient

Mareca penelope*

Beschrijving

De Smient is een compacte eend met steil voorhoofd en blauwgrijze snavel. Het mannetje is overwegend grijs met roodbruine kop en gele voorhoofdvlek. In vlucht valt vooral een volledig wit vleugelpaneel op. Het wijfje is volledig grijsbruin. Bij alle vogels vallen in vlucht de mooi afgelijnde witte buik en de puntige staart op.

Verspreiding

Broedvogel van Noord-Europa en Siberië die gaat overwinteren van Denemarken tot Noord-Afrika. Hoewel er bij ons jaarlijks overzomerd wordt, zijn broedgevallen uiterst zeldzaam. In de winter komt de Smient in zeer grote aantallen voor, in veel gebieden is hij de algemeenste watervogel. De 1%-norm van 12.500 exemplaren wordt regelmatig overschreden in de IJzervallei en de Zeebrugse Achterhaven. Andere gebieden met duizenden Smienten zijn de Bourgoyen in Gent, het Antwerps havengebied en de Uitkerkse polder.

Ecologie

De Smient komt voor in zeer open gebieden gaande van weilandcomplexen over grote plassen, zelfs dokken tot getijdengebieden. De meeste vogels verblijven overdag in dergelijke gebieden en gaan 's nachts foerageren op soms ver verwijderde graslanden. Het is een uitgesproken grazer met een voorkeur voor de voedselrijkere weilanden. Bij het aanduiden van beschermingszones is het nodig om rekening te houden met zijn nachtelijke foerageergebieden.

Tijdens de broedtijd leeft de Smient uiterst verborgen. De meeste broedverdachte vogels betreffen wel zieke of aangeschoten achterblijvers.

Wettelijke bescherming

- Conventie van Bern Appendix III
- Conventie van Bonn Appendix II
- Vogelbescherming

Rode-lijst categorie:

Bedreigingen

Biotoopverlies, jacht, watervervuiling.

Referenties

Anselin et al. 1998, Natuurrapport 1999, Cramp & Simmons 1980, Heath et al., 2000., Heath *et al.*, 2000.

Wintertaling

Anas crecca

Beschrijving

Onze kleinste grondeleend. Het mannetje is overwegend grijs met kastanjebruine kop en groen masker. Hij heeft een zwartgele anaalstreek en over de zijkant loopt een horizontale witte band. Het wijfje is volledig donkerbruin geschelpt. In alle kleden zie je in vlucht een groene spiegel met daarboven een witte vleugelstreep.

Verspreiding

Broedvogel van West- en Noord-Europa tot Oost-Siberië. De Europese vogels overwinteren van West-Europa tot in Noord-Afrika. In Vlaanderen is de Wintertaling vanaf het Waasland tot in Limburg een vrij schaarse broedvogel. Ten Westen van die lijn wordt bijna niet gebroed. In de winter worden hoge aantallen geteld in de IJzervallei, op de Zeeschelde Gent-Zandvliet (beiden haalden de 1%-norm van 4.000 exemplaren). Elders (Zeebrugse Achterhaven, Gentse Kanaalzone en Bourgoyen) kunnen de aantallen oplopen tot 2.000 exemplaren.

Ecologie

Naast open polder-, meersen- en slikgebieden komt de Wintertaling 's winters ook in meer beschutte moerassen en moerasbossen voor. Vooral in het broedseizoen zit hij in meer beschutte, soms kleine moerassen of op rijk begroeide vijvers. Het is een grondeleend die vaak in de bovenste slijklaag zeeft naar dierlijk voedsel. Hierdoor is de soort zeer kwetsbaar voor botulisme. Broedgevallen worden doorgaans aan de hand van aanwezigheid tijdens de broedperiode vastgesteld. De wijfjes met kleine jongen worden weinig waargenomen door hun verborgen levenswijze.

Wettelijke bescherming

- Conventie van Bern Appendix III
- Conventie van Bonn Appendix II
- Vogelbescherming

Rode-lijst categorie:

Bedreigingen

Biotoopverlies, jacht, watervervuiling.

Referenties

Anselin et al. 1998, Natuurrapport 1999, Cramp & Simmons 1980, Heath et al., 2000., Heath *et al.*, 2000.

Bruine Kiekendief

Circus aeruginosus

Beschrijving

Eén van onze grootste roofvogels, ongeveer even groot als de Buizerd. In zweefvlucht worden de vleugels in een duidelijke V gehouden en valt de lange staart op. Het mannetje heeft een bruin lichaam, grijze staart en grijze vleugels met zwarte toppen. Het wijfje is bruin met gele kop, schouders en borstvlak. Jonge vogels zijn volledig donkerbruin met gele kop. In de lente vliegt het mannetje hoog boven het territorium en laat hij hierbij een hoge, vrij onopvallende roep horen.

Verspreiding

Broedvogel van geheel Europa behalve IJsland en noordelijke delen van Scandinavië en het Verenigd Koninkrijk. Bij ons voornamelijk zomervogel vanaf april tot oktober. Jaarlijks overwinteren wel enkele exemplaren, tijdens aanhoudende vorst wordt dan toch weggetrokken. Broedvogel van voornamelijk kustpolders, de grote havengebieden (Antwerpen en Zeebrugge), het Oostvlaams Kreeengebied en omliggende polders, maar ook geschikte biotopen in het binnenland. De laatste jaren kan men spreken van een gestage toename van het aantal broedparen in Vlaanderen.

Ecologie

De Bruine Kiekendief is een soort van open landschappen met grote moeras- en rietvegetaties. Als nestplaats dienen voornamelijk grote rietvelden langs kreken, meren of plassen, maar jaarlijks wordt ook gebroed in graanculturen. Zijn nest maakt hij op een droge hoop plantenresten in natte vegetatie. Als foerageergebied wordt het volledige landschap gebruikt, inclusief akker- en weiland. Bij het jagen worden naast moerassen en rietvelden ook lijnvormige elementen afgevlogen zoals rietkragen langs perceelsranden waar hij vanop geringe hoogte op een prooi duikt. Door zijn lange staart als roer te gebruiken is hij hierbij bijzonder wendbaar.

Wettelijke bescherming

- Conventie van Bern Appendix II
- Conventie van Bonn Appendix II
- Vogelbescherming
- Vogelrichtlijn Annex I

Rode-lijst categorie: Kwetsbaar

Bedreigingen

Habitatverlies, verstoring nestplaats, jacht, vergiftiging, sterke waterpeilschommelingen bij nestplaats.

Referenties

Anselin et al. 1998, Natuurrapport 1999, Cramp & Simmons 1980, Heath et al., 2000.

Grauwe Kiekendief

Circus pygargus

Beschrijving

Onze slankste Kiekendief met opvallend spitsere vleugeltoppen. Het mannetje is overwegend grijs met zwarte vleugeltoppen en een zwarte band op de middenvleugel. Op de onderdelen zie je bruine strepen op de borst en bandering op de vleugel. Wijfjes en jonge vogels hebben een witte stuitvlek en zijn overwegend bruin met donkere bandering op vleugels en staart.

Verspreiding

Broedvogel van Zuid-Europa over West-Europa tot in de Aziatische steppen. Bij ons een zeldzame verschijning op doortrek vanaf half april en een nog zeldzamere broedvogel. Jaarlijks in Vlaanderen één tot enkele broedparen. De dichtsbijzijnde gezonde broedpopulaties zijn in Noordoost-Nederland en Noord-Frankrijk. De Grauwe Kiekendief was ten tijde van de kleinschalige landbouw (voor 1950) veel algemener, vooral in de Kempen en de kuststreek.

Ecologie

Een Kiekendief van eerder droge open habitats, oorspronkelijk steppen, maar sinds jaren ook in akker- en weiland. Hier jaagt hij zoals de andere Kiekendieven laagvliegend boven de vegetatie, behendig manoeuvrerend met lange staart en vleugels. Het nest wordt meestal gemaakt in uitgestrekte monotone vegetaties, bij ons meestal graanakkers.

Wettelijke bescherming

- Conventie van Bern Appendix II
- Conventie van Bonn Appendix II
- Vogelbescherming
- Vogelrichtlijn Annex I

Rode-lijst categorie: Met uitsterven bedreigd

Bedreigingen

Habitatverlies, verstoring nestplaats, vergiftiging, pesticiden.

Referenties

Anselin et al. 1998, Natuurrapport 1999, Cramp & Simmons 1980, Heath et al., 2000.

Blauwe Kiekendief

Circus cyaneus

Beschrijving

Een grote roofvogel, ongeveer even groot als de Buizerd. In zweefvlucht worden de vleugels in een duidelijke V gehouden en valt de lange staart op. Het mannetje heeft een volledig grijs lichaam, grijze vleugels met zwarte toppen, grijze staart en brede witte stuit. Op de ondervleugel heeft hij een dikke zwarte eindband. Het wijfje is bruin gestreept op okerkleurige onderdelen en met duidelijk gebandeerde staart- en slagpennen. Jonge vogels zijn duidelijk ros gekleurd op onderdelen.

Verspreiding

Broedvogel vanaf Noord-Spanje over West- en Noord-Europa tot ver in Azië. Hij overwintert over heel Europa, noordelijk tot in Zuid-Scandinavië. In België een zeer zeldzame broedvogel. Tegenwoordig niet jaarlijks. In het midden van de twintigste eeuw werd meer gebroed in de Kempen. Als overwinteraar talrijker, voorkomend in alle open gebieden zoals polders, valleigebieden en heides. Jaarlijks overwinteren enkele honderden vogels. De IJzervallei, de Oostkustpolders en de Zwinstreek zijn belangrijke overwinteringsplaatsen.

Ecologie

De Blauwe Kiekendief is een roofvogel van open landschappen: wei- en akkerland, kapvlaktes, aanplantingen, moerasgebieden, heidevelden en venen. In Vlaanderen zien we hem op trek en in de winter waar 's zomers de Bruine Kiekendief te zien is. Hij jaagt hier op kleine prooien (vogels en zoogdieren) die hij laag en traag boven de vegetatie vliegend verrast door een snelle duik. Bij deze manier van jagen is de lange staart van de kiekendieven zeer handig. Deze wordt hierbij als roer gebruikt om snel van richting te veranderen.

Wettelijke bescherming

- Conventie van Bern Appendix II
- Conventie van Bonn Appendix II
- Vogelbescherming
- Vogelrichtlijn Annex I

Rode-lijst categorie:

Bedreigingen

Habitatverlies, verstoring nestplaats, jacht, vergiftiging.

Referenties

Anselin et al. 1998, Natuurrapport 1999, Cramp & Simmons 1980, Heath et al., 2000.

Slechtvalk

Falco peregrinus

Beschrijving

Onze grootste valk, fors gebouwd met korte, brede vleugel en staart. In alle kleden is de zwarte kopkap met zwarte baardstreep zeer opvallend. Adulten zijn blauwgrijs vanboven en hebben een zwarte bandering op witte onderdelen. Jonge vogels zijn bruin vanboven en hebben zwarte lengtestrepen op de onderdelen.

Verspreiding

Broedvogel van geheel Europa behalve IJsland. In grote delen van Europa werd hij door vervolging en pesticidengebruik uiterst zeldzaam. Kent nu een spectaculaire opkomst. Bij ons namen de winterwaarnemingen de laatste decades spectaculair toe. Sinds enkele jaren broedt de Slechtvalk terug in Vlaanderen, als resultaat van het installeren van nestbakken op geschikte broedplaatsen. Nu broeden er in Vlaanderen weer een tiental koppels. Enkel uit de kuststreek ontbreken nog broedgevallen.

Ecologie

De Slechtvalk is een roofvogel van open gebieden, half beboste landschappen tot en met steden. Prooien kunnen zowel allerlei soorten watervogels als stadsduiven zijn. Hij jaagt door eerst hoog boven de prooi te cirkelen en dan met een razendsnelle stootvlucht toe te slaan. Soms worden ook prooien langdurig achtervolgd om er telkens weer van bovenuit op te stoten. Natuurlijke broedplaatsen zijn rotswanden, kliffen en in mindere mate boomnesten. Onze huidige broedvogels nestelen allemaal in nestbakken geplaatst op koeltorens, schouwen en kerken.

Wettelijke bescherming

- Conventie van Bern Appendix II
- Conventie van Bonn Appendix II
- Vogelbescherming
- Vogelrichtlijn Annex I

Rode-lijst categorie: Recente, zeer zeldzame broedvogel*

Bedreigingen

Habitatverlies, verstoring nestplaats, vergiftiging, pesticiden, jacht.

Referenties

Anselin et al. 1998, Natuurrapport 1999, Cramp & Simmons 1980, Heath et al., 2000.

Porseleinhoen

Porzana porzana

Beschrijving

Het Porseleinhoen is een kleine compacte ral met gele snavel, grijs met wit gevlekte onderdelen en bruin geschelpte bovendelen. In tegenstelling tot andere rallen is de onderstaart volledig wit. De poten zijn groen. Bij adulten is een beetje rood aan de snavelbasis zichtbaar. In tegenstelling tot zijn levenswijze is de zang, een veelvuldig herhaald 'whuitt' ('als een zweepje'), zeer opvallend.

Verspreiding

Het Porseleinhoen komt voor van Noord-Spanje tot Zuid-Scandinavië, oostelijk tot ver in Azië. Het is een zomervogel die hier aanwezig is van april tot eind september. In Vlaanderen is het een zeldzame broedvogel. In natte voorjaren kan het aantal broedparen oplopen tot verschillende tientallen. In droge voorjaren worden soms maar enkele broedpaartjes gevonden. Door zijn zeer verborgen levenswijze is het moeilijk een duidelijk beeld van de populatie te krijgen.

Ecologie

Porseleinhoentjes leven in riet- en zeggenmoerassen met een gevarieerd reliëf en een vrij stabiele waterstand. Er moet altijd voldoende plaats zijn om tussen de vegetatie op de bodem te kunnen lopen. Soms lopen ze in het open, op slikrandjes langs het water. Over het algemeen zie je ze gewoon niet. Het nest wordt gemaakt in een zeggen- of pitruspol in ondiep water. Zoals veel moerasvogels zijn ze hierdoor uiterst kwetsbaar voor plotse waterschommelingen.

Wettelijke bescherming

- Conventie van Bern Appendix II
- Conventie van Bonn Appendix II
- Vogelbescherming
- Vogelrichtlijn Annex I

Rode-lijst categorie: Bedreigd

Bedreigingen

Habitatverlies, verstoring nestplaats, verdroging, vervuiling

Referenties

Anselin et al. 1998, Natuurrapport 1999, Cramp & Simmons 1980, Heath et al., 2000.

Kwartelkoning

Crex crex

Beschrijving

De Kwartelkoning is een overwegend isabelkleurige ralachtige met geschelpte bovendelen en egaal rosse vleugels. Kop en onderdelen zijn grijsachtig, de snavel vuilgeel en de poten geel. Hij blijft nog meer dan andere rallen in de vegetatie zodat hij bijna enkel door zijn zang wordt waargenomen: een luid herhaald 'crex crex'.

Verspreiding

Zijn broedgebied strekt zich uit van Ierland over West-Europa tot ver in Azië. Hij komt bij ons voor van mei tot september, hij overwintert in tropisch Afrika.

In Vlaanderen broeden niet jaarlijks nog maar enkele koppeltjes, vooral in de valleigebieden van de Maas, Schelde of IJzer. Het Schulensbroek te Limburg was ook nog één van de laatste bastions van de Kwartelkoning in Vlaanderen. Sommige jaren worden geen territoria vastgesteld in Vlaanderen. In de eerste helft van de vorige eeuw was de Kwartelkoning een algemene broedvogel in heel Vlaanderen. Na 1960 was hij in grote delen van Vlaanderen al uitgestorven.

Ecologie

De Kwartelkoning leeft in vochtige tot droge, bloemenrijke hooilanden met hier en daar een struik of een ruiger stukje. Hij beweegt zich moeiteloos voort in de dichte vegetatie waar hij soms enkel uitkomt om te zingen. Dit doet hij soms vanop een steen of van in een struik of ruigtekruid zoals zuring. Door zijn uiterst verborgen levenswijze in deze hooilanden is hij uiterst kwetsbaar bij een onaangepast maai-beheer. Zelfs adulte vogels worden zo doodgemaaid.

Wettelijke bescherming

- Conventie van Bern Appendix II
- Conventie van Bonn Appendix II
- Vogelbescherming
- Vogelrichtlijn Annex I

Rode-lijst categorie: Met uitsterven bedreigd

Bedreigingen

Habitatverlies, verstoring nestplaats, verdroging, onaangepast maai-beheer

Referenties

Anselin et al. 1998, Natuurrapport 1999, Cramp & Simmons 1980, Heath et al., 2000.

Kluut

Recurvirostra avosetta

Beschrijving

De Kluut is een onmiskenbare zwart-witte steltloper met een dunne opgewipte, zwarte snavel en lange, blauwgrijze poten. Bij jonge vogels is het zwart eerder donkerbruin. Hij is genoemd naar zijn onmiskenbare roep: 'kluut-kluut'.

Verspreiding

Broedvogel over heel Europa tot Zuid-Scandinavië. Vooral in het kustgebied of langs grote rivieren. Bij ons is het een zomervogel die te zien is van eind maart tot oktober, in enkele gebieden overwinteren kleine aantallen. In Vlaanderen zijn de Zeebrugse Achterhaven, het Zwin, de Uitkerkse polder en de Gentse en Antwerpse kanaalzone's de belangrijkste broedplaatsen. In elk gebied komen regelmatig meer dan 40 broedparen voor. Daarbuiten gaat het meestal om enkele tot een tiental broedparen. Zijn ideaal broedbiotoop vindt de Kluut veelal op kunstmatig aangelegde terreinen voor industriële doeleinden maar ook op afgeplagde stukken in het kader van natuurontwikkeling en slikranden langs weidepoelen.

Ecologie

De Kluut moet het hebben van waterrijke gebieden met brede slikranden, zonder of met korte begroeiing. Hier foerageert hij door in ondiep water met de snavel heen en weer te maaien. De nestplaats bestaat uit een kuiltje midden op een kaal zandig of met schelpen bedekt terrein. De jongen hebben hun schutkleur als enige bescherming tegen mogelijke predatoren, waardoor ze moeilijk op te merken zijn.

Wettelijke bescherming

- Conventie van Bern Appendix II
- Conventie van Bonn Appendix II
- Vogelbescherming
- Vogelrichtlijn Annex I

Rode-lijst categorie: Kwetsbaar

Bedreigingen

Habitatverlies, verstoring nestplaats, vervuiling, successie van de vegetatie, sterke waterpeilschommelingen bij nestplaats.

Referenties

Anselin et al. 1998, Natuurrapport 1999, Cramp & Simmons 1980, Heath et al., 2000.

Steltkluut

Himantopus himantopus

Beschrijving

De Steltkluut is zo mogelijk nog opvallender dan de Kluut. Het is een zwartwitte vogel met enorm lange, rode poten en een priemvormige, zwarte snavel. Enkel de rug en de vleugels zijn altijd zwart. Sommige vogels hebben ook een zwart petje op de kop en een zwarte achterhals. Bij andere vogels is dit geheel wit. Juveniele vogels zijn veel fletser getekend en hebben een witte vleugelachterrand.

Verspreiding

Broedvogel van Zuid-Europa. Onregelmatig bereikt hij Vlaanderen en Nederland als broedvogel. De Steltkluut komt hier toe vanaf begin april en de waarnemingen lopen door tot in september. Hij overwintert in Afrika. Broedgevallen bij ons zijn meestal het gevolg van influxen in het voorjaar, mogelijks gestuurd door weersomstandigheden en hiermee gepaarde droogtes in het normale broedgebied. Tussen 1900 en 2001 werden in een 20-tal zomers broedgevallen vastgesteld in Vlaanderen. Opmerkelijk waren 9 broedgevallen in de Uitkerkse polder in 2000, helaas allen mislukt door het slechte weer.

Ecologie

De Steltkluut zit bij ons in dezelfde zeer open biotopen als de Kluut. Hier gebruikt hij doorgaans wel de diepere zones van het gebied. In tegenstelling tot zijn normaal verspreidingsgebied lijkt hij hier de zoute milieus aan de kust te mijden. Zoals zoveel steltlopers bestaat het nest uit een ondiep kuiltje op kale tot schaars begroeide bodem. Broedende vogels zijn zo zeer zichtbaar. Bij verstoring of bij het naderen van een predator wordt vertrouwd op de camouflagekleur van de eieren en de jongen. De adulte vogels proberen de indringer af te leiden door roepend van het nest weg te lopen en desnoods vleugellamheid te veinzen.

Wettelijke bescherming

- Conventie van Bern Appendix II
- Conventie van Bonn Appendix II
- Vogelbescherming
- Vogelrichtlijn Annex I

Rode-lijst categorie: Zeldzaam

Bedreigingen

Habitatverlies, verstoring nestplaats, vervuiling, successie van de vegetatie, sterke waterpeilschommelingen bij nestplaats.

Referenties

Anselin et al. 1998, Natuurrapport 1999, Cramp & Simmons 1980, Heath et al., 2000.

Kemphaan

Philomachus pugnax

Beschrijving

De Kemphaan is een middelgrote steltloper met vrij korte snavel. Mannetjes in zomerkleed hebben een spectaculaire kraag die zwart, wit, ros of blond kan zijn. Zij zijn altijd duidelijk groter dan het vrij onopvallend getekende wijfje. Buiten de broedtijd zijn Kemphanen bruin geschelpt. Mannetjes hebben altijd fel oranje poten. In vlucht zie je in alle kleden een zeer smalle vleugelstreep en een witte insnijding aan de zijkant van de stuit.

Verspreiding

Broedvogel vanaf Nederland over heel Noord-Europa behalve de eilanden. De overwinteringsgebieden strekken zich dan weer uit vanaf Nederland tot in Noord-Afrika. In Vlaanderen wordt al ruim 20 jaar niet gebroed. De laatste broedgevallen waren in Doel en de Uitkerkse Polder. De sterke afname van de Nederlandse broedpopulatie geeft weinig hoop op toekomstige broedgevallen bij ons. Op trek en vooral in de winter komt de Kemphaan wel in hoge aantallen voor met concentraties van honderden exemplaren in de kust- en Scheldepolders en in het Gentse.

Ecologie

De Kemphaan is een broedvogel van drassige graslanden met reliëf. Op hogere delen van het broedterrein bevinden zich de baltsplaatsen waar de mannetjes van allerlei kleuren druk vechten om een wijfje. In de winter en op doortrek zit hij op allerlei drassige weilanden, slikken, opgespoten terreinen en akkerland. Men ziet ze overdag verspreid in allerlei biotopen foerageren en 's avonds naar een gemeenschappelijke slaappleats trekken.

Wettelijke bescherming

- Conventie van Bern Appendix III
- Conventie van Bonn Appendix II
- Vogelbescherming
- Vogelrichtlijn Annex I

Rode-lijst categorie: Uitgestorven

Bedreigingen

Habitatverlies, verstoring nestplaats, vervuiling, verdroging, successie van de vegetatie, sterke waterpeilschommelingen bij nestplaats.

Referenties

Anselin et al. 1998, Natuurrapport 1999, Cramp & Simmons 1980, Heath et al., 2000.

Zwartkopmeeuw

Larus melanocephalus

Beschrijving

De Zwartkopmeeuw is een kleine, bijna volledig witte meeuw met een zwarte kopkap en witte oogring. De snavel en poten zijn fel rood. Jonge vogels hebben een zwarte tekening op vleugels en staart, zwarte poten en snavel. Pas na drie jaar hebben zij het volledig adulte kleed. 's Winters hebben zowel jonge als adulte vogels een zwarte veeg door het oog, het zogenaamde 'boevenmasker'.

Verspreiding

De Zwartkopmeeuw is oorspronkelijk een broedvogel van de landen rond de Zwarte en Middellandse Zee die zich de laatste decennia verspreid in West- Europa gevestigd heeft. Het eerste broedgeval in Vlaanderen dateert van 1964, vanaf 1985 werd zij een regelmatige broedvogel. De aantallen broedparen lopen soms op tot enkele honderden (zelfs 1200 in 2002!), verspreid over alle Kokmeeuwenkolonies. Aan de Oostkust en in het Antwerpse zien we jaarlijks wel de grootste kolonies.

Ecologie

Zwartkopmeeuwen komen zowel in het binnenland (op vennen, vijvers, opgespoten terreinen) als aan de kust voor. Zij zoeken voedsel zoals Kok- en Stormmeeuw dat doen, achter beerkarren, regenwormen zoekend in vette weiden, aas zoekend en vissend. Een opvallend patroon is de ruitrek met juvenielen naar Noord-Frankrijk vlak na het broedseizoen. Onze broedvogels blijven dan vooral langs die Noordfranse kust overwinteren. Slechts weinig vogels keren terug voor maart. 's Winters lijkt de Zwartkopmeeuw iets meer kustgebonden te zijn.

Wettelijke bescherming

- Conventie van Bern Appendix II
- Conventie van Bonn Appendix II
- Vogelbescherming
- Vogelrichtlijn Annex I

Rode-lijst categorie: Zeldzaam

Bedreigingen

Verstoring of vernietiging nestplaats, waterschommelingen

Referenties

Anselin et al. 1998, Natuurrapport 1999, Cramp & Simmons 1980, Heath et al., 2000.

Grote Stern

Sterna sandvicensis

Beschrijving

De Grote Stern heeft in zomerkleed een zwarte kopkap met opvallende kuif op de achterkruin. De snavel is zwart met gele tip, de poten zijn ook zwart. Vleugels en rug zijn lichtgrijs, de rest is spierwit. In vlucht zie je een gevorkte staart, echter zonder verlengde buitenste pennen. In het voorjaar hoor je hem veelvuldig roepen, een luid 'kriewiek' of 'krik krik'.

Verspreiding

Broedvogel van vooral West-Europa en enkele delta in het westelijk deel van de Middellandse Zee, de Zwarte en de Baltische Zee. Hij overwintert in het Middellands zeegebied en langs de kusten van West-Afrika. Bij ons komt hij toe midden maart en trekt weer weg in augustus-september. In Vlaanderen komt een soms zeer grote kolonie voor in de Zeebrugse Voorhaven (tot 1.750 broedpaar), éénmaal werd in het Zwin gebroed.

De soort komt nagenoeg alleen aan zee voor. In het binnenland wordt zelden eens een doortrekker gezien.

Ecologie

De Grote Stern is zuiver pelagisch en komt enkel aan land om te rusten en te broeden. Dit laatste doet hij in grote kolonies op (schier)eilanden of vlaktes met zand, schelpen en vrij korte begroeiing, altijd vlak bij of op eilanden in de zee. Van hieruit onderneemt hij voedselvluchten die soms tot 40 kilometer ver kunnen gaan. Hij vist zoals andere sternenvoedselvluchten die soms tot 40 kilometer ver kunnen gaan. Hij vist zoals andere sternenvoedselvluchten door op geringe hoogte te vliegen en snel in het water te duiken achter een prooi.

Wettelijke bescherming

- Conventie van Bern Appendix II
- Conventie van Bonn Appendix II
- Vogelbescherming
- Vogelrichtlijn Annex I

Rode-lijst categorie: Met uitsterven bedreigd

Bedreigingen

Verstoring of vernietiging nestplaats, vervuiling van kustwateren, overbevissing.

Referenties

Anselin et al. 1998, Natuurrapport 1999, Cramp & Simmons 1980, Heath et al., 2000.

Dougalls Stern

Sterna dougallii

Beschrijving

De Dougalls Stern lijkt op een Visdief maar is zo wit als de Grote Stern. In zomerkleed hebben ze een donkere snavel en een langere volledig witte staart die in zit voorbij de vleugels steekt. Op de ondervleugel heeft hij minder zwart op de handpentoppen. De juveniele vogels, die bij ons uiterst zeldzaam zijn, zijn zwart geschubd zoals juveniele Grote Sterns. Hoewel meestal moeilijk te horen tussen meestal grote groepen sternen heeft de Dougalls Stern een karakteristieke tweeledige roep die aan Zwarte Ruiter doet denken: che-wik.

Verspreiding

Broedvogel van het Verenigd Koninkrijk (voornamelijk Ierland), Frankrijk (Bretagne) en de Azoren. Broedgevallen elders in Europa kunnen als toevallig beschouwd worden. De vogels overwinteren uit de kust van tropisch Afrika. Ze verblijven slechts een korte periode in Europa, van eind april tot september. De laatste decaden gaat het Europees broedbestand sterk achteruit. Hoewel de Dougalls Stern de laatste jaren jaarlijks wordt waargenomen in de Voorhaven van Zeebrugge werden er geen broedgevallen vastgesteld. De enige gekende broedgevallen in Vlaanderen waren hybridisaties met Visdief: 1 à 2 paar tussen 1977 en 1984 in het Zwin te Knokke.

Ecologie

De Dougalls Stern broedt in kolonies van Visdief op zandige of braakliggende terreinen aan de kust. Zijn nest maakt hij doorgaans op iets meer beschutte plaatsen dan de Visdief (onder overhangende vegetatie of in nestbakken). Vanuit de kolonie maakt hij foerageervluchten naar open water. Dit kan tot enkele kilometers van het nest zijn. Vanop soms vrij grote hoogte duikt hij op visjes die net onder het wateroppervlak zwemmen. Vliegend zie je ze enkel boven water, ze komen alleen aan land om te broeden in de kolonie of om te rusten op het strand.

Wettelijke bescherming

- Conventie van Bern Appendix II
- Conventie van Bonn Appendix II
- Vogelbescherming
- Vogelrichtlijn Annex I

Rode-lijst categorie:

Bedreigingen

Habitatverlies, verstoring nestplaats, vervuiling op zee, successie van de vegetatie, sterke waterpeilschommelingen bij nestplaats.

Referenties

Anselin et al. 1998, Natuurrapport 1999, Cramp & Simmons 1980, Heath et al., 2000.

Noordse Stern

Sterna paradisaea

Beschrijving

De Noordse Stern is iets kleiner dan de Visdief met kortere poten en kortere, bloedrode snavel zonder zwarte punt. Op de onderdelen is hij grijzer dan de Visdief. Enkel op de wang, net onder de kopkap heeft hij een witte streep. De langere staartpennen steken in zit meestal iets voorbij de handpennen. In vlucht valt de veel lichtere, in tegenlicht transparante ondervleugel goed op. Deze heeft slechts een fijn zwart randje op de handpennen. Ook de bovenzvleugel is volledig egaal grijs zonder de donkere wig die bij andere sternenvel aanwezig is.

Verspreiding

Broedvogel vanaf Nederland en het Verenigd Koninkrijk tot op de eilanden binnen de poolcirkel. Zomergast van april tot september. In de winter vliegt hij tot in de Antarctische wateren. In Vlaanderen broedt de soort niet meer. Tot in de jaren '80 werden enkele broedgevallen doorgegeven uit het Zwin te Knokke en éénmaal te Zeebrugge. Doordat Vlaanderen eigenlijk net buiten zijn verspreidingsgebied ligt, zijn toekomstige broedgevallen niet te verwachten.

Ecologie

De Noordse Stern broedt in kolonies op zandige of kortbegroeide terreinen nabij het water. Van hieruit maakt hij foerageervluchten naar open water. Dit kan tot enkele kilometers van het nest zijn. Vanop soms vrij grote hoogte duikt hij op visjes die net onder het wateroppervlak zwemmen. Je ziet hem hiervoor regelmatig biddend boven het wateroppervlak. Vliegend zie je ze enkel boven water, ze komen enkel aan land om te broeden of te rusten. Het is de agressiefste onder de sternenvel. Bij het naderen van de broedplaats deinzen ze er niet voor terug om de indringer te verwonden met duikvluchten.

Wettelijke bescherming

- Conventie van Bern Appendix II
- Conventie van Bonn Appendix II
- Vogelbescherming
- Vogelrichtlijn Annex I

Rode-lijst categorie: Kwetsbaar

Bedreigingen

Habitatverlies, verstoring nestplaats, vervuiling op zee, successie van de vegetatie, sterke waterpeilschommelingen bij nestplaats.

Referenties

Anselin et al. 1998, Natuurrapport 1999, Cramp & Simmons 1980, Heath et al., 2000.

Visdief

Sterna hirundo

Beschrijving

De Visdief is een kleine stern met in zomerkleed zwarte kopkap en rode snavel met zwarte punt. Op de bovendelen is hij overwegend lichtgrijs, op de onderdelen bijna wit. Vooral in vlucht vallen de diep gevorkte staart en de donkergrijs omrande vleugeltippen goed op.

Verspreiding

Broedvogel over heel Europa behalve IJsland. Zomergast van april tot september. De grootste aantallen komen voor langs de Noordzee en de kusten van Scandinavië. In Vlaanderen broedt soms meer dan 90% in de Zeebrugse Voorhaven. Enkel het Zwin en het Antwerps havengebied herbergen nog meer dan enkele tientallen broedparen. Elders in Vlaanderen gaat het van één tot enkele broedparen.

Ecologie

De Visdief broedt in kolonies op zandige of braakliggende terreinen nabij het water. Van hieruit maakt hij foerageervluchten naar open water. Dit kan tot enkele kilometers van het nest zijn. Van op soms vrij grote hoogte duikt hij op visjes die net onder het wateroppervlak zwemmen. Vliegend zie je ze enkel boven water, ze komen enkel aan land om te broeden of te rusten. Met de vliegvlugge jongen wordt resoluut naar zee getrokken, zelfs bij de vogels die in het binnenland broeden.

Wettelijke bescherming

- Conventie van Bern Appendix II
- Conventie van Bonn Appendix II
- Vogelbescherming
- Vogelrichtlijn Annex I

Rode-lijst categorie: Kwetsbaar

Bedreigingen

Habitatverlies, verstoring nestplaats, vervuiling op zee, successie van de vegetatie, sterke waterpeilschommelingen bij nestplaats.

Referenties

Anselin et al. 1998, Natuurrapport 1999, Cramp & Simmons 1980, Heath et al., 2000.

Dwergstern

Sterna albifrons

Beschrijving

De Dwergstern is onze kleinste stern met in zomerkleed zwarte kopkap en wit voorhoofd. De snavel is geel met een kleine zwarte punt. Op de bovendelen is hij overwegend lichtgrijs, op de onderdelen wit. In vlucht vallen de gevorkte staart en de donkergrijze buitenste handpennen goed op. De poten zijn geel.

Verspreiding

Broedvogel in heel Europa behalve het Noorden. Zomergast van april tot september. In Vlaanderen broedt de Dwergstern sinds jaren alleen in het Zeebrugse, op de opgespoten delen van de Voorhaven, het kunstmatige sterneneiland en het strandreservaat 'de Baai van Heist'. In 1994 maakte deze populatie 4% uit van de Noordwest-Europese populatie. Vroegere broedplaatsen als het Zwin en de duinen of stranden van de Westkust zijn al tientallen jaren verlaten.

Ecologie

De Dwergstern broedt in kolonies op zand-, kiezel- of schelpenstranden nabij het water. Bij ons broedt hij enkel aan de kust, elders in Europa ook wel langs brede rivieren tot ver in het binnenland. Wanneer de vegetatie opschiet, wordt het gebied al snel opgegeven als broedplaats. Anders dan bij de Visdief, vist de Dwergstern het liefst in de branding.

Wettelijke bescherming

- Conventie van Bern Appendix II
- Conventie van Bonn Appendix II
- Vogelbescherming
- Vogelrichtlijn Annex I

Rode-lijst categorie: Met uitsterven bedreigd

Bedreigingen

Habitatverlies, verstoring nestplaats, vervuiling op zee, successie van de vegetatie, sterke waterpeilschommelingen bij nestplaats.

Referenties

Anselin et al. 1998, Natuurrapport 1999, Cramp & Simmons 1980, Heath et al., 2000.

Velduil

Asio flammeus

Beschrijving

De Velduil is een middelgrote uil zoals de Ransuil maar met gele ogen, korte oortjes en een vrij licht gezicht. Op borst en bovendelen is hij bruin gestreept op een beige grondkleur. Er is altijd een opvallend contrast tussen de zwaar gestreepte bovenborst en de licht of ongestreepte onderborst. Op de vleugels en staart is hij gebandeerd. Hij heeft een zwarte boven- en ondervleugeltip en een opvallende zwarte polsvlek. Een sluitend kenmerk is de lichte vleugelachterrand.

Verspreiding

Broedvogel van West- en Noord-Europa, tot ver in Azië. Bij ons is het een zeer zeldzame broedvogel waarvan niet jaarlijks broedparen worden vastgesteld. Hij is nooit echt algemener geweest. Vlaanderen ligt op de rand van zijn verspreidingsgebied. Hij overwintert wel jaarlijks in Vlaanderen in aantallen van enkelen tot vele tientallen exemplaren, vooral in uitgestrekte kustgebieden en op schaars begroeide opgespoten terreinen.

Ecologie

De Velduil leeft in grote open gebieden als duinen, heides, kapvlakten, grote moerasgebieden en opgespoten terreinen. Zijn nest maakt hij op de grond. Hij zit bijna altijd op de grond, in of tegen middelhoge begroeiing, soms op weidapaaltjes. Hij jaagt zowel overdag als 's avonds op kleine zoogdieren en vogels. Dat wil nog niet zeggen dat een overdag vliegende uil een Velduil is! Ransuil kan dit evengoed doen. Baltsende vogels kunnen luid klappen door de vleugels onder het lichaam tegen elkaar te slaan.

Wettelijke bescherming

- Conventie van Bern Appendix II
- Vogelbescherming
- Vogelrichtlijn Annex I

Rode-lijst categorie: Zeldzaam

Bedreigingen

Habitatverlies, verstoring of vernietiging nestplaats, pesticiden

Referenties

Anselin et al. 1998, Natuurrapport 1999, Cramp & Simmons 1980, Heath et al., 2000.

Ijsvogel
Alcedo atthis

Beschrijving

Een klein schitterend blauw en oranje vogeltje. In vlucht zie je de fluorescerend blauwe stuit. De forse, dolkvormige snavel is volledig zwart bij het mannetje, bij het wijfje zie je voor meer dan de helft oranje op de ondersnavel. De korte, oranje pootjes zijn nauwelijks te zien. Geeft veelvuldig een één- à tweeledige hoge roep, vooral in het langsvliegen.

Verspreiding

Broedvogel van geheel Europa behalve het Noorden. De aantallen bij ons zijn sterk weersgebonden: tijdens harde winters wordt de populatie soms gedecimeerd (laatste maal in 1995-96). Nu volledig gerecupereerd en overal aanwezig in geschikte biotopen. Voornamelijk standvogel, met enkel trekbewegingen tijdens vorstperiodes.

Ecologie

De Ijsvogel is strikt aan open, zuiver water gebonden. Dit zijn zowel grote plassen, rivieren, vijvers als beken. Hier nestelt hij in een zelf uitgegraven hol in een zandwand of in het wortelgestel van een omgevallen boom. Hij begint zeer vroeg met het broeden, zodat in sommige jaren tot 3 legsels kunnen grootgebracht worden. Hij vist vanop een tak boven het water, van daar tot onder het wateroppervlak duikend achter visjes.

Wettelijke bescherming

- Conventie van Bern Appendix II
- Vogelbescherming
- Vogelrichtlijn Annex I

Rode-lijst categorie: Kwetsbaar

Bedreigingen

Verstoring of vernietiging nestplaats, watervervuiling, biotoopverlies.

Referenties

Anselin et al. 1998, Natuurrapport 1999, Cramp & Simmons 1980, Heath et al., 2000.

Blauwborst

Luscinia svecica

Beschrijving

De Blauwborst is een kleine zangvogel met dezelfde bouw als de Roodborst. Het mannetje heeft een helderblauwe keel en bovenborst met daarin een witte vlek. Onder het blauw heeft hij een brede zwarte en een oranje band. Het wijfje mist die opvallende tekening, ze heeft hier enkel een zwart bandje. Beide geslachten hebben wel de typische oranje staartzijden.

Verspreiding

Bij ons komt de witgesterde ondersoort voor die voorkomt in West- en Centraal-Europa. In Scandinavië en oostelijker komt de roodgesterde ondersoort voor.

De Blauwborst broedt over bijna heel Vlaanderen waar de geschikte biotopen aanwezig zijn. Die biotopen vinden ze vooral in kreken, opgespoten vlaktes en riviervalleien waar dan ook de grootste aantallen voorkomen.

Ecologie

De Blauwborst is bij ons een zomervogel die vanaf midden maart aankomt in zijn broedgebieden. Hij leeft in iets verruigde rietvelden en gevarieerde moerassen. Enkele natte stukjes in een ruige vlakte zijn ook al voldoende. Doordat hij zijn voedsel vooral op de grond zoekt, moeten in zijn biotoop open plekken tussen de vegetatie voorkomen. Hier pikt hij insecten en andere kleine diertjes op van de bodem. In het voorjaar kan je het mannetje vanop een opvallende plek zien zingen, op een rietstengel of bovenop een struik.

Wettelijke bescherming

- Conventie van Bern Appendix II
- Conventie van Bonn Appendix II
- Vogelbescherming
- Vogelrichtlijn Annex I

Rode-lijst categorie:

Bedreigingen

Habitatverlies, verstoring nestplaats, sterke waterpeilschommelingen bij nestplaats of verandering in hydrologie, verbossing van moeras.

Referenties

Anselin et al. 1998, Natuurrapport 1999, Cramp & Simmons 1980, Heath et al., 2000.

Bibliografie

Anselin, A., Boone, N., Cliquet, A., Decler, K., Devos, K., Kuijken, E., Meire, P. & Ysebaert, T., 1999. De internationale status van natuurgebieden in Vlaanderen. In: Kuijken E. (red.). Natuurrapport 1999. Toestand van de natuur in Vlaanderen: cijfers voor het beleid. Mededelingen van het Instituut voor Natuurbehoud 6, pp. 95-112, Brussel: pp. 250.

Anselin, A., Devos K. & E. Kuijken, 1998. Kolonievogels en zeldzame broedvogels in Vlaanderen in 1995 en 1996. Rapport Instituut voor Natuurbehoud 98/09, Vlavico rapport 98/01: pp. 69.

Bauwens D. & Claus K., 1996. Verspreiding van amfibieën en reptielen in Vlaanderen. Uitgave van De Wielewaal Natuurvereniging v.z.w., Turnhout (1996): pp. 192.

Beaman, M. & Madge, S., 1998. The handbook of Bird Identification for Europe and the Western Palearctic. Christopher Helm, A & C Black London (ISBN 0-7136-3960-1): 1998: pp. 868.

Carlos Romao, 1996. The Interpretation Manual for European Union Habitats – Version EUR15. European Commission DG XI- Environmeny, nuclear safety and civil protection (Nature protection, coastal zones and tourism) HAB 96/2 –EN Version EUR 15: pp 142.

De Scheemaeker F. en de VWG Natuurpunt, 2001. Mergus Nieuwsbrief, jaargang 2 nr. 4 (8) december 2001: pp. 20-32.

Devos K. & Anselin, A., 1996. Kolonievogels en zeldzame broedvogels in Vlaanderen in 1994. Rapport Instituut voor Natuurbehoud 96/20, Vlavico-rapport 96/1: pp. 65.

Devos, K & A. Anselin, 1999. Broedvogels. In: Kuijken, E. (red.), 1999. Natuurrapport 1999. Toestand van de natuur in Vlaanderen: cijfers voor het beleid. Mededelingen van het Instituut voor Natuurbehoud 6, Brussel.

Devos K, 2000. Breeding Avocets in Flanders. Ongepubliceerd: 5 pp.

Devos, K. Kuijken, E., Ysebaert, T. & P. Meire, 1999. Trekvogels en overwinterende vogels. In: Kuijken, E. (red.), 1999. Natuurrapport 1999. Toestand van de natuur in Vlaanderen: cijfers voor het beleid. Mededelingen van het Instituut voor Natuurbehoud 6, Brussel.

Devos, K., Ysebaert, T. & E. Kuijken, 2001. Watervogels in Vlaanderen tijdens het winterhalfjaar 1997/1998. Rapport Instituut voor Natuurbehoud 2001.10. Brussel.

Europese Gemeenschappen, 2000. Beheer van “Natura-2000”-gebieden. De bepalingen van artikel 6 van de Habitatrichtlijn (Richtlijn 92/43/EEG). ISBN 92-828-9051-1: pp.51.

Heath, M.F. & M.I. Evans, eds. , 2000. Important Bird Areas in Europe : Priority sites for conservation. 2 vols. Cambridge, UK : BirdLife International (BirdLife conservation series No. 8).

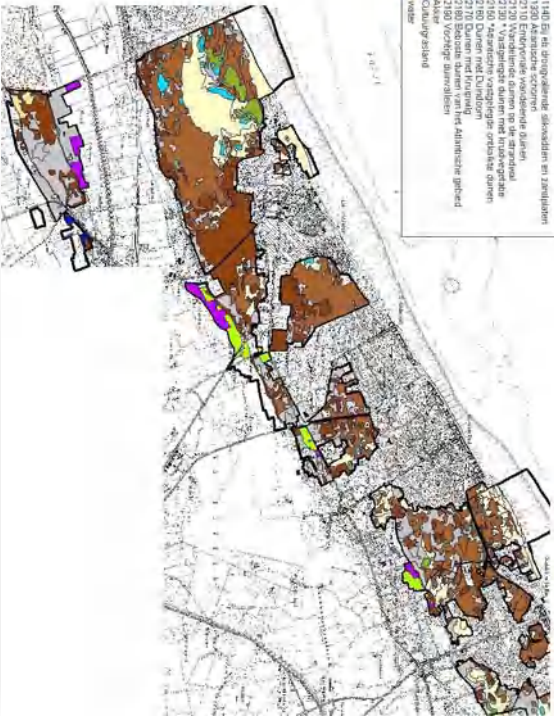
- Kuijken, E., Courtens, W., Teunissen, W., Vanteghem, S., Verscheure, C. & Meire P., 2001. Aantalsverloop en verspreidingsdynamiek van overwinterende ganzen in Vlaanderen: gegevensverwerking als afwegingskader in gebiedsgericht natuurbeleid. Eindrapport project Vlaams Impulsprogramma Natuurontwikkeling VLINA /00/03
- Rose, P.M. & Scott, D.A., 1997. Waterfowl Population Estimates, Second Edition. Wetlands International Publication 44, Wageningen, The Netherlands: pp. 106.
- Stroud et al., eds., 2001. The UK SPA Network : its scope and content. Volume I : Rationale for the selection of sites. Joint Nature Conservation Committee, Peterborough (90 p.).
- Stroud et al., eds., 2001. The UK SPA Network : its scope and content. Volume II : Species accounts. Joint Nature Conservation Committee, Peterborough (438 p.).
- Stroud et al., eds., 2001. The UK SPA Network : its scope and content. Volume III: Site accounts. Joint Nature Conservation Committee, Peterborough (391 p.).
- Van Den Bossche W., Meire P., Anselin A., Kuijken E., De Putter G., Orbie G. & Willemijns F., 1995. Ontwikkeling en toekomst van sternekolonies aan de Belgische kust. Instituut voor Natuurbehoud, Hasselst januari 1995: 50 pp.
- Van Vessem J. & Kuijken E., 1986. Overzicht van de voorgestelde speciale beschermingszones in Vlaanderen voor het behoud van de vogelstand (E.G.-Richtlijn 79/409/EEG van 2 april 1979). Instituut voor Natuurbehoud, Hasselt, 1986: 94 pp.
- Zwaenepoel A, 2002. Detailstudie van de vegetatie van het brakke poldergebied aan weerszijden van het Boudewijnkanaal (Lissewege, Dudzele). Tussentijds rapport in het kader van een polder-ecosysteemvisie voor de oostelijke Westvlaamse polders (Oostende-Knokke-Brugge). WVI, 2002: pp.127.

Bijlagen

1. Duinhabitats De Panne-Oosduinkerke
2. Duinhabitats Oostduinkerke-Middelkerke
3. Duinhabitats Middelkerke-Oostende
4. Duinhabitats Bredene-Wenduine
5. Duinhabitats Blankenberge-Heist
6. Duinhabitats Heist-Knokke

7. Habitattypes Polders Oostende
8. Habitattypes Uitkerke-Zeebrugge
9. Habitattypes Polders Zeebrugge-Knokke

10. Alluviale Bossen

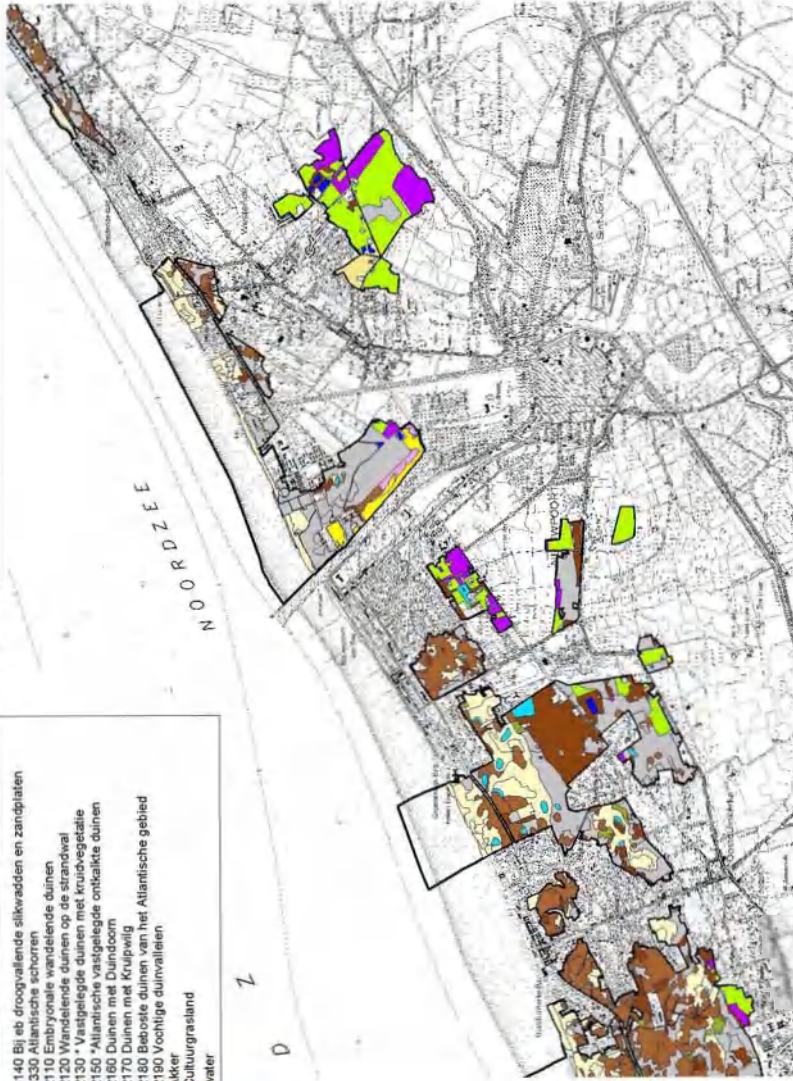
Duinhabitats De Panne-Oostduinkerke

- 1140 Eijl en droogvallende slikvelden en zandplaten
- 1330 Acanthische schorren
- 2110 Eendronende voorlandse duinen
- 2120 Vloedvlende duinen op de strandwal
- 2130 * Vastgelegde duinen op de strandwal
- 2150 * Vastgelegde duinen met rotsvegetatie
- 2160 Duinen met Durindooi
- 2170 Gebodde duinen van het Atlantische gebied
- 2180 Vochtige duinvalleien
- 2190 Vochtige duinvalleien
- Akker
- Cultuurland
- Water

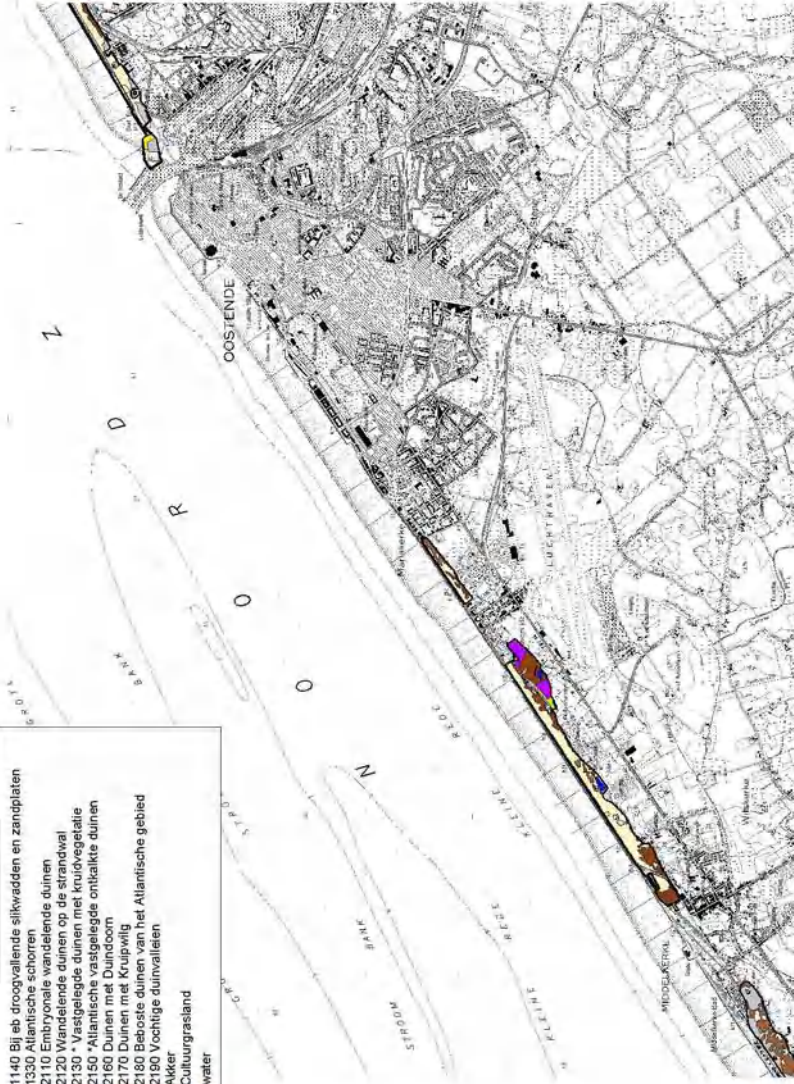
Duinhabitats Oostduinkerke-Middelkerke

- 1140 Bij eb droogvallende slikvelden en zandplaten
- 1330 Atlantische schorren
- 2110 Embryonale wandelende duinen
- 2120 Wandelende duinen op de strandwal
- 2130 - Vastgelegde duinen met kruidvegetatie
- 2150 -Atlantische vastgelegde ontkaakte duinen
- 2160 Duinen met Duindoorn
- 2170 Duinen met Kruipwilg
- 2180 Baboste duinen van het Atlantische gebied
- 2190 Vochtige duinvallieden
- Akker
- Cultuurgrasland
- water

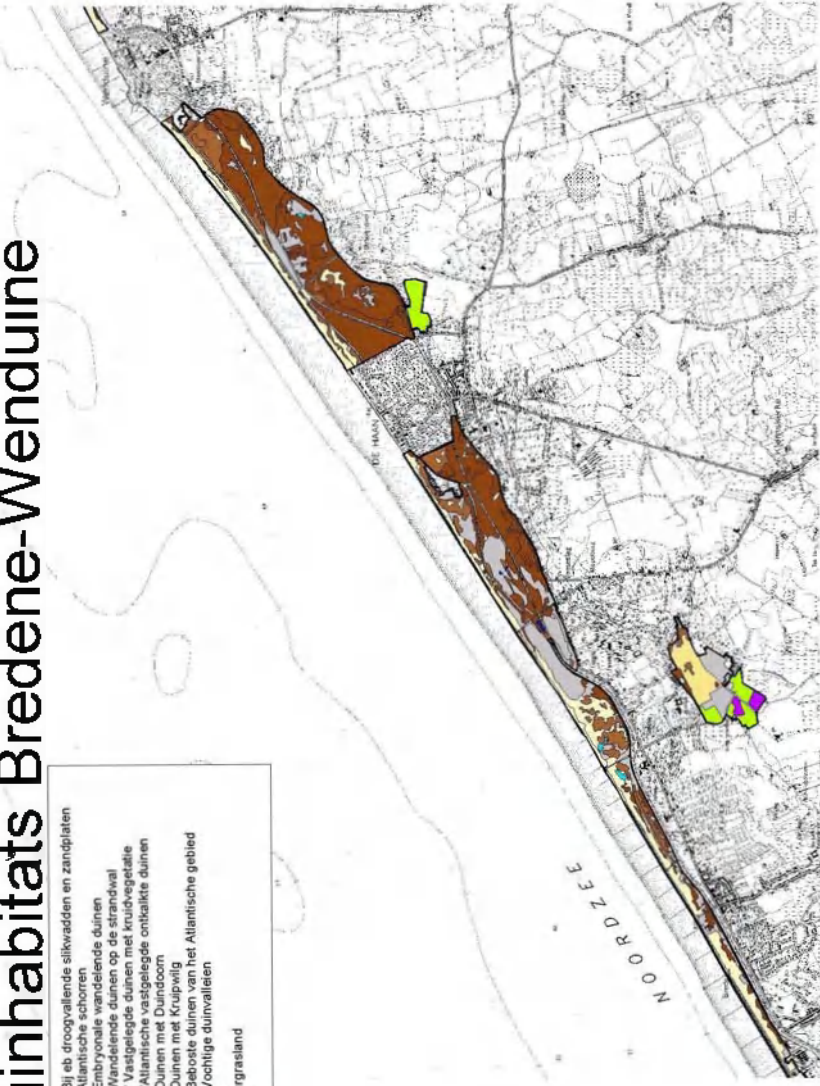
Duinhabitats Middelerke-Oostende

	1140 Bij eb droogvallende slikwadden en zandplaten
	1330 Atlantische schorren
	2110 Embryonale wandelende duinen
	2120 Wandelende duinen op de strandwal
	2130 * Vastgelegde duinen op de strandwal
	2150 * Atlantische vastgelegde ontkaakte duinen
	2160 Duinen met Duindoorn
	2170 Duinen met Kruipwilg
	2180 Baboste duinen van het Atlantische gebied
	2190 Vochtige duinvalleien
	Akker
	Cultuurgrasland
	water

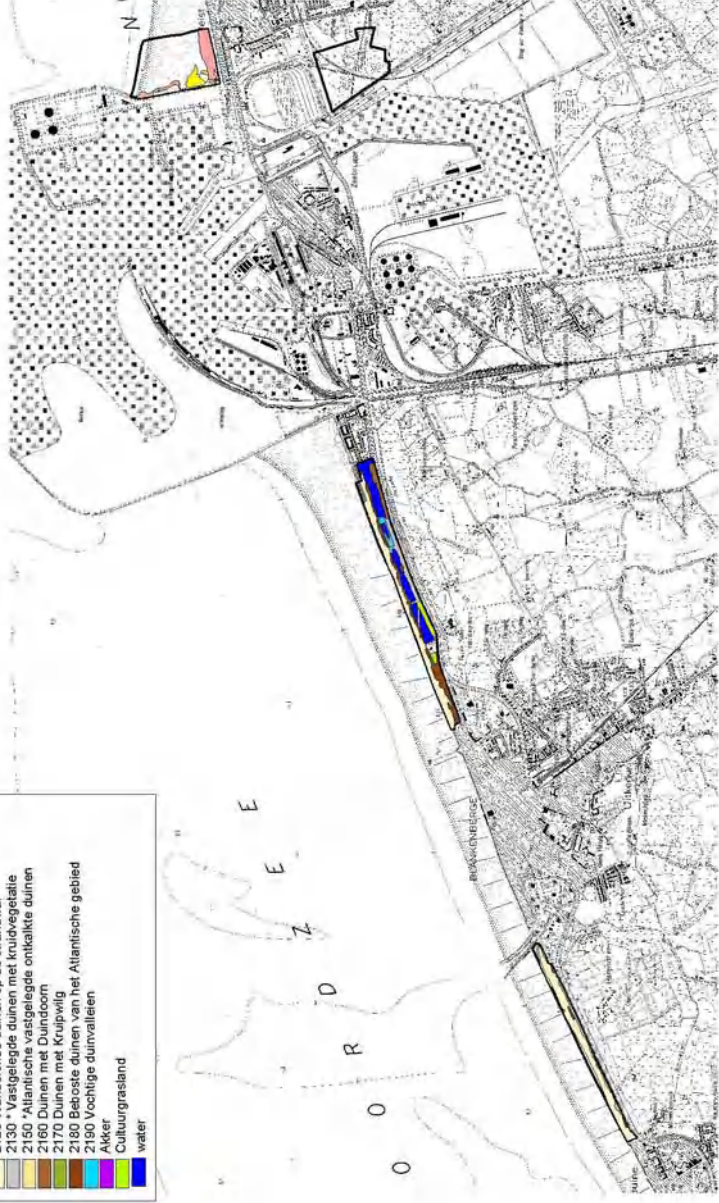
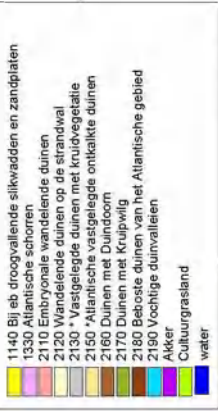

Duinhabitats Bredene-Wenduine

	1140 Bij eb droogvallende slikwadden en zandplaten
	1330 Atlantische schorren
	2110 Embryonale wandelende duinen
	2120 Wandelende duinen op de strandwal
	2130 - Vastgelegde duinen met kruidvegetatie
	2150 *Atlantische vastgelegde onkalkste duinen
	2160 Duinen met Duindoorn
	2170 Duinen met Kruipwilg
	2180 Beboste duinen van het Atlantische gebied
	2190 Vochtige duinvallieden
	Akker
	Cultuurgrasland
	water

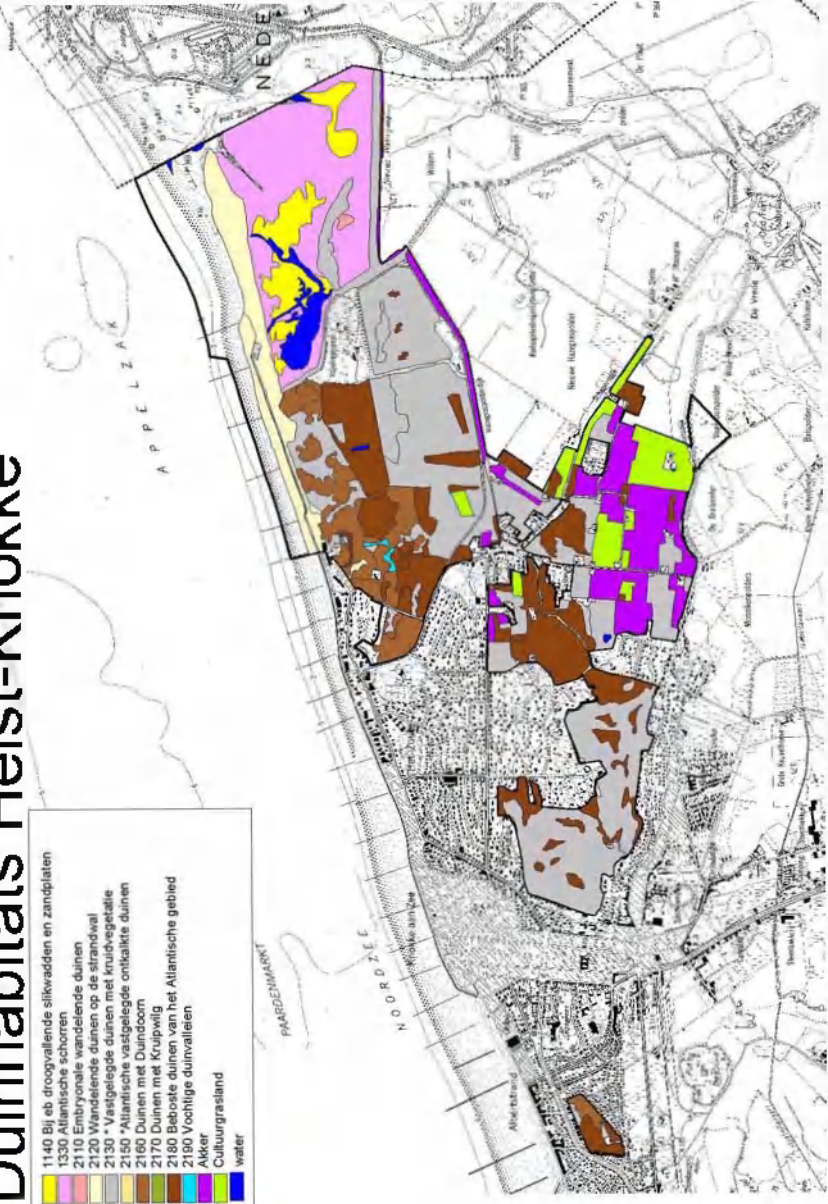
Duinhabitats Blankenberge-Heist

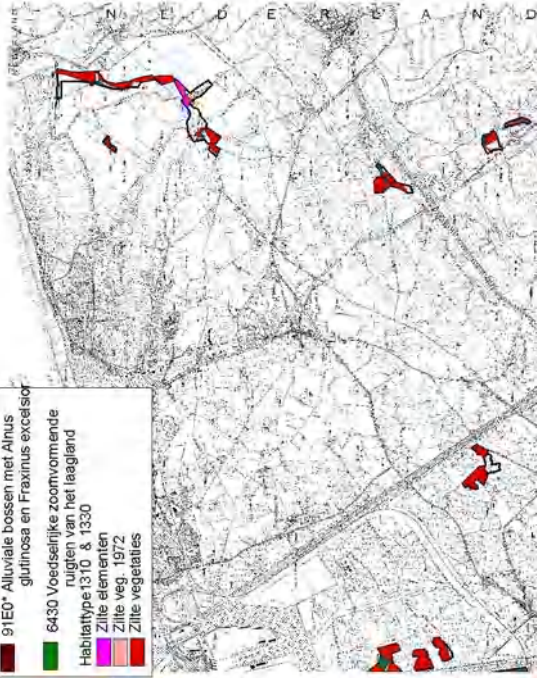
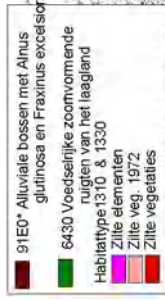

Duinhabitats Heist-Knokke

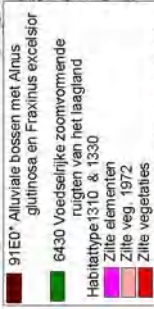
- 1140 Bij eb droogvallende slikvelden en zandplaten
- 1330 Atlantische schorren
- 2110 Embryonale wandelende duinen
- 2120 Wandelende duinen op de strandwal
- 2130 ~ Vastgelegde duinen met kruidvegetatie
- 2150 ~ Atlantische vastgelegde ontkalkte duinen
- 2160 Duinen met Duindoorn
- 2170 Duinen met Kruidwieg
- 2180 Beboste duinen van het Atlantische gebied
- 2190 Vochtige duinvalleien
- Akker
- Cultuurgrasland
- water

Habitattypes Polders Zeebrugge/Knokke

Habitattypes Polders Oostende

Habitattypes Polders Uitkerke/Zeebrugge

